

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ – ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ:

**«ΤΟ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΣΤΟΥΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥΣ ΤΑΦΟΥΣ»**

**ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ: κ. ΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ ΜΑΝΟΛΗΣ
κ. ΜΑΖΑΡΑΚΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΙΝΙΑΝ**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: ΚΑΡΑΜΕΡΗ ΜΑΡΙΑ

ΒΟΛΟΣ, ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ: 2003

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 2789/1

Ημερ. Εισ.: 21-04-2004

Δωρεά:

Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΙΑΚΑ

2003

ΚΑΡ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000072372

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	4
<u>Εισαγωγή</u>	5
<u>Α Μέρος</u> : Χρονολογικός κατάλογος των παρακάτω Μακεδονικών Τάφων:.....	8
Αρ. 1 : Βασιλικός Τάφος Περσεφόνης, Μικρός Τάφος Α.....	10
Αρ. 2 : « Φιλίππου Β' » , Μεγάλος τάφος.....	12
Αρ. 3 : Τάφος προς τον συνοικισμό Φοίνικα.....	15
Αρ. 4 : Τάφος του Πρίγκιπα.....	17
Αρ. 5 : Τάφος Ποτίδαιας.....	19
Αρ. 6 : Τάφος Ερέτριας.....	21
Αρ. 7 : Τάφος Βάθειας.....	22
Αρ 8 : Τάφος Πύδνας	23
Αρ. 9 : Τάφος Γ' Πέλλας	25
Αρ 10: Τάφος Heuzeu – Παλατίτσια.....	27
Αρ. 11 : Τάφος Λαγκαδά	29
Αρ. 12 : Τάφος Δίου Ι	31
Αρ. 13 : Τάφος «Ρωμαίου».....	33
Αρ. 14: Τάφος Kinch	35
Αρ. 15 : Τάφος Δ' Πέλλας	37
Αρ. 16 : Τάφος Αγ Παρασκευής Θεσσαλονίκης.....	39
Αρ. 17 : Τάφος Κρίσεως.....	41
Αρ 18 : Τάφος Λάρισας.....	44
Αρ 19 : Τάφος Kazanlak.....	46
Αρ. 20 : Τάφος Γιαννιτσών Πέλλας	49
Αρ. 21 : Τάφος Β' « Τύμβου Μπέλλα».....	51
Αρ 22 : Τάφος ΣΤ Πέλλας	53
Αρ. 23 : Τάφος Ανθεμίων	55
Αρ.24 : Τάφος Φιλίππων Μακεδονίας	57
Αρ 25 : Τάφος ΙΙ Αμφίπολης.....	59
Αρ. 26 : Τάφος Α' «Τύμβου Μπέλλα»	61
Αρ. 27 : Τάφος Ι Αμφίπολης.....	63
Αρ. 28 : Τάφος Γ' «Τύμβου Μπέλλα»	64

Αρ. 29: Τάφος Λαϊνών.....	65
Αρ. 30 : Τάφος Δίου ΙΙ	67
Αρ. 31 : Τάφος Δίου ΙΙΙ.....	69
Αρ. 32 : Τάφος Α Λακκώματος.....	70
Αρ. 33 : Τάφος Β Λακκώματος	71
Αρ. 34 : Τάφος Λύσωνος – Καλικλέους.....	72
Αρ. 35 : Τάφος Σταυρούπολης	74
Αρ. 36 : Τάφος Σπηλιάς Εορδαίας	76
Αρ. 37 : Τάφος στο Οικόπεδο Καραντουμάνη.....	78
Αρ. 38 : Τάφος « Μεσημερίου»	79
Αρ. 39 : Τάφος Αγ. Αθανασίου Ι Θεσσαλονίκης.....	80
Αρ. 40 : Τάφος Μαιευτηρίου.....	82
Αρ 41 : Τάφος Τερπνής Νιγρίτης	83
Αρ. 42 : Τάφος Κασσώπης Πρέβαζα	84
Αρ. 43 : Τάφος Τρίλοφου Χαλκιδικής.....	85

Β Μέρος :

- Αρχιτεκτονικά στοιχεία των Μακεδονικών Τάφων :
 - Ο Δρόμος.....86
 - Η Πρόσοψη.....86
 - Οι Θάλαμοι.....88
- Γενικές παρατηρήσεις.....90
- Έγχρωμη και γραπτή διακόσμηση των αρχιτεκτονικών μερών των Μακεδονικών τάφων.....92
- Γενικά συμπεράσματα έγχρωμης και γραπτής διακόσμησης.....96

Γ Μέρος :

- Θέματα τοιχογραφιών των η συμβολική σημασία τους.....99

<u>Συμπεράσματα - Επίλογος</u>	117
---	-----

Γενική βιβλιογραφία121

Παράρτημα Εικόνων

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στον **δρ. Στεφανάκη Μανόλη** για την ανεκτίμητη και πολύπλευρη βοήθειά του, πνευματική και εκδοτική. Οι γνώσεις του πάνω στο αντικείμενο αποτέλεσαν οδηγό πλεύσης για την εργασία μου. Οι συμβουλές του πολλές φορές γύρω από την κατανόηση του θέματος με έβγαλαν από αδιέξοδα και δυσκολίες. Αλλά και οι διορθώσεις και οι επισημάνσεις του επικούρησαν στην ολοκλήρωση της εργασίας.

Επιπλέον, θέλω να ευχαριστήσω τον **δρ. Μαζαράκη Αλέξανδρο** για την επίβλεψη της εργασίας μου και τις πολύτιμες αξιολογήσεις του.

Για τις πολύτιμες νοθετήσεις του είμαι ευγνώμων στον Δρ Αυδίκο Ευάγγελο. Για την γενναιοδωρία, με την οποία μου παρείχαν βιβλία και σχέδια κατόψεων, θέλω να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στις βιβλιοθήκες του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και της Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών.

Τέλος, θέλω να ευχαριστήσω τους γονείς μου και τις αδελφές μου για την ψυχολογική και οικονομική υποστήριξη και την ενθάρρυνσή τους, όποτε την χρειαζόμουν περισσότερο.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι Έλληνες της Ελληνιστικής Εποχής πέρασαν τη ζωή τους σε ένα κόσμο πολύ πιο εκτεταμένο γεωγραφικά από εκείνον, που είχαν γνωρίσει οι περισσότεροι πρόγονοί τους¹. Σε αυτό συνέβαλαν οι κατακτήσεις του Αλεξάνδρου που έδωσαν το έναυσμα για μια σειρά μεταναστεύσεων και πολιτικών επαναπροσαρμογών καθώς επέφεραν αποφασιστικά χτυπήματα στο θεσμό της πόλης-κράτους που ήταν η μήτρα της πολιτικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής των αρχαϊκών και κλασικών χρόνων. Χιλιάδες Έλληνες συνέρευσαν στις νέες, μεγάλες και μικρές, πόλεις της ελληνιστικής Ανατολής, για να βρουν την τύχη τους. Σε αυτές τις νέες κοινότητες θα πρέπει αναπόφευκτα να υπήρξε μια κάποια αίσθηση νεωτερισμού και έλλειψη ριζών, που προκαλούσε ανησυχία². Τη θέση των υπεύθυνων πολιτών παίρνουν τώρα «ανεύθυνοι» υπήκοοι των μεγάλων ελληνιστικών βασιλείων που έχουν διαφορετικές παραδόσεις και θρησκείες. Οι βασιλείς, από την άλλη όψη του νομίσματος, ως ανώτατη πηγή εξουσίας, αποτελούσαν μια πηγή ανησυχίας γιατί για τον περισσότερο κόσμο ήταν απόμακροι και ανεξέλεγκτοι. Η βασιλική προστασία ήταν παροδική και απρόβλεπτη.

Ακόμα και στην κυρίως Ελλάδα, που φημίζονταν για τα σταθερά θεμέλια των πόλεων-κρατών της, η «περιρρέουσα» ατμόσφαιρα οδήγησε τις πόλεις σε ομοσπονδιακές συμμαχίες. Οχυρά κοινωνικής ακαμψίας, όπως η Σπάρτη, σαρώθηκαν από την κοινωνική επανάσταση³. Αλλά και πόλεις που διατηρούσαν κάτι από την πολιά αυτονομία τους, έπρεπε να χαράξουν το δρόμο τους ανάμεσα σε μεγαλύτερα κράτη.

Μερικοί θα ένιωθαν χωρίς αμφιβολία έξαψη και πρόκληση μπροστά στις ευκαιρίες και τον αναβρασμό της Ελληνιστικής εποχής, πολλοί άλλοι όμως, όπως δείχνουν καθαρά οι προσανατολισμοί της ελληνιστικής φιλοσοφίας, ένιωθαν ανήσυχoi μπροστά στην αστάθεια και το απρόβλεπτο των καιρών. Οι πολιτικές και κοινωνικές αλλαγές της Ελληνιστικής εποχής υποχρέωσαν τους ανθρώπους να υιοθετήσουν νέες στάσεις ζωής. Οι νέες αυτές αντιλήψεις χρωματίζουν την ελληνιστική λογοτεχνία (νέα κωμωδία, βουκολική ποίηση, μίμοι) και φιλοσοφία (κυνικοί, επικούρειοι, στωικοί φιλόσοφοι). Μεγάλη επιρροή ασκούν και στην τέχνη που εμφορείται με τις διαθέσεις της έμμονης ιδέας για την τύχη, της θεατρικής νοοτροπίας, της στροφής προς το άτομο και της κοσμοπολίτικης αντίληψης⁴.

Ιδιαίτερα, η μεγάλη ζωγραφική των Ελληνιστικών χρόνων παρουσιάζει εμφανή σημάδια αλλαγής. Κυριότερα επιτεύγματα της ήταν η καλύτερη προοπτική απόδοσης των παραστάσεων, χωρίς ωστόσο να κατακτήσει την κεντρική προοπτική, δηλαδή την προοπτική απόδοση των παριστανομένων μορφών, όπως φαίνονται από ένα σημείο, πράγμα που θα

επιτευχθεί πολύ αργότερα⁵. Ολοένα και περισσότερο δηλώνεται και το τοπίο καθορίζοντας έτσι την χρονική στιγμή. Οι παραστάσεις στους Μακεδονικούς τάφους αποτελούν εξαιρετα δείγματα αυτής της ζωγραφικής.

Η εργασία αυτή ασχολείται με τους Μακεδονικούς τάφους και μέσα από την ανάλυση των επιμέρους στοιχείων γίνεται προσπάθεια να διαπιστωθεί αν υπάρχει κάποιο εικονογραφικό πρόγραμμα που ακολουθείται στις ζωγραφικές συνθέσεις τους.

Συγκεκριμένα στο πρώτο μέρος υπάρχει λεπτομερής χρονολογικός κατάλογος σαράντα τριών Μακεδονικών τάφων. Πέρα από την χρονολόγηση πληροφορείται κανείς για την κατάσταση του τάφου, τον κάτοχό του, την εσωτερική και εξωτερική διακόσμηση του και για τις τεχνοτροπικές παρατηρήσεις μεγάλων τοιχογραφιών που βρέθηκαν in situ.

Στο α' κομμάτι του δεύτερου μέρους εξετάζονται τα αρχιτεκτονικά στοιχεία των κτιστών Μακεδονικών τάφων, δηλαδή ο δρόμος, η πρόσοψη και οι θάλαμοι. Στις γενικές παρατηρήσεις γίνεται σύγκριση αυτών με τους λαξευτούς θαλαμωτούς τάφους που ήκμασαν την ίδια περίοδο. Στο β' κομμάτι γίνεται ανάλυση της έγχρωμης και γραπτής διακόσμησης των αρχιτεκτονικών μερών των τάφων και στη συνέχεια περιλαμβάνονται γενικά συμπεράσματα που συνάδουν με την ύπαρξη κάποιων τυπικών που ακολουθούνται από τους ζωγράφους της εποχής.

Στο τρίτο μέρος μελετούνται τα θέματα των τοιχογραφιών που υπάρχουν στους τάφους (αρ.1, 2, 3, 4, 5, 12, 13, 14, 16, 17, 19, 21, 23, 25, 26, 30, 31, 34, 35) και εξετάζεται η συμβολική τους αξία και σημασία.

Στον επίλογο γίνεται αναφορά στους Μακεδονικούς τάφους γενικά και ειδικότερα στο εικονογραφικό πρόγραμμα και στην χρησιμοποίηση κοινών θεμάτων στις τοιχογραφίες.

Η εργασία αυτή πραγματοποιήθηκε βασισμένη στις δημοσιεύσεις που έγιναν κατά καιρούς στα *Αρχαιολογικά Ανάλεκτα εξ' Αθηνών* και σε πολλά άρθρα σε διάφορα περιοδικά. Προσπάθησα να δώσω μια γενική εικόνα των κτιστών Μακεδονικών τάφων και να εξετάσω πιο διεξοδικά την ύπαρξη εικονογραφικού προγράμματος. Εκτός από τις φωτογραφίες τοιχογραφιών και αρχιτεκτονικών μερών, παρατίθενται και κατόψεις των τάφων πλαισιωμένες στον χρονολογικό κατάλογο. Τις φωτογραφίες τις πήρα από τα βιβλία κυρίως του Μανόλη Ανδρόνικου, που υπήρξε και ο κύριος ερευνητής των τάφων, και από το διαδίκτυο. Η αλήθεια είναι πως συνάντησα δυσκολίες κυρίως στην συγκέντρωση υλικού και στην εξαγωγή συμπερασμάτων καθώς τα δημοσιευμένα στοιχεία ήταν ελλιπή όμως ο αριθμός των καταγεγραμμένων τάφων ήταν αρκετά μεγάλος και με διευκόλυσε.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ : ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Pollitt J.J., *Η Τέχνη στην Ελληνιστική Εποχή*, 2000 Αθήνα Εκδόσεις Δημ. Ν. Παπαδήμα σ.21
2. Pollitt J.J., *Η Τέχνη στην Ελληνιστική Εποχή*, 2000 Αθήνα Εκδόσεις Δημ. Ν. Παπαδήμα σ.21
3. Pollitt J.J., *Η Τέχνη στην Ελληνιστική Εποχή*, 2000 Αθήνα Εκδόσεις Δημ. Ν. Παπαδήμα σ.21
4. Pollitt J.J., *Η Τέχνη στην Ελληνιστική Εποχή*, 2000 Αθήνα Εκδόσεις Δημ. Ν. Παπαδήμα σ.22
5. Κοκκόρου – Αλευρά Γ., *Η Τέχνη της Αρχαίας Ελλάδας, σύντομη ιστορία (1050 – 50 π.χ)*, 1995 Αθήνα Εκδόσεις Καρδαμίτσα σ.266

6. ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΤΑΦΩΝ

4^{ος} αι.

1. Τάφος Περσεφόνης, «Μικρός» τάφος Α (340 – 330 π.Χ.)
2. Τάφος «Φιλίππου Β'», Μεγάλος Τάφος (336 - 317 π.Χ.)
3. Τάφος προς τον συνοικισμό Φοίνικα (τρίτο τέταρτο 4^{ου} αι. Π.Χ.)
4. Τάφος «Πρίγκιπα» (325 π.Χ.)
5. Τάφος Ποτίδαιας (β' μισό 4^{ου} αι. π.Χ.)
6. Τάφος Ερέτριας (Ερώτων) (τέλη 4^{ου} αι. π.Χ.)
7. Τάφος Βάθειας (τέλος του 300 π.Χ.)

3^{ος} αι.

8. Τάφος Πύδνας (3^{ος} αι. π.Χ.)
9. Τάφος Γ' Πέλλας (αρχές 3^{ου} αι. π.Χ.)
10. Τάφος Heuzley – Παλατίτσια (τέλη 4^{ου} αι. π.Χ. – αρχές 3^{ου} αι. π.Χ.)
11. Τάφος Λαγκαδά (300 π.Χ.)
12. Τάφος Δίου Ι (300 π.Χ.)
13. Τάφος «Ρωμαίου» (α' μισό 3^{ου} αι. π.Χ.)
14. Τάφος «Kinch» (α' μισό 3^{ου} αι. π.Χ.)
15. Τάφος Δ' Πέλλας (τέλη 4^{ου} αι. π.Χ.)
16. Τάφος Αγ. Παρασκευής Θεσσαλονίκης (τέλη 4^{ου} αι. π.Χ.)
17. Τάφος της Κρίσεως, Μεγάλος Τάφος Λευκαδίων (αρχές 3^{ου} αι. π.Χ.)
18. Τάφος Λάρισας (Αρχές 3^{ου} αι. π.Χ.)
19. Τάφος Kazanlak Αρχαίας Θράκης (300 π.Χ.)
20. Τάφος Γιαννιτσών Πέλλας (αρχές 3^{ου} αι. π.Χ.)
21. Τάφος Β' «Τύμβου Μπέλλα» (αρχές 3^{ου} αι. π.Χ.)
22. Τάφος ΣΤ' Πέλλας (280/270 π.Χ.)
23. Τάφος Ανθεμίων (α' μισό 3^{ου} αι. π.Χ.)
24. Τάφος Φιλίππων Μακεδονίας (μέσα 3^{ου} αι. π.Χ.)
25. Τάφος ΙΙ Αμφίπολης (μέσα 3^{ου} αι. π.Χ. – πρώιμος 2^{ος} αι. π.Χ.)
26. Τάφος Α' «Τύμβου Μπέλλας» (β' μισό 3^{ου} αι. π.Χ.)
27. Τάφος Ι Αμφίπολης (β' μισό 3^{ου} αι. π.Χ. – μέσα 2^{ου} αι. π.Χ.)
28. Τάφος Γ' «Τύμβου Μπέλλα» (τέλη 3^{ου} αι. π.Χ.)
29. Τάφος Λαϊνών (τέλη 3^{ου} αι. π.Χ.)
30. Τάφος Δίου ΙΙ (τέλη 3^{ου} αι. π.Χ. – 198 π.Χ.)

31. Τάφος Δίου ΙΙΙ (τέλη 3^{ου} αι. π.Χ. – αρχές 2^{ου} αι. π.Χ.)
32. Τάφος Α Λακκώματος (τέλη 3^{ου} αι. π.Χ. – αρχές 2^{ου} αι. π.Χ.)
33. Τάφος Β Λακκώματος (τέλη 3^{ου} αι. π.Χ. – αρχές 2^{ου} αι. π.Χ.)

2^{ος} αι.

34. Τάφος Λύσωνος Καλλικλέους (200 π.Χ.)
35. Τάφος Σταυρουπόλεως (α' μισό 2^{ου} αι. π.Χ.)
36. Τάφος Σπηλιάς Εορδαίας (αρχές 2^{ου} αι. π.Χ.)
37. Τάφος στο Οικόπεδο Αφών Καραντουμάνη Βέροιας (2^{ος} αι. π.Χ.)
38. Τάφος «Μεσημερίου» Θεσσαλονίκης (β' μισό 2^{ου} αι. π.Χ.)

Ελληνιστικών χρόνων (χωρίς ακριβή χρονολογία)

39. Τάφος Αγίου Αθανασίου Ι Θεσσαλονίκης
40. Τάφος Μαιευτηρίου Θεσσαλονίκης
41. Τάφος Τερπνής Νιγρίτης
42. Τάφος Κασσώπης Πρέβεζα
43. Τάφος Τριλόφου Χαλκιδικής (αδημοσίευτος)

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 1 :

ΘΕΣΗ:

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:

ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ ΤΑΦΟΣ ΠΕΡΣΕΦΟΝΗΣ, «ΜΙΚΡΟΣ» ΤΑΦΟΣ Α

ΒΕΡΓΙΝΑ

Μέσα 4^{ου} αι. π.Χ. (340 – 330 π.Χ.)

Συλημένος

Μικρός, τετράπλευρος (3,50x2,09μ.) παραλληλεπίπεδος, κιβωτιόσχημος

Πλούσιο πρόσωπο, ίσως ανήκε σε γυναίκα ίσως σε πλούσια τριμελή οικογένεια.

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):

ΒΑΣΗ:

ΚΟΡΜΟΣ:

ΚΙΟΝΟΚΡΑΝΟ:

ΘΡΙΓΚΟΣ:

ΕΠΙΣΤΥΛΙΟ:

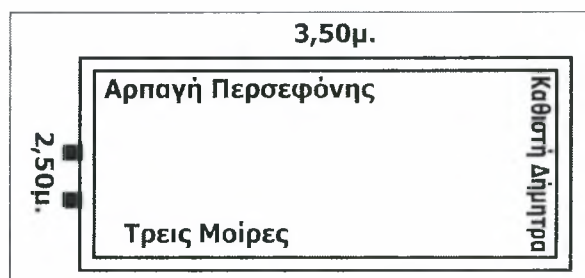
ΖΩΦΟΡΟΣ:

ΜΕΤΩΠΗ:

ΓΕΙΣΟ:

ΑΕΤΩΜΑ:

Μικρό ταπεινό κτίσμα

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

i) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ

Δεν υπάρχει

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΔΥΤΙΚΑ ΤΗΣ ΘΥΡΑΣ:

Στο κάτω μέρος ο τοίχος είναι κόκκινος, ακολουθεί η κυανή ταινία με 2 αντωπούς γρύπες και ανάμεσα 1 λουλούδι. Επάνω υπάρχει η τοιχογραφία της αρπαγής της Περσεφόνης από τον Πλούτωνα.

ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΑΠΟ ΤΗ ΘΥΡΑ:

Κάτω πομπηινό στυλ, ακολουθεί κυανό. Στο επάνω μέρος έχουμε τη Δήμητρα να κάθεται στην «αγέλαστη πέτρα».

ΑΝΑΤΟΛΙΚΑ ΤΗΣ ΘΥΡΑΣ:

Κάτω κόκκινο χρώμα, έπειτα κυανή ταινία και επάνω εικονίζονται 3 καθιστές γυναικείες μορφές (Μοίρες ή Ώρες).

ΟΡΟΦΗ:

ΖΩΓΡΑΦΟΣ:

Ίσως από εργαστήριο Νικομάχου (4^{ος} αι. π.Χ.)

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: Όλη η σύνθεση βασίζεται πρώτα και κύρια στο σχέδιο. Για κάθε μορφή και για κάθε μέλος της μορφής ο ζωγράφος χάραξε ένα πρώτο προσχέδιο, έπειτα έκανε αλλεπάλληλες μικρές παραλλαγές, «σπουδές». Η δύναμη, ωστόσο, του σχεδίου δεν μειώνουν καθόλου τις χρωματικές αξίες του έργου. Η λιτή αλλά εξαιρετικά ευαίσθητη χρήση των χρωμάτων βεβαιώνει πως ο δημιουργός είχε και πείρα μεγάλη και βαθιά γνώση των μέσων της τέχνης του. Τέλος, το ίδιο το θέμα και ο χώρος όπου αναπτύσσεται επιβάλλουν σε έναν αληθινό καλλιτέχνη την αποφυγή κάθε περιττού σχεδίου, τον υποχρεώνουν να μιλήσει «ήρεμα και απλά». (Ανδρόνικος Μ., «Βεργίνα, Οι βασιλικοί Τάφοι της Μεγάλης Τούμπας» *Α44 Χ* 1977 σ.1-78).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Ανδρόνικος Μ., Βεργίνα ΙΙ, «*Ο Τάφος της Περσεφόνης*», 1994 Αθήνα.
2. Ανδρόνικος Μ., Οι Βασιλικοί τάφοι της Βεργίνας, «*Το Βήμα*», 25-12-1977.
3. Ανδρόνικος Μ., Ανασκαφή στην Μεγάλη Τούμπα της Βεργίνας *Αρχαιολογικά Ανάλεκτα εξ' Αθηνών ΙΧ*, 1976 (1977), σελ. 123-130.
4. Ανδρόνικος Μ., "The Royal Tombs at Vergina: A brief Account of the Excavations", στο *The Search from Alexander* (Κατάλογος Έκθεσης, New York Graphic Society 1980, Βοστώνη).
5. Ανδρόνικος Μ., *Βεργίνα, Οι Βασιλικοί Τάφοι*, , 1988 Εκδοτική Αθηνών ΑΕ, Αθήνα.

ΤΑΦΟΣ ΑΡ.2 :

ΘΕΣΗ:

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:

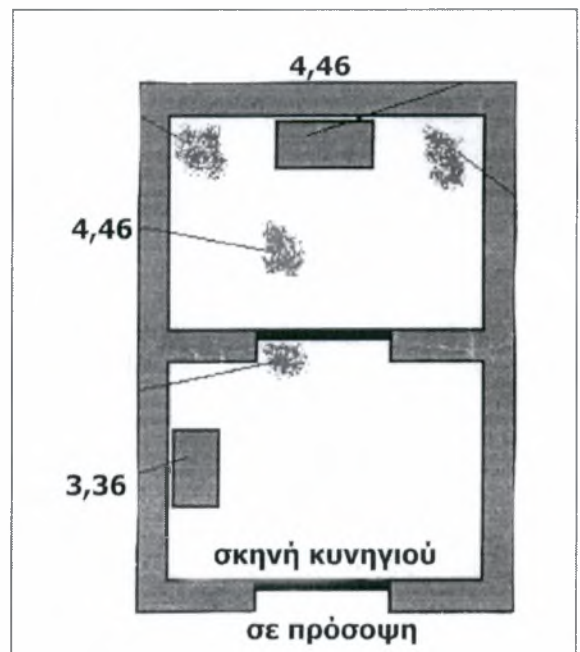
«ΦΙΛΙΠΠΟΥ Β'», ΜΕΓΑΛΟΣ ΤΑΦΟΣ

ΒΕΡΓΙΝΑ

Τρίτο τέταρτο
του 4^{ου} αι. π.Χ.
(336-317 π.Χ.)

Ασύλητος
Μεγάλος, υπόγειος
διθάλαμος
καμαρωτός

Ιστορικό Πρόσωπο,
βασιλιάς
(είτε Φίλιππος Β'
είτε Φίλιππος Γ',
ο Αρριδαίος)

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):

ΒΑΣΗ:

ΚΙΟΝΕΣ:

ΚΙΟΝΟΚΡΑΝΟ:

ΘΡΙΓΚΟΣ:

ΕΠΙΣΤΥΛΙΟ:

ΔΙΑΖΩΜΑ

(ΤΡΙΓΛΥΦΑ +ΜΕΤΟΠΕΣ):

ΓΕΙΣΟ:

ΖΩΦΟΡΟΣ:

ΔΕΥΤΕΡΟ ΓΕΙΣΟ:

ΑΕΤΩΜΑ:

Επιβλητική

2 πεσσοί και επιμελημένα επίκρανα (λευκά ανθέμια)

2 δωρικοί ημικίονες

Εναλλαγή βαθυκόκκινου – κόκκινου – λευκού στα κυμάτια που διαδέχονται τα μέλη του θριγκού.

λευκός μαϊανδρος στην ταινία του επιστυλίου.

Βαθυκόκκινο χρώμα στις τριγλύφους, στους κανόνες και στις σταγόνες.

Κόκκινο στις ταινίες κάτω από τα γείσα, λευκά ανθέμια στην επίστεψη του άνω γείσου.

Τοιχογραφία με κυνήγι μέσα σε δάσος.

ως επίστεψη όλης της κατασκευής.

Δεν υπάρχει.

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

ι) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ: _____
ΠΙΣΩ: _____
ΔΕΞΗΣ
ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ: _____
ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ: _____
ΟΡΟΦΗ: _____
ii) ΘΑΛΑΜΟΣ
ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ: _____
ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ
ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ: _____
ΠΙΣΩ: _____
ΔΕΞΗΣ
ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ: _____
ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ: _____
ΟΡΟΦΗ: _____

ΖΩΓΡΑΦΟΣ: Φιλόξενος από Ερέτρια.

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: Ο ζωγράφος έχει υπολογίσει με ακρίβεια τον χώρο και τις μορφές. Κεντρόφυγες και κεντρομόλες δυνάμεις δημιουργούν την απαραίτητη εκφραστική ένταση για να ισορροπήσουν τελικά το σύνολο. Τα δύο πέρατα της σύνθεσης αποτελούν το κρίσιμο σημείο, όπου ο ζωγράφος δοκιμάζει τις αρετές του και δοκιμάζεται. Στην τοιχογραφία υπάρχει μία προσεκτική και όχι τυχαία εναλλαγή φωτεινών και σκοτεινών χρωματισμών, άλλοτε συμπληρωματική και άλλοτε φανερά αντιθετική, που συμπληρώνει και επιτείνει τις σχεδιαστικές ισορροπήσεις ή εκρήξεις. (Ανδρόνικος Μ., *Βεργίνα Οι Βασιλικοί Τάφοι* 1988 Αθήνα Εκδοτική Αθηνών).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Lehmann P.W., "The So – called Tomb of Phillip II: A different Interpretation" *AJA* 84(1980) σ. 527-31.
2. Adams W.I., "The Royal Macedonian Tombs at Vergina: An Historical Interpretation" *The Ancient World* 3 (1980) σ. 67-72.
3. Prag. A.J.N, Musgrane, J.N., Neave, R.A.H., "The skull from tomb" at Vergina" king Philip of Macedon", *J.H.S.* 104 (1984) σ. 60-78.
4. Ανδρόνικος Μ., «Βεργίνα, Οι Βασιλικοί Τάφοι της Μεγάλης Τούμπας», *Αρχαιολογικά Ανάλεκτα εξ' Αθηνών* 10 (1977) 1-39, ανατυπώθηκε ως «Οι Βασιλικοί τάφοι της Βεργίνας» 1978 Αθήνα.
5. Lehmann P.W., "The So-called Tomb of Phillip II: An addendum", *A.J.A.* 86 (1982) σ. 437-42.

ΤΑΦΟΣ ΑΡ.3 :

ΘΕΣΗ:

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:

ΤΑΦΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟ ΦΟΙΝΙΚΑ

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Τρίτο τέταρτο 4^{ου} αι. π.Χ.

Συλημένος

Μεγάλος μονοθάλαμος με

δωρική πρόσοψη.

Μεμονωμένες ταφές 3 γενεών.

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):

ΒΑΣΗ:

ΚΟΡΜΟΣ:

Παραστάδες
και επικράνα αυτών
και περιθύρωμα.

ΟΡΙΓΚΟΣ:

ΕΠΑΕΤΙΟ +

ΟΡΙΖΟΝΤΙΟ ΓΕΙΣΟ:

ΑΕΤΩΜΑ:

Ζωγραφικός διάκοσμος

(άγνωστο θέμα π.βλ. τάφο Ανθεμίων αρ.23).

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

i) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ

Δεν υπάρχει.

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Αντωπά βάθρα σε πόδια και χαμηλά θρανία.

ΠΙΣΩ:

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Αντωπά βάθρα σε πόδια και χαμηλά θρανία.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΟΡΟΦΗ:

ΖΩΓΡΑΦΟΣ:

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: _____

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Τσιμπίδου – Αυλωνίτη Μ., «*Ανασκαφικές Έρευνες σε Ταφικούς Τύμβους των Ν. Θεσ/νίκης και Χαλκιδικής*», 1995 Αθήνα σ. 195

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 4 :**ΘΕΣΗ:****ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:****ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:****ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:****ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:****ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:****α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):****ΒΑΣΗ:****ΚΟΡΜΟΣ:****ΚΙΟΝΟΚΡΑΝΟ:****ΘΡΙΓΚΟΣ:****ΕΠΙΣΤΥΛΙΟ****(ΤΡΙΓΛΥΦΑ + ΜΕΤΟΠΕΣ):****ΤΟΙΧΟΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑ +****ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:****ΓΕΙΣΟ:****ΖΩΦΟΡΟΣ:****ΔΕΥΤΕΡΟ ΓΕΙΣΟ:****β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:****ι) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ****ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:****ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ****ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:****ΠΙΣΩ:****ΤΟΥ «ΠΡΙΓΚΗΠΑ»**

ΒΕΡΓΙΝΑ

αρχές 4^{ου} αι. π.Χ., 325 π.Χ.

Ασύλητος

Υπόγειος διθάλαμος,

καμαρωτός,

Νέο παιδί (16 ετών).

2 Πεσσοί ακραίοι.

Βαθυκύανο στις τριγλύφους και στις σταγόνες, κόκκινο στην ταινία.

2 διακοσμητικές ανάγλυφες ασπίδες από κονίαμα, η κυρτή τους επιφάνεια είναι χρωματισμένη. Στη μία από τις δύο διακρίνεται μία γιρλάντα από φύλλα στο εξωτερικό κύκλο και υποθέτουμε ένα γοργόνειο στο κέντρο.

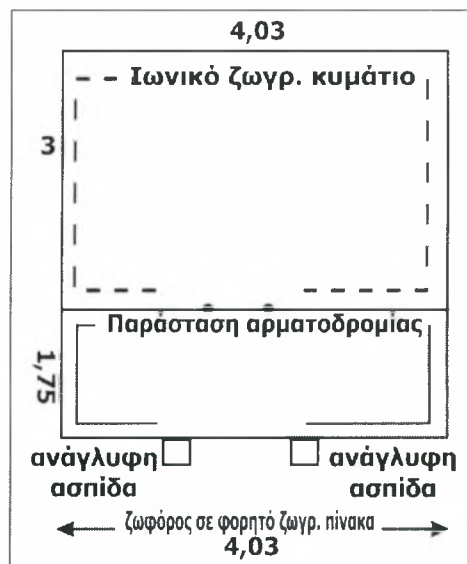
Είχε, πιθανότατα φορητό ζωγραφικό πίνακα, που σάπισε και διαλύθηκε.

επάνω σε αυτό σχηματίζονται μικροί διακοσμητικοί ακροκέραμοι.

λευκό επίχρισμα με στενή ζωφόρο με παραστάσεις αρματοδρομίας, «συνωρίδες» που τρέχουν ορμητικά. Τα άλογα είναι άσηρα, τα άρματα κόκκινα και προβάλλονται επάνω στο βαθυκύανο βάθος (3 άρματα).

Λευκό επίχρισμα και ζωφόρο με παραστάσεις αρματοδρομίας (5 άρματα).

Λευκό επίχρισμα και ζωφόρο με παραστάσεις αρματοδρομίας

(5 άρματα).
ΔΕΞΗΣ Λευκό επίχρισμα και ζωφόρο με παραστάσεις αρματοδρομίας
ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ: (5 άρματα)
ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ: Λευκό επίχρισμα και ζωφόρο με παραστάσεις αρματοδρομίας
(3 άρματα)
ΟΡΟΦΗ: Λευκό επίχρισμα.

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ: Λευκό επίχρισμα και ζωγραφιστό ιωνικό κυμάτιο στο επάνω μέρος.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ: Λευκό επίχρισμα και ζωγραφιστό ιωνικό κυμάτιο στο επάνω μέρος.

ΠΙΣΩ: Λευκό επίχρισμα και ζωγραφιστό ιωνικό κυμάτιο στο επάνω μέρος.

ΔΕΞΗΣ ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ: Λευκό επίχρισμα και ζωγραφιστό ιωνικό κυμάτιο στο επάνω μέρος.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ: Λευκό επίχρισμα και ζωγραφιστό ιωνικό κυμάτιο στο επάνω μέρος.

ΟΡΟΦΗ: Λευκό επίχρισμα.

ΖΩΓΡΑΦΟΣ: -----N-----

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: ο ζωγράφος κατορθώνει να δείξει αξιόλογες ικανότητες και γνώσεις. Αποφεύγει την τυπική, άμουση επανάληψη του ίδιου μοτίβου και εικονίζει τα σώματα των αλόγων σε ποικίλες στιγμές της ορμητικής τους κίνησης. Ομόλογη είναι και η ικανότητα του ζωγράφου στην πλαστική διαγραφή των όγκων των σωμάτων με επιδέξια και λιτή εκμετάλλευση της φωτοσκίασης. Τέλος, η απλή και σωστή απόδοση του ανώμαλου εδάφους επιτρέπει να προβάλλουν με αναγλυφική πληρότητα τα άρματα με τα λευκά άλογα επάνω στο βαθυκύανο βάθος της ζωφόρου. (Ανδρόνικος Μ., *Βεργίνα, Οι Τάφοι της Βεργίνας* 1978 Αθήνα).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Ανδρόνικος Μ., «*Οι Βασιλικοί Τάφοι της Βεργίνας*» 1978 Αθήνα.
2. Ανδρόνικος Μ., *Οι βασιλικοί τάφοι της Βεργίνας και το πρόβλημα του νεκρού, Αρχαιολογικά Ανάλεκτα εξ' Αθηνών, XIII, 1980 (1981) σ. 156-78.*
3. Ανδρόνικος Μ., *Οι βασιλικοί τάφοι της Βεργίνας, «Το Βήμα» 25-12-1977 και Ιστορία και Ποίηση, 1982 Αθήνα Εκδόσεις Ερμής, σ. 53-54).*
4. Ανδρόνικος Μ., *Οι βασιλικοί τάφοι της Βεργίνας και το πρόβλημα του νεκρού, Αρχαιολογικά Ανάλεκτα εξ' Αθηνών, XIII, 1980 (1981) σ. 156-78.*

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 5 :**ΘΕΣΗ:****ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:****ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:****ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:****ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:****ΠΟΤΙΔΑΙΑΣ**

ΠΕΤΡΙΩΤΙΚΑ ΝΕΑΣ ΠΟΤΙΔΑΙΑΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

β' μισό του 4^{ου} αι.

Συλημένος.

Μονόφθαλμος, παραλληλεπίπεδος με ναόσχημη πρόσοψη.

Επιφανής.

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:**α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):**Φέρει ισόδομο
διακοσμητικό σύστημα
πάνω στο κονίαμα**ΒΑΣΗ:**

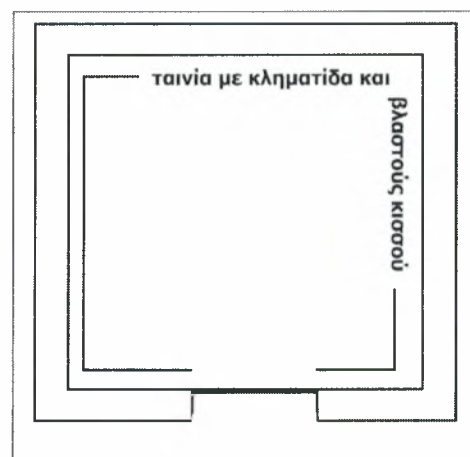
ΚΟΡΜΟΣ:

2 παραστάδες

ΕΠΙΣΤΥΛΙΟ:

ΓΕΙΣΟ:

ΑΕΤΩΜΑ:**ΕΠΑΕΤΙΟ ΓΕΙΣΟ:**

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:**i) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ**

Δεν υπάρχει

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ**ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:**

Εικονική ορθομαρμάρωση στη βάση και ταινία γραπτή με ζωηρούς χρωματισμούς του καφεκόκκινου, του πράσινου και του μαύρου με μία κληματίδα με εύχυμα σταφύλια, πάνω στην οποία περιπλέκονται βλαστοί ανθισμένου κισσού.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ**ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:**

Εικονική ορθομαρμάρωση στη βάση και ταινία γραπτή με ζωηρούς χρωματισμούς του καφεκόκκινου, του πράσινου και του μαύρου με μία κληματίδα με εύχυμα σταφύλια, πάνω στην οποία περιπλέκονται βλαστοί ανθισμένου κισσού.

ΠΙΣΩ:

Εικονική ορθομαρμάρωση στη βάση και ταινία γραπτή με ζωηρούς χρωματισμούς του καφεκόκκινου, του πράσινου και του μαύρου με μία κληματίδα με εύχυμα σταφύλια, πάνω στην οποία περιπλέκονται βλαστοί ανθισμένου κισσού.

ΔΕΞΗΣ**ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:**

Εικονική ορθομαρμάρωση στη βάση και ταινία γραπτή με ζωηρούς χρωματισμούς του καφεκόκκινου, του πράσινου και

του μαύρου με μία κληματίδα με εύχυμα σταφύλια, πάνω στην οποία περιπλέκονται βλαστοί ανθισμένου κισσού.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Εικονική ορθομαρμάρωση στη βάση και ταινία γραπτή με ζηρούς χρωματισμούς του καφεκόκκινου, του πράσινου και του μαύρου με μία κληματίδα με εύχυμα σταφύλια, πάνω στην οποία περιπλέκονται βλαστοί ανθισμένου κισσού.

ΟΡΟΦΗ:

ΖΩΓΡΑΦΟΣ:

----N---

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: Ο ζωγράφος δεν επιδόθηκε σε περίτεχνη διακόσμηση. Επηρεασμένος από τα διονυσιακά θέματα της άμπελου και του κισσού που συχνά τα συναντάμε στην τέχνη από τα αρχαϊκά μέχρι και τα παλαιοχριστιανικά χρόνια, μας δίδει ένα απλό διακοσμητικό και συμπληρωματικό χαρακτήρα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Σισμανίδης Κ., «*Κλίνες και κλινοειδείς κατασκευές των Μακεδονικών Τάφων*», 1977 Αθήνα σ. 5-23, 214-223.

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 6 :**ΘΕΣΗ:****ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:****ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:****ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:****ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:****ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:****α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):****ΒΑΣΗ:****ΚΟΡΜΟΣ:****β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:****i) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ****ii) ΘΑΛΑΜΟΣ****ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:****ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ****ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:****ΠΙΣΩ:****ΔΕΞΗΣ****ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:****ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:****ΟΡΟΦΗ:****ΖΩΓΡΑΦΟΣ:****ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:** _____**ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:**

1. Τσιμίδου – Αυλωνίτη Μ., «Ανασκαφικές Έρευνες σε ταφικούς Τύμβους των Ν. Θεσσαλονίκης» 1995 Αθήνα σ. 195
2. Κουρουνιώτης Κ., *Αρχαιολογική Εφημερίδα* 1899 σ. 227

ΤΑΦΟΣ ΕΡΩΤΩΝ (ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΟΤΡΩΝΙ)

ΕΡΕΤΡΙΑ (ΕΥΒΟΙΑ)

4^{ος} αι. π.Χ.

Συλημένος

Μονόφθαλμος καμαροσκεπής με δρόμο από λίθους και πλίνθους και επίπεδη στέγη.

Επιφανής.

Λευκό κονίαμα.

Δεν υπάρχει.

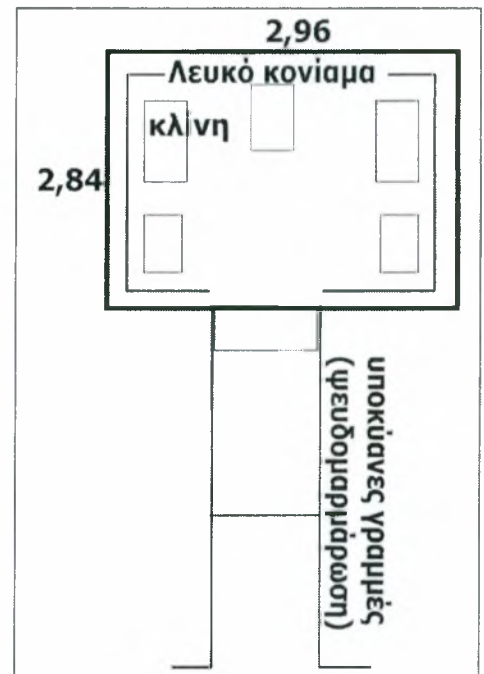
Λευκό κονίαμα και έγχρωμα άνθη σε στεφάνια.

Λευκό κονίαμα και ξίφος.

Λευκό κονίαμα.

Λευκό κονίαμα.

Λευκό κονίαμα.

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 7 :**ΘΕΣΗ:****ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:****ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:****ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:****ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:****ΒΑΘΕΙΑΣ**

ΕΥΒΟΙΑ (ΕΡΕΤΡΕΙΑ, ΘΕΣΗ «ΧΟΝΔΡΟΣ ΣΧΟΙΝΟΣ»)

Τέλος 300 π.Χ.

Συλημένος.

Υπόγειος, τετράγωνος, καμαρωτός μονοθάλαμος τάφος.

Μέλη οικογενείας.

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:**α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):**

Απλή

ΒΑΣΗ:

ΚΟΡΜΟΣ:

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:**i) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ**

Δεν υπάρχει

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ**ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:**

Ίχνη χρίσματος δεν σώζονται. Το έδαφος έχει μεγάλες τετράγωνες φαιές πλάκες.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ**ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:**

Ίχνη χρίσματος δεν σώζονται. Το έδαφος έχει μεγάλες τετράγωνες φαιές πλάκες.

ΠΙΣΩ:

Ίχνη χρίσματος δεν σώζονται. Το έδαφος έχει μεγάλες τετράγωνες φαιές πλάκες.

ΔΕΞΗΣ**ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:**

Ίχνη χρίσματος δεν σώζονται. Το έδαφος έχει μεγάλες τετράγωνες φαιές πλάκες.

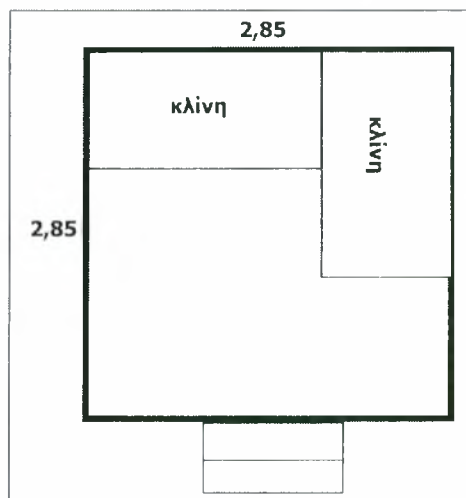
ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Ίχνη χρίσματος δεν σώζονται. Το έδαφος έχει μεγάλες τετράγωνες φαιές πλάκες.

ΟΡΟΦΗ:

ΖΩΓΡΑΦΟΣ:

----N---

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: _____**ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:**1. Κουρουγιώτης Κ., *Α.Ε.* 1899 σ. 231.

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 8 :

ΘΕΣΗ:

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):

ΒΑΣΗ:

ΚΟΡΜΟΣ:

ΕΠΙΣΤΕΨΗ:

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

ια) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΠΙΣΩ:

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΟΡΟΦΗ:

ιβ) ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΣ ΧΩΓΟΣ ή

β' ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΠΙΣΩ:

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΟΡΟΦΗ:

ΠΥΔΝΑΣ

ΚΟΡΙΝΟ

3^{ος} αι. π.Χ.

Συλημένος.

Υπόγειος διθάλαμος με ενδιάμεσο χώρο και δρόμο καμαροσκεπής.

Επιφανείς.

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ: Διακοσμητικό δωρικό μέτωπο.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ: Ασβεστοκονίαμα.

ΠΙΣΩ: Ασβεστοκονίαμα.

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ: Ασβεστοκονίαμα.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ: Διακοσμητικό δωρικό μέτωπο.

ΟΡΟΦΗ: Ασβεστοκονίαμα.

ΖΩΓΡΑΦΟΣ: ----N---

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: _____

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Heuzley L.,- Daumet H., *Mission Archeologique de Macedoine* 1876 Παρίσι σ. 251, 243.
2. Ρωμαίος Κ.Α., *Ο Μακεδονικός τάφος της Βεργίνας*, 1951 Αθήνα σ. 52-54.

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 9 :

ΘΕΣΗ:

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:

ΤΑΦΟΣ Γ΄

ΠΕΛΛΑ

Αρχές 3^{ου} αι. π.Χ. (300 π.Χ.)

Συλημένος.

Διθάλαμος καμαροσκεπής με ιωνική πρόσοψη.

Επιφανή δέσποινα της Πέλλας.

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):

ΒΑΣΗ:

ΚΟΡΜΟΣ:

ΚΙΟΝΟΚΡΑΝΟ:

ΘΡΙΓΚΟΣ:

ΕΠΙΣΤΥΛΙΟ:

ΓΕΙΣΟ:

ΑΕΤΩΜΑ:

4 ψηλοί κίονες

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

i) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Υπολείμματα έγχρωμων κονιαμάτων που έφεραν παραστάσεις κιβωτίου και καθρέφτη.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

Υπολείμματα έγχρωμων κονιαμάτων που έφεραν παραστάσεις κιβωτίου και καθρέφτη.

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΠΙΣΩ:

Υπολείμματα έγχρωμων κονιαμάτων που έφεραν παραστάσεις κιβωτίου και καθρέφτη.

ΔΕΞΗΣ

Υπολείμματα έγχρωμων κονιαμάτων που έφεραν παραστάσεις κιβωτίου και καθρέφτη.

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Υπολείμματα έγχρωμων κονιαμάτων που έφεραν παραστάσεις κιβωτίου και καθρέφτη.

ΟΡΟΦΗ:

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Γραπτή διακόσμηση των κονιαμάτων.

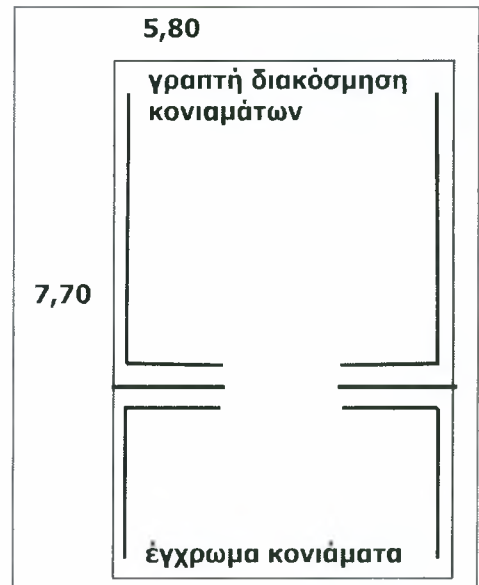
ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Γραπτή διακόσμηση των κονιαμάτων.

ΠΙΣΩ:

Γραπτή διακόσμηση των κονιαμάτων.

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ: Γραπτή διακόσμηση των κονιαμάτων.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ: Γραπτή διακόσμηση των κονιαμάτων.

ΟΡΟΦΗ: _____

ΖΩΓΡΑΦΟΣ: ----N---

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: _____

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Λιλιμπάκη- Ακαμάτη Μ., «*Λαξευτοί θαλαμωτοί Τάφοι της Πέλλας*» 1994 Αθήνα σ. 92-100.
2. Παντερμαλής Δ., *Μακεδονικά* 12 (1972) σ. 176 κ.ε

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 10 :**ΘΕΣΗ:****ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:****ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:****ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:****ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:****ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:****α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):****ΗΕΥΖΕΥ**

ΠΑΛΑΤΙΤΣΙΑ - ΒΕΡΓΙΝΑ

Τέλη 4^{ου} αι. π.Χ.

Συλημένος.

Υπόγειος διθάλαμος

καμαρωτός.

Πλούσιος.

Απλή οριζόντια
επίστεψη ιωνικού
ρυθμού χωρίς αέτωμα.

ΒΑΣΗ:**ΚΟΡΜΟΣ:**

Δεν υπήρχαν πεσσοί αλλά μαρμάρινες παραστάδες και υπέρθυρο.

ΚΙΟΝΟΚΡΑΝΟ:

2 επίκρανα αριστερά – δεξιά.

ΕΠΙΣΤΥΛΙΟ:

Ιωνικό τριταϊνωτό.

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:**ι) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ****ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:**

Το επίχρισμα στο κάτω τμήμα των τοίχων ήταν χρωματισμένο κόκκινο.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ**ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:**

Το επίχρισμα στο κάτω τμήμα των τοίχων ήταν χρωματισμένο κόκκινο.

ΠΙΣΩ:

Το επίχρισμα στο κάτω τμήμα των τοίχων ήταν χρωματισμένο κόκκινο.

ΔΕΞΗΣ**ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:**

Το επίχρισμα στο κάτω τμήμα των τοίχων ήταν χρωματισμένο κόκκινο.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Το επίχρισμα στο κάτω τμήμα των τοίχων ήταν χρωματισμένο κόκκινο.

ΟΡΟΦΗ:

Στη καμάρα υπήρχε λευκό.

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ**ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:**

Το επίχρισμα στο κάτω τμήμα των τοίχων ήταν χρωματισμένο κόκκινο.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

Το επίχρισμα στο κάτω τμήμα των τοίχων ήταν

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:	χρωματισμένο κόκκινο.
ΠΙΣΩ:	Το επίχρισμα στο κάτω τμήμα των τοίχων ήταν χρωματισμένο κόκκινο.
ΔΕΞΗΣ	Το επίχρισμα στο κάτω τμήμα των τοίχων ήταν
ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:	χρωματισμένο κόκκινο.
ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:	Το επίχρισμα στο κάτω τμήμα των τοίχων ήταν χρωματισμένο κόκκινο.
ΟΡΟΦΗ:	Στο επάνω μέρος υπήρχε λευκό.

ΖΩΓΡΑΦΟΣ: ----N---

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: _____

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Ανδρόνικος Μ., Ανασκαφή στη Μεγάλη Τούμπα της Βεργίνας, *Αρχαιολογικά Ανάλεκτα εξ' Αθηνών*, IX 1976 (1977) σ. 123-130.
2. Ανδρόνικος Μ., *ΒΕΡΓΙΝΑ*, Αρχαιολογία και Ιστορία *ΑΑΑ ΧΙΙΙ* 1980 Αθήνα σ. 156-78.
3. Ανδρόνικος Μ., Βεργίνα και Αιγαί, το «*Βήμα*», 3-10-1976.
4. Ανδρόνικος Μ., Ανασκαφή νεκροταφείου Βεργίνας, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 1952, 1953, 1957-61.
5. Heuzey L. –Daumet H., *Mission Archeologique de Macedoine*, 1876 Paris σ. 117.
6. Ανδρόνικος Μ., «Οι Μνημειακοί Μακεδονικοί Τάφοι», στο «*Βεργίνα, οι Βασιλικοί τάφοι της Βεργίνας*» 1978 Αθήνα σ. 31-32

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 11 :

ΘΕΣΗ:

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:

ΛΑΓΚΑΔΑΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Γύρω στα 300 π.Χ.

Συλημένος.

Υπόγειος διθάλαμος καμαροσκεπής.

Επιφανής.

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):

ΒΑΣΗ:

ΚΟΡΜΟΣ:

Γωνιαίοι ημικίονες.

ΘΡΙΓΚΟΣ:

ΕΠΙΣΤΥΛΙΟ:

Ιωνικό.

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

ι) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Ασβεστοκονίαμα.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Ασβεστοκονίαμα.

ΠΙΣΩ:

Ασβεστοκονίαμα.

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Ασβεστοκονίαμα.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Ασβεστοκονίαμα.

ΟΡΟΦΗ:

Είναι ψηλότερη από τον κυρίως θάλαμο.

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Ασβεστοκονίαμα.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Ασβεστοκονίαμα.

ΠΙΣΩ:

Ασβεστοκονίαμα και κτιστή θήκη.

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Ασβεστοκονίαμα.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

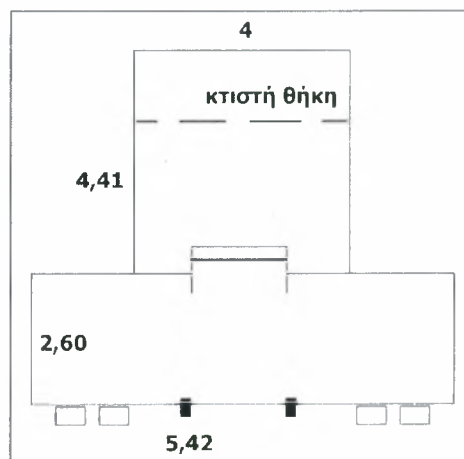
Ασβεστοκονίαμα.

ΟΡΟΦΗ:

Ασβεστοκονίαμα.

ΖΩΓΡΑΦΟΣ:

---N---

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: _____

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Heuzley L., *Jd/26*, 1911 σ. 193.
2. Ρωμαίος Κ.Α., *Ο Μακεδονικός Τάφος της Βεργίνας*, 1951 Αθήνα σ. 53-54.

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 12 :**ΘΕΣΗ:****ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:****ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:****ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:****ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:****ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΤΑΦΟΣ ΔΙΟΥ (I)**

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Περίπου το 300 π.Χ.

Συλημένος.

Διθάλαμος με επίπεδη στέγη στον προθάλαμο και καμάρα στον θάλαμο.

Επιφανής νεκρός (αργότερα προσήλθε και η σύζυγος αυτού).

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:**α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):****ΒΑΣΗ:****ΚΟΡΜΟΣ:****ΘΡΙΓΚΟΣ:****ΤΡΙΓΛΥΦΑ:****ΜΕΤΟΠΕΣ:****ΑΕΤΩΜΑ:**

Μετωπιαίος τοίχος.

Ασβεστοκονίαμα.

Έγχρωμα κοσμήματα.

Έγχρωμα κοσμήματα.

Στο τύμπανο

λευκοκίτρινο χρώμα.

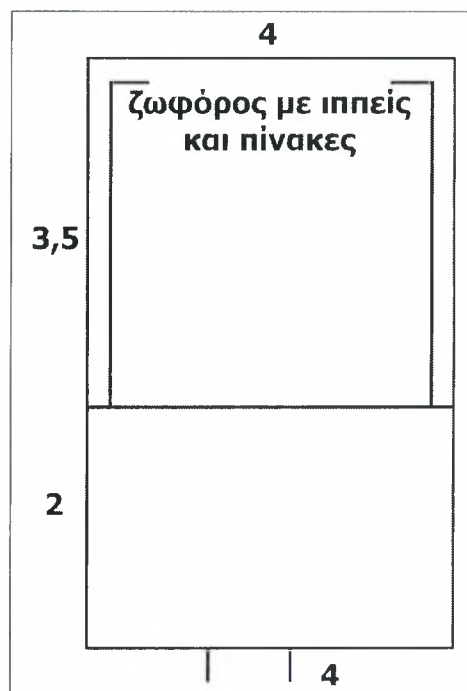
β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:**ι) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ****ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:****ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ****ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:****ΠΙΣΩ:****ΔΕΞΗΣ****ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:****ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:****ΟΡΟΦΗ:****ii) ΘΑΛΑΜΟΣ****ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:****ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ****ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:****ΠΙΣΩ:****ΔΕΞΗΣ**

Επίπεδη στέγη.

Ίσως ζωφόρος με ιππείς εν βαδίσματι.

Ίσως ζωφόρος με ιππείς εν βαδίσματι και ήλοι ανάρτηση κτερισμάτων (ίσως πίνακες με λέοντες εν βαδίσματι).

Ίσως ζωφόρος με ιππείς εν βαδίσματι και ήλοι ανάρτηση

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ: κτερισμάτων (ίσως πίνακες με λέοντες εν βαδίσματι).

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ: _____

ΟΡΟΦΗ: Καμάρα.

ΖΩΓΡΑΦΟΣ: ----N---

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: _____

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Σωτηριάδης Γ., *ΠΑΕ* 1930 σ. 36-49.
2. *Επίστ. Επέτ. Φιλοσοφικής Σχολής Παν. Θεσσαλονίκης* 2, 1932 σ. 5-19
3. Σωτηριάδης Γ., *ΑΜ* 26, 1901 σ. 335.

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 13 :

ΘΕΣΗ:

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:

«ΡΩΜΑΙΟΥ»

ΒΕΡΓΙΝΑ

α' μισό του 3^{ου} αι.

Συλημένος.

Μεγάλος, υπόγειος, διθάλαμος καμαρωτός.

Στρατιωτικός, πλούσιος εταίρος, τοπικός χωροδεσπότης.

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):

ΒΑΣΗ:

ΚΟΡΜΟΣ:

ΚΙΟΝΟΚΡΑΝΟ:

ΘΡΙΓΚΟΣ:

ΕΠΙΣΤΥΛΙΟ:

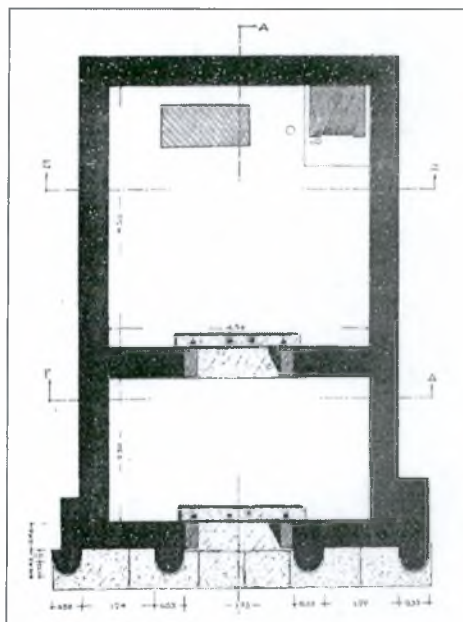
ΖΩΦΟΡΟΣ:

Χρωματιστές ταινίες.

Επαναλαμβανόμενα
ζεύγη ανθεμωτών
κοσμημάτων (λευκά).

ΜΕΤΟΠΗ:

ΑΕΤΩΜΑ:

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

ι) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Κοσμοφόρος με πολύχρωμα λουλούδια και επίχρυσα χαραγμάτα για δήλωση των αρμών των λίθων.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

Κοσμοφόρος με πολύχρωμα λουλούδια και επίχρυσα χαραγμάτα για δήλωση των αρμών των λίθων.

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΠΙΣΩ:

Κοσμοφόρος με πολύχρωμα λουλούδια και επίχρυσα χαραγμάτα για δήλωση των αρμών των λίθων.

ΔΕΞΗΣ

Κοσμοφόρος με πολύχρωμα λουλούδια και επίχρυσα χαραγμάτα για δήλωση των αρμών των λίθων.

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Κοσμοφόρος με πολύχρωμα λουλούδια και επίχρυσα χαραγμάτα για δήλωση των αρμών των λίθων.

ΟΡΟΦΗ:

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:	Ταινία με έντονο γαλάζιο πλαισιωμένη επάνω και κάτω από ιωνικό και λέσβιο κυμάτιο, αντίστοιχα.
ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:	Ταινία με έντονο γαλάζιο πλαισιωμένη επάνω και κάτω από ιωνικό και λέσβιο κυμάτιο, αντίστοιχα.
ΠΙΣΩ:	Ταινία με έντονο γαλάζιο πλαισιωμένη επάνω και κάτω από ιωνικό και λέσβιο κυμάτιο, αντίστοιχα.
ΔΕΞΗΣ ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:	Ταινία με έντονο γαλάζιο πλαισιωμένη επάνω και κάτω από ιωνικό και λέσβιο κυμάτιο, αντίστοιχα.
ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:	Ταινία με έντονο γαλάζιο πλαισιωμένη επάνω και κάτω από ιωνικό και λέσβιο κυμάτιο, αντίστοιχα.
ΟΡΟΦΗ:	_____

ΖΩΓΡΑΦΟΣ: ----N---

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: Στις κοσμοφόρους παρατηρείται εύφρονος πλούτος των χρωματιστών λουλουδιών, φυσικότητα στην παράσταση αυτών αλλά και μία κρυμμένη συστηματική ρυθμική κίνηση, που κινεί το ενδιαφέρον και όλα μαζί δημιουργούν μία ενιαία θαυμαστή εικόνα. Η τεχνική χρωματισμού είναι σύμφωνη με ό,τι σήμερα ονομάζουμε tempera. Δηλώνεται η φωτοσκίαση. Αντίθετα με την πλούσια διακόσμηση του προθαλάμου ο νεκρικός θάλαμος χαρακτηρίζεται για την αυστηρή απλότητα και λιτότητα της διακόσμησης (Ρωμαίος Κ.Α, *Ο Μακεδονικός Τάφος της Βεργίνας*, 1951 Αθήνα).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Ρωμαίος Κ.Α., *ο Μακεδονικός Τάφος της Βεργίνας*, 1951 Αθήνα σ. 31-57.
2. Ανδρόνικος Μανόλης, *ΒΕΡΓΙΝΑ ΙΙ, «Ο Τάφος της Περσεφόνης»*, 1994 Αθήνα.
3. Σακελλαρίου Μ.Β., *Μακεδονία (4000 χρόνια ελληνική ιστορία και πολιτισμού)*, 1994 Αθήνα Εκδοτική Αθηνών ΑΑ.
4. Ανδρόνικος Μανόλης, *«Βεργίνα, οι Βασιλικοί Τάφοι της Μεγάλης Τούμπας»*, 1988 Αθήνα.
5. Ανδρόνικος Μανόλης, *«Το Χρονικό της Βεργίνας»*, 1997 Αθήνα.

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 14 :**ΘΕΣΗ:****ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:****ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:****ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:****ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:****ΚΙΝΧ**

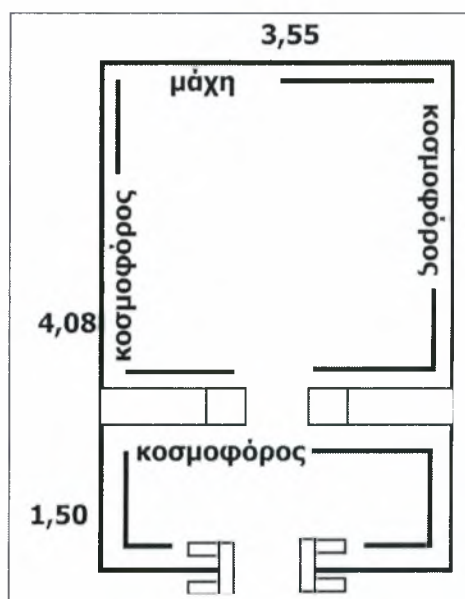
ΛΕΥΚΑΔΙΑ

α' μισό 3^{ου} αι. π.Χ.

Συλημένος.

Διθάλαμος, με καμαρωτή στέγη στο θάλαμο και επίπεδο στον προθάλαμο με πρόσοψη δωρικού ρυθμού και με δρόμο.

Πολεμιστής.

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:**α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):****ΒΑΣΗ:**2 παραστάδες
με επίκρανα.**ΚΟΡΜΟΣ:****ΘΡΙΓΚΟΣ:**6 στρογγυλά και
6 μετώπες**ΜΕΤΟΠΕΣ:****ΓΕΙΣΟ:**Κίτρινωπό χρώμα.
Με διακόσμηση
ιωνικού κυματίου.**ΑΕΤΩΜΑ:****β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:****ι) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ****ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:**

Ανάγλυφη κορνίζα, η «κοσμοφόρος» που αρχικά είχε μία ανθοστοιχία από λευκά, κόκκινα και πράσινα άνθη επάνω σε μία κόκκινη ταινία.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ**ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:**

Ανάγλυφη κορνίζα, η «κοσμοφόρος» που αρχικά είχε μία ανθοστοιχία από λευκά, κόκκινα και πράσινα άνθη επάνω σε μία κόκκινη ταινία.

ΠΙΣΩ:

Ανάγλυφη κορνίζα, η «κοσμοφόρος» που αρχικά είχε μία ανθοστοιχία από λευκά, κόκκινα και πράσινα άνθη επάνω σε μία κόκκινη ταινία.

ΔΕΞΗΣ**ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:**

Ανάγλυφη κορνίζα, η «κοσμοφόρος» που αρχικά είχε μία ανθοστοιχία από λευκά, κόκκινα και πράσινα άνθη επάνω σε μία κόκκινη ταινία.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Ανάγλυφη κορνίζα, η «κοσμοφόρος» που αρχικά είχε μία

ανθοστοιχία από λευκά, κόκκινα και πράσινα άνθη επάνω σε μία κόκκινη ταινία.

ΟΡΟΦΗ: _____

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Βαθύ κόκκινο, έπεται «κοσμοφόρος» με ανθοστοιχία επάνω σε γαλάζιο φόντο. Στο κάτω μέρος των τοίχων ένα είδος ορθοστάτη χρώματος ωχροκίτρινου.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Βαθύ κόκκινο, έπεται «κοσμοφόρος» με ανθοστοιχία επάνω σε γαλάζιο φόντο. Στο κάτω μέρος των τοίχων ένα είδος ορθοστάτη χρώματος ωχροκίτρινου.

ΠΙΣΩ:

Πολύχρωμη απεικόνιση μακεδόνα ιππέα που επιτίθεται σε πέρση πεζό που προσπαθεί να αποφύγει το χτύπημα με την ασπίδα του.

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Βαμμένος βαθύ κόκκινο, μετά «κοσμοφόρος» με ανθοστοιχία επάνω σε γαλάζιο φόντο. Στο κάτω μέρος των τοίχων ένα είδος ορθοστάτη χρώματος ωχροκίτρινου που περιτρέχει τα τοιχώματα.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Βαμμένος βαθύ κόκκινο, μετά «κοσμοφόρος» με ανθοστοιχία επάνω σε γαλάζιο φόντο. Στο κάτω μέρος των τοίχων ένα είδος ορθοστάτη χρώματος ωχροκίτρινου που περιτρέχει τα τοιχώματα.

ΟΡΟΦΗ: _____

ΖΩΓΡΑΦΟΣ:

----N---

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: Πολύχρωμη και μονόχρωμη διακόσμηση των τοίχων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Ρωμιοπούλου Κ. –Τσουράτσογλου Ι., *Ο Μακεδονικός Τάφος της Νάουσας (τάφος Kinch)* σ. 146-164.
2. Ρωμιοπούλου Κ., «*Λευκάδια, Αρχαία Μιέζα*», 1997 Αθήνα.
3. Πέτσας Φ., *Ο Τάφος των Λευκαδίων*, 1966 Αθήνα.

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 15 :

ΘΕΣΗ:

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:

ΤΑΦΟΣ Δ΄

ΠΕΛΛΑ

Τέλη 4^{ου} αι. π.Χ.

Συλημένος.

Διθάλαμος καμαροσκεπής με δωρική πρόσοψη.

Τοπικός χωροδεσπότης.

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):

ΣΤΥΛΟΒΑΤΗΣ:

ΚΟΡΜΟΣ:

4 ημικίονες,

ΘΡΙΓΚΟΣ:

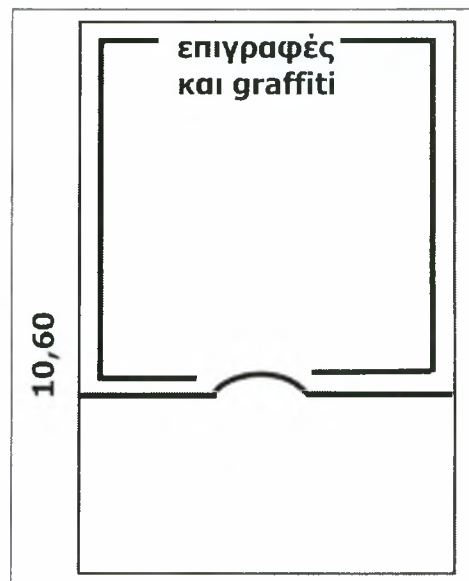
ΕΠΙΣΤΥΛΙΟ:

ΤΡΙΓΛΥΦΑ:

ΜΕΤΟΠΕΣ:

ΓΕΙΣΟ:

ΑΕΤΩΜΑ:

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

ι) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΠΙΣΩ:

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΟΡΟΦΗ:

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

(Επιχρωματισμένη με ανάγλυφη κεφαλή Μέδουσας και ανάγλυφες ασπίδες). _____

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Κατάγραφος από αρχαία graffiti και αναθηματικές επιγραφές.

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Κατάγραφος από αρχαία graffiti και αναθηματικές επιγραφές.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Κατάγραφος από αρχαία graffiti και αναθηματικές επιγραφές.

ΟΡΟΦΗ:

ΖΩΓΡΑΦΟΣ:

----N---

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: _____

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Λιλιμπάκη- Ακαμάτη Μ., «*Λαξευτοί θαλαμωτοί Τάφοι της Πέλλας*», 1994 Αθήνα σ. 92-100.
2. Παντερμαλής Δ., *Μακεδονικά* 12 1972 σ. 176κ.ε.
3. Σισμανίδου Μ., «*Ανασκαφή στην Πέλλα Ι*» 1990 Αθήνα σ. 93.

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 16 :

ΘΕΣΗ:

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):

ΒΑΣΗ:

ΚΟΡΜΟΣ:

ΕΠΙΚΡΑΝΟ:

ΘΡΙΓΚΟΣ:

ΤΑΙΝΙΑ:

ΟΡΙΖΟΝΤΙΟ ΓΕΙΣΟ:

ΤΥΜΠΑΝΟ ΑΕΤΩΜΑΤΟΣ:

ΕΠΑΕΤΙΟ ΓΕΙΣΟ:

ΣΙΜΗ:

ΤΑΙΝΙΑ:

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

ι) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΠΙΣΩ:

ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Τέλη 4^{ου} αι. π.Χ.

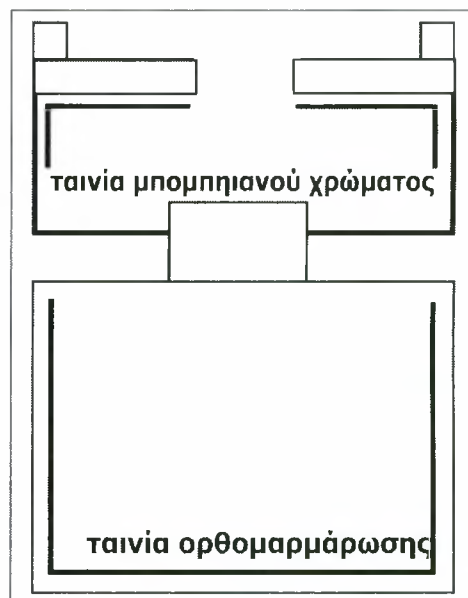
Συλημένος.

Δ. θάλαμος

καμαροστεγής με

τραπεζιόσχημα αυλή.

Επιφανής.

Μνημειώδης μαρμάρινη θύρα (λαβή, δίσκος κλειδαριάς),

2 τετράπλευρες παραστάδες.

ταινία και κυμάτια.

Λευκές μετώπες, 8 μπλε χρώματος τρίγλυφα.

Κόκκινου χρώματος.

Απλό.

Λευκό σώμα. Ιωνικό κυμάτιο σε κόκκινο, λευκό και μπλε.

Εναλλάξ κόκκινα ανθέμια και μαύρα φύλλα λωτού.

Κόκκινη.

Ταινία με εναλλάξ μαύρα και γκριζα τμήματα. Στη συνέχεια λευκή ζώνη. Η Περιταίνεια μεταξύ των δομών αυτών έχει λαδοπράσινο χρώμα με φύλλα και καρπούς κισσού πάνω σε βλαστούς. Ακολουθεί ζώνη που μιμείται μαρμάρινους δόμους. Έπεται διαχωριστική ταινία σε πομπηϊανό κόκκινο χρώμα και μετά λευκή ταινία.

Ταινία με εναλλάξ μαύρα και γκριζα τμήματα. Στη συνέχεια λευκή ζώνη. Η Περιταίνεια μεταξύ των δομών αυτών έχει λαδοπράσινο χρώμα με φύλλα και καρπούς κισσού πάνω σε

βλαστούς. Ακολουθεί ζώνη που μιμείται μαρμάρινους δόμους. Έπεται διαχωριστική ταινία σε πομπηϊανό κόκκινο χρώμα και μετά λευκή ταινία.

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Ταινία με εναλλάξ μαύρα και γκριζα τμήματα. Στη συνέχεια λευκή ζώνη. Η Περιτάνεια μεταξύ των δομών αυτών έχει λαδοπράσινο χρώμα με φύλλα και καρπούς κισσού πάνω σε βλαστούς. Ακολουθεί ζώνη που μιμείται μαρμάρινους δόμους. Έπεται διαχωριστική ταινία σε πομπηϊανό κόκκινο χρώμα και μετά λευκή ταινία.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΟΡΟΦΗ:

Γκρι χρώμα.

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Ζώνη λευκή με μίμηση ορθομαρμάρωσης, έπεται ταινία κίτρινου χρώματος ώχρας.

ΠΙΣΩ:

Ζώνη λευκή με μίμηση ορθομαρμάρωσης, έπεται ταινία κίτρινου χρώματος ώχρας.

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Ζώνη λευκή με μίμηση ορθομαρμάρωσης, έπεται ταινία κίτρινου χρώματος ώχρας.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΟΡΟΦΗ:

Λευκό χρώμα.

ΖΩΓΡΑΦΟΣ:

----N---

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: _____

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Σισμανίδης Κ. , «Ο Νέος Μακεδονικός Τάφος της Αγ. Παρασκευής Θεσσαλονίκης» ΑΑΑ XV σ.267-284.

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 17 :**ΘΕΣΗ:****ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:****ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:****ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:****ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:****ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:****α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):****ΒΑΣΗ:****ΚΟΡΜΟΣ:****ΚΙΟΝΟΚΡΑΝΟ:****ΘΡΙΓΚΟΣ:****ΜΕΤΩΠΗ:****ΓΕΙΣΟ:****ΣΙΜΗ ΕΠΑΕΤΙΟΥ ΓΕΙΣΟΥ:****ΖΩΦΟΡΟΣ:****ΣΤΗΘΑΙΟ:****ΑΕΤΩΜΑ:****β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:****ι) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ****ΤΗΣ ΚΡΙΣΕΩΣ, ΜΕΓΑΛΟΣ ΤΑΦΟΣ ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ**

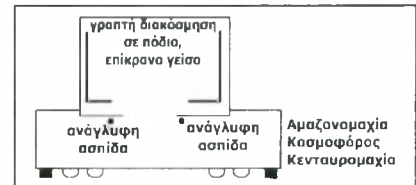
ΛΕΥΚΑΔΙΑ (ΚΟΠΑΝΟ)

Αρχές 3^{ου} αι. π.Χ. (300 π.Χ.)

Συλημένος.

Μεγάλος, διθάλαμος με διώροφη πρόσοψη δωρικού και ιωνικού ρυθμού.

Παλαίμαχος πολεμιστής των μαχών εναντίων των Περσών.

Ιωνικού στυλ.

4 δωρικοί ημικίονες και παραστάδες στις γωνίες. Ανάμεσα στους κίονες βρισκόταν ένα φανταστικό παραπέτο. Έχουμε 4 ζωγραφικούς πίνακες στα μετακίονια διαστήματα ανάμεσα στους δωρικούς ημικίονες του κάτω ορόφου. Ο νεκρός οδηγείται από τον ψυχοπομπό Ερμή στον Άδη για να κριθεί από τους κριτές του Κάτω Κόσμου Αιακό και Ραδάμανθο.

Δωρικού ρυθμού.

Με φαιό χρώμα παριστάνονταν η μυθική αναμέτρηση Κενταύρων και Λαπιθών.

Δωρικό που κορυφώνεται σε κυμάτιο με διπλή σειρά γλωσσοειδών φύλλων. (κοσμοφόρος).

Κυανό χρώμα στο βάθος, κυανό επίσης ανάμεσα στα ωοειδή φύλλα με ερυθρό ανάμεσα στα περιγράμματα των λογχοειδών φύλλων και λευκό η επιφάνεια του κονιάματος.

Με ζωγραφιστά ανάγλυφα που παρίσταναν μάχη εφίππων και πεζών Ελλήνων και Βαρβάρων (Αμαζονομαχία).

ΜΕ 7 φανταστικές πόρτες τοποθετημένες ανάμεσα σε γωνιακές παραστάδες και ιωνικούς ημικίονες.

Στο τύμπανο σώζονται 3 κομμάτια, με εμφανή τα κυανά κονιάματα και ίχνη από ανάγλυφο διάκοσμο.

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

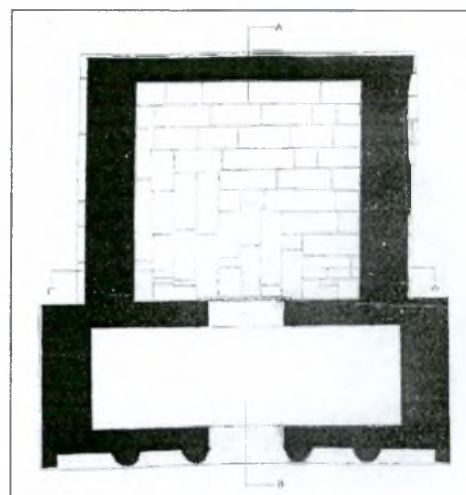
Ζώνη αδιακόσμητη.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΠΙΣΩ:

2 ανάγλυφες
κυκλικές ασπίδες,
ανά μία εκατέρωθεν
της εισόδου.

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΟΡΟΦΗ:

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Γραπτή διακόσμηση στα επίκρανα των παραστάδων, με έγχρωμη ταινία και γραπτή διακόσμηση στο γείσο και ιωνικά κυμάτια και βαθυκόκκινο στα κενά μεταξύ των παραστάδων.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Στο πόδιο ζώνη με διπλό κυμάτιο, άνω κοίλο, κάτω ιωνικό με ωά και λόγχες. Γραπτή διακόσμηση στα επίκρανα των παραστάδων.

ΠΙΣΩ:

Στο πόδιο ζώνη με διπλό κυμάτιο, άνω κοίλο, κάτω ιωνικό με ωά και λόγχες. Γραπτή διακόσμηση στα επίκρανα των παραστάδων.

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Στο πόδιο ζώνη με διπλό κυμάτιο, άνω κοίλο, κάτω ιωνικό με ωά και λόγχες. Γραπτή διακόσμηση στα επίκρανα των παραστάδων.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Γραπτή διακόσμηση στα επίκρανα των παραστάδων και στο γείσο.

ΟΡΟΦΗ:

ΖΩΓΡΑΦΟΣ:

----N--- 2 τουλάχιστον καλλιτέχνες.

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: Η ιμπρεσιονιστική διάθεση στην απόδοση των πλαστικών όγκων και των φωτοσκιάσεων με την έντεχνη χρησιμοποίηση των χρωμάτων όσο και η γραμμική σχεδίαση των περιγραμμάτων στην προσπάθεια να εξαρθούν οι μορφές εκπροσωπούνται στις τοιχογραφίες του Μεγάλου Τάφου στα Λευκάδια: ο νεκρός και ο Ραδάμανθους παρουσιάζουν διαφορές από τον Ερμή και τον Αιακό. Στους πρώτους κυριαρχεί το σχέδιο – οι όγκοι αποδίδονται με λεπτές πυκνές γραμμές αλλού σε πιο ανοιχτό, αλλού σε πιο σκοτεινό χρώμα, στους δεύτερους οι πλαστικοί όγκοι υλοποιούνται και εκφράζονται χρωματικά (Σακελλαρίου Κ.Β, *Μακεδονία, 4000 χρόνια Ελληνικής Ιστορίας και Πολιτισμού*, 1982 Αθήνα).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Ρωμιοπούλου Κ., *Λευκάδια, Αρχαία Μίεζα*, 1997 Αθήνα.
2. Μίνως Ν., «*Ο μακεδονικός Τάφος της Κρίσεως στα Λευκάδια Νάουσας. Μελέτη συντήρησης κονιαμάτων και τοιχογραφιών*», 1995 Αθήνα.
3. Πέτσας Φ., *Ο Τάφος των Λευκαδίων*, 1966 Αθήνα.
4. Σακελλαρίου Μ.Β., *Μακεδονία 4000 χρόνια Ελληνικής Ιστορίας και Πολιτισμού*, 1982 Αθήνα.
5. Πέτσας Φ., «Λαμπροί Τάφοι Κοσμοκρατόρων» στο «*Εικόνες*» 79, 25 Απριλίου – 5 Μαΐου 1957.
6. Pollitt J.J., « *Η Τέχνη στην Ελληνιστική Εποχή* », 2000 Αθήνα εκδ. Δημ. Ν. Παπαδήμα σ. 244-248, 267-269.
7. Miller St. G. "Macedonian Tombs: Their Architecture and Architectural Decoration, στο *Studies in the history of Art 10: Macedonia and Greece in late classical and early Hellenistic Times*, εκδ. E.N. Borza, B. Barr – Sharrar, National Gallery of Art, 1982 Washington.

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 18 :

ΘΕΣΗ:

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:

ΛΑΡΙΣΑΣ

ΘΕΣΣΑΛΙΑ (ΘΕΣΗ «ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑ» ή «ΣΙΪΤΗ» Ν. της Λάρισας)

Αρχές 3^{ου} αι. π.Χ.

Συλημένος.

Υπόγειος μονοθάλαμος καμαρωτός.

Ανήκει σε γυναίκα.

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):

ΒΑΣΗ:

ΚΟΡΜΟΣ:

Θύρα και παραστάδες.

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

i) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ

Δεν υπάρχει.

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Κονιάματα, γραφές, στεφάνια, ρόδακες κατά την ξυλογλυπτική (a tempera) ή κατά την υδατογραφική μέθοδο, όχι a fresco.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Κονιάματα, γραφές, στεφάνια, ρόδακες κατά την ξυλογλυπτική (a tempera) ή κατά την υδατογραφική μέθοδο, όχι a fresco.

ΠΙΣΩ:

Κονιάματα, γραφές, στεφάνια, ρόδακες κατά την ξυλογλυπτική (a tempera) ή κατά την υδατογραφική μέθοδο, όχι a fresco.

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

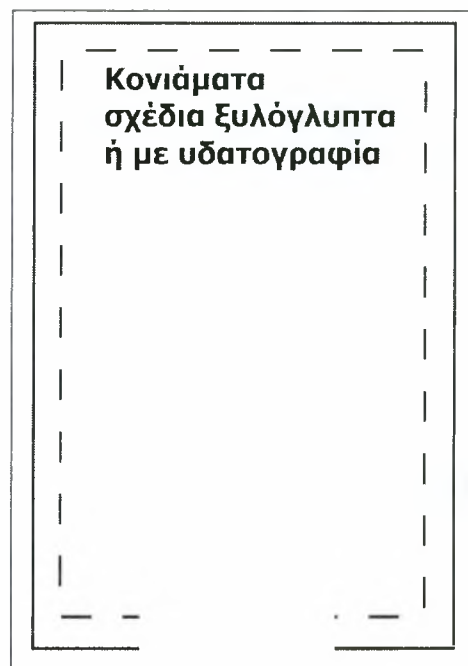
Κονιάματα, γραφές, στεφάνια, ρόδακες κατά την ξυλογλυπτική (a tempera) ή κατά την υδατογραφική μέθοδο, όχι a fresco.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Κονιάματα, γραφές, στεφάνια, ρόδακες κατά την ξυλογλυπτική (a tempera) ή κατά την υδατογραφική μέθοδο, όχι a fresco.

ΟΡΟΦΗ:

Κονιάματα, γραφές, στεφάνια, ρόδακες κατά την ξυλογλυπτική (a tempera) ή κατά την υδατογραφική μέθοδο, όχι a fresco.

ΖΩΓΡΑΦΟΣ:

----N---

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: _____

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Κότζιας Ν. Χ., *Α.Ε.* 1909 σ . 27.

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 19 :

ΘΕΣΗ:

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):

ΒΑΣΗ:

ΚΟΡΜΟΣ:

ΚΙΟΝΟΚΡΑΝΟ:

ΘΡΙΓΚΟΣ:

ΜΕΤΟΠΕΣ:

ΖΩΦΟΡΟΣ:

ΚΑΖΑΝΛΑΚ

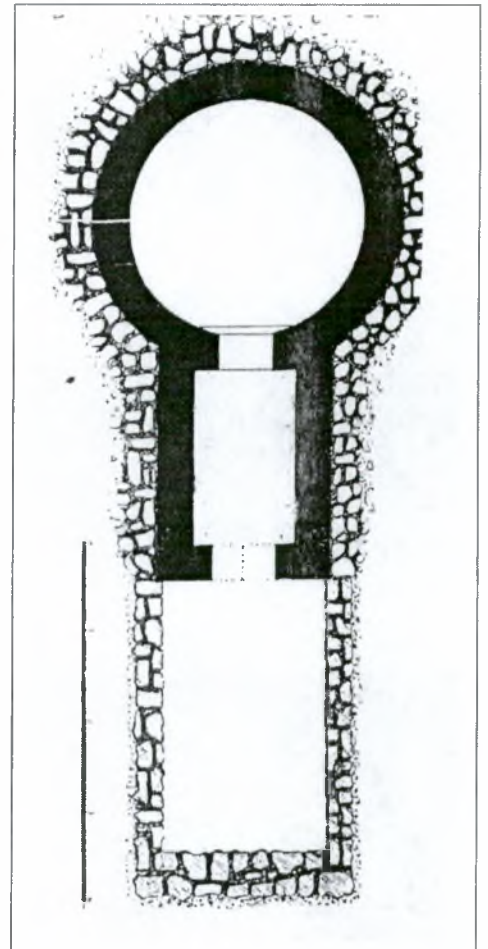
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ (ΑΡΧΑΙΑ ΘΡΑΚΗ)

Γύρω στο 300 π.Χ.

Συλημένος

Διθάλαμος με κυκλικό νεκρικό θάλαμο με κωνικό θόλο και ορθογώνιο προθάλαμο και χτιστό δρόμο.

Ζευγάρι (θράκας αρχηγός και σύζυγός του).

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

ι) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Κάτω άσπρη ταινία λεία, έπεται κόκκινη και μετά ορθομαρμάρωση μετά πομπηϊανό χρώμα.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Ζωφόρος με 2 φιγούρες στρατιωτών αντιμέτωπα τοποθετημένοι και ιππείς – πεζοί ως ακόλουθοι.

ΠΙΣΩ:

Ζωφόρο με ίδια παράσταση και φυτικά μοτίβα και επίστεψη με ιωνικά και λεσβιακά κυμάτια.

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Παράσταση με 2 αντιμέτωπες ομάδες εχθρών που είναι έφιπποι και πεζοί (κίτρινο, καφέ, μπλε, ρόδινο χρώμα).

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Λευκή ταινία που χωρίζεται με παράλληλες γραμμές, μετά κόκκινη, ψευδαίσθηση ορθομαρμάρωση. Πομπηϊανό χρώμα.

ΟΡΟΦΗ:

Ζωγραφικές σκηνές που ολοκληρώνουν τη ζωγραφική των πλευρικών: τοίχων του προθαλάμου Κάτω 2 ταινίες, μία κάτω ωχροκίτρινη και μία πάνω κόκκινη. Μετά σε μαύρο φόντο μία

σειρά από σταγόνες σε υποκίανο χρώμα και ένα ιωνικό κυμάτιο. Σε κόκκινο φόντο λεσβιακό μπλε και κίτρινο κυμάτιο. Έπεται ταινία με φυτικά μοτίβα. Μετά λεσβιακό κυμάτιο. Τέλος, μία μαύρη γραμμή σε ανάγλυφο.

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Κάτω ταινία μαύρη, έπεται λευκό κονίαμα χωρισμένο με 7 κόκκινες γραμμές. Μέσα στο χώρο υπάρχουν εγγεγραμμένα τετράγωνα. Ταινία μαύρη με πράσινες νευρώσεις. Ζωφόρος σε κόκκινο πομπηϊανό χρώμα. Μετά τρία πρόσωπα σε φόντο ωχροκίτρινο ακολουθούν 12 εναλλάξ φύλλα πλοχμού, 12 βουκράνια με γιρλάντες. Λεσβιακό κυμάτιο κόκκινο άνωθεν.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Κάτω ταινία μαύρη, έπεται λευκό κονίαμα χωρισμένο με 7 κόκκινες γραμμές. Μέσα στο χώρο εγγεγραμμένα τετράγωνα. Ταινία μαύρη με πράσινες νευρώσεις. Ζωφόρος σε κόκκινο πομπηϊανό χρώμα. Μετά τρία πρόσωπα σε φόντο ωχροκίτρινο ακολουθούν 12 εναλλάξ φύλλα πλοχμού, 12 βουκράνια με γιρλάντες. Λεσβιακό κυμάτιο κόκκινο άνωθεν.

ΠΙΣΩ:

Κάτω ταινία μαύρη, έπεται λευκό κονίαμα χωρισμένο με 7 κόκκινες γραμμές. Μέσα στο χώρο εγγεγραμμένα τετράγωνα. Ταινία μαύρη με πράσινες νευρώσεις. Ζωφόρος σε κόκκινο πομπηϊανό χρώμα. Μετά τρία πρόσωπα σε φόντο ωχροκίτρινο ακολουθούν 12 εναλλάξ φύλλα πλοχμού, 12 βουκράνια με γιρλάντες. Λεσβιακό κυμάτιο κόκκινο άνωθεν.

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Κάτω ταινία μαύρη, έπεται λευκό κονίαμα χωρισμένο με 7 κόκκινες γραμμές. Μέσα στο χώρο εγγεγραμμένα τετράγωνα. Ταινία μαύρη με πράσινες νευρώσεις. Ζωφόρος σε κόκκινο πομπηϊανό χρώμα. Μετά τρία πρόσωπα σε φόντο ωχροκίτρινο ακολουθούν 12 εναλλάξ φύλλα πλοχμού, 12 βουκράνια με γιρλάντες. Λεσβιακό κυμάτιο κόκκινο άνωθεν.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΟΡΟΦΗ:

Παράσταση νεκρικού ή γαμήλιου συμποσίου. [1 άνδρας και μία γυνή καθήμενη με συνοδεία ορθών μορφών (υπηρέτες, μουσικοί, πολεμιστές και ιπποκόμοι με άλογα)]. Έπεται ιωνική ταινία που χωρίζεται από μία κόκκινη γραμμή. Πάνω παράσταση 11 λεοντοκεφαλών σε ίση απόσταση. Τέλος, στην

κορυφή του κώνου 3 άρματα (συνωρίδες). Στην κορυφή του θόλου 1 ρόδακας με 8 φύλλα.

ΖΩΓΡΑΦΟΣ:

Οι ζωγράφοι ήταν μάλλον περιοδεύοντες Έλληνες ταξιδιώτες με περιορισμένες ικανότητες.

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: Στη ζωγραφική του Kazanlak επιζούν ορισμένες τεχνικές, που σχετίζονται με την ελληνική αγγειογραφία. Οι μορφές διαγράφονται έντονα και το εξωτερικό τους περίγραμμα παραμένει σαφές. Οι σκοτεινές γραμμές, που σκοπό έχουν να δώσουν μία αίσθηση υφής και όγκου στις πτυχώσεις και στη σάρκα, προστίθενται πάντα στο ίδιο βασικό χρώμα με εκείνο των πτυχώσεων και της σάρκας και προσπαθούν να ακολουθούν τα εξωτερικά περιγράμματα. Επιπλέον, σκίαση προστίθεται κάποτε με τη χάραξη λεπτών παράλληλων γραμμών. Η τεχνική, που χρησιμοποιήθηκε στο Kazanlak, ήταν ενδεχομένως προχωρημένη στον καιρό της και ίσως διατηρεί την τεχνική της πρώτης γενιάς των ελλήνων ζωγράφων, που ανέπτυξαν στην σκιαγραφία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Pollitt J.J., *«Η Τέχνη στην Ελληνιστική Εποχή»* 2000 Αθήνα σ. 245-247.
2. Ανδρόνικος Μ., *Βεργίνα ΙΙ, «Ο Τάφος της Περσεφόνης»*, 1994 Αθήνα σ. 131
3. Micoff, Vasil, *"Le tombeau antique pres du Kazanlak"* 1954 Σόφια σ. 3-6, 9-32.
4. Vasilief, Assen *"The ancient Tomb at Kazanlak"*, 1960 Σόφια.
5. Rostovtzeff M., *Αρχαία Διακοσμητική Ζωγραφική της Ν. Ρωσίας*, 1913-4 Πετρούπολη.
6. Zazzoff P., Hocker C., Schneider L., *"Zur thrakischenkunst in fruhhellenismus"* 1985 Μόναχο σ. 595, 619
7. Shivkova L., *Das Gramal von Kazanlak* 1973 Σόφια.

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 20 :

ΘΕΣΗ:

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:

ΤΑΦΟΣ ΤΩΝ ΓΙΑΝΝΙΤΣΩΝ

ΠΕΛΛΑ

Αρχές 3^{ου} αι. π.Χ.

Συλημένος.

Διθάλαμος καμαροσκεπής
με δωρική πρόσοψη.

Τοπικός χωροδεσπότης.

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):

ΒΑΣΗ:

ΚΟΡΜΟΣ:

ΘΡΙΓΚΟΣ:

ΕΠΙΣΤΥΛΙΟ:

ΜΕΤΟΠΕΣ:

ΤΡΙΓΛΥΦΑ:

ΑΕΤΩΜΑ:

4 δωρικοί ημικίονες.

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

i) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΠΙΣΩ:

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΟΡΟΦΗ:

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

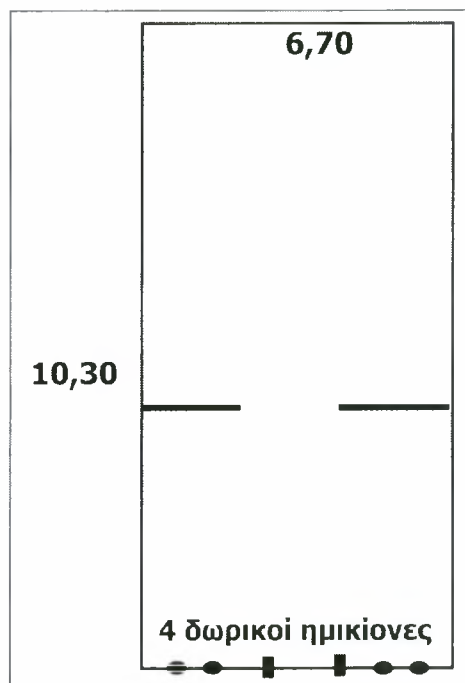
ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΠΙΣΩ:

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ: _____

ΟΡΟΦΗ: _____

ΖΩΓΡΑΦΟΣ: _____

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: _____

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Λιλιμπάκη- Ακαμάτη Μ., «*Λαξευτοί θαλαμωτοί Τάφοι της Πέλλας*», 1994 Αθήνα σ. 92-100.

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 21 :**ΘΕΣΗ:****ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:****ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:****ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:****ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:****ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:****α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):****ΕΠΑΝΩ ΑΠΟ ΤΗ ΘΥΡΑ:****ΣΤΗ ΜΕΣΗ:****ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΤΟΝ
ΟΠΛΙΤΗ:****ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΟΠΛΙΤΗ:****β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:****i) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ****ii) ΘΑΛΑΜΟΣ****ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:****ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ****ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:****ΠΙΣΩ:****ΔΕΞΗΣ****«ΤΥΜΒΟΥ ΜΠΕΛΛΑ» (B)**

ΒΕΡΓΙΝΑ

Αρχές 3^{ου} αι. π.Χ.

Συλημένος.

Μονοθάλαμος (3,50x3μ.)

με πρόσοψη.

Νεαρός πολεμιστής.

Δεν έχει αρχιτεκτονική

διαμόρφωση, εκτός από το μαρμάρινο πλαίσιο της θύρας (παραστάδες, υπέρθυρο), αλλά αποτελεί έναν ενιαίο τοίχο που τελειώνει στο επάνω πέρας σε γείσο.

3 μορφές.

Μετωπικά νέος πολεμιστής με υψωμένο το δεξί του χέρι κρατά το δόρυ και ενώ το κορμί του στρέφει ελαφριά προς αυτό, το κεφάλι του έχει ελαφρά στροφή προς την αντίθετη κατεύθυνση.

Πολύ ψηλή γυναικεία μορφή σε εντελώς πλάγια όψη που στο τεντωμένο δεξί χέρι κρατά χρυσό στεφάνι. (Προσωποποίηση Αρετής ή Μακεδονίας).

Καθιστή μορφή ενός νέου σε προφίλ που κάθεται επάνω σε τρόπαιο από ασπίδες. Με το δεξί χέρι ο νέος ακουμπά τη λαβή ξίφους (προσωποποίηση του πολέμου).

Δεν υπάρχει.

Ζωγραφισμένα με κόκκινο χρώμα τα διάχωρα που θα σχημάτιζε το ερεισίνωτο και με λευκά τα μεταξύ τους χωρίσματα που θα εξείχαν.

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ: _____

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ: _____

ΟΡΟΦΗ: _____

ΖΩΓΡΑΦΟΣ: ----N---

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: Οι μορφές είναι ανεξάρτητες η μία από την άλλη και, μολονότι αποτελούν πιθανότατα μία θεματική ενότητα, δεν εντάσσονται σε μία ενιαία ζωγραφική σύνθεση. Ο ζωγράφος έχει να αντιμετωπίσει τη σχεδίαση και την χρωματική απόδοση της μορφής. Το «Δρώμενο» υποβάλλεται στον θεατή νοητικά, όχι ζωγραφικά. Τούτο σημαίνει πως ο τεχνίτης περιορίζει τους στόχους του και η επάρκειά του δεν κινδυνεύει να υπερβεί τα όριά της. Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι πρόκειται για ένα σωστό αλλά άπνοο σχέδιο που συμπληρώνεται με μία κοινότοπη χρωματική γκάμα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Ανδρόνικος Μανόλης, «*Βεργίνα, Οι Βασιλικοί Τάφοι της Μεγάλης Τούμπα*», 1988 Αθήνα.
2. Ανδρόνικος Μ., *The tombs at the Great Tumulus at Vergina, Acta of the XI Intern. Congress of Classical Archaeology 3-9 September 1978 London* σ. 39-56.
3. Ανδρόνικος Μ., Ανασκαφή στην Μεγάλη Τούμπα της Βεργίνας, *Αρχαιολογικά Ανάλεκτα εξ' Αθηνών, ΙΧ 1976 (1977)* σ. 123-130.
4. Ρωμαίος Κ.Α., «*Ο Μακεδονικός Τάφος της Βεργίνας*» 1977 Αθήνα
5. Ανδρόνικος Μ., «*Βεργίνα ΙΙ, Ο Τάφος της Περσεφόνης*» 1994 Αθήνα, σ. 129

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 22 :

ΘΕΣΗ:

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:

ΤΑΦΟΣ ΣΤ΄

ΠΕΛΛΑ

280/70 π.Χ.

Συλημένος

Διθάλαμος, χωρίς αρχιτεκτονική διαμόρφωση πρόσοψη.

2 άνδρες πολεμιστές και 1 γυναίκα.

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):

λιτή, επενδεδυμένη με κονίαμα.

ΒΑΣΗ:

ΚΟΡΜΟΣ:

ΕΠΙΣΤΕΨΗ:

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

i) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΠΙΣΩ:

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΟΡΟΦΗ:

Οριζόντια ξύλινη στέγη.

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΠΙΣΩ:

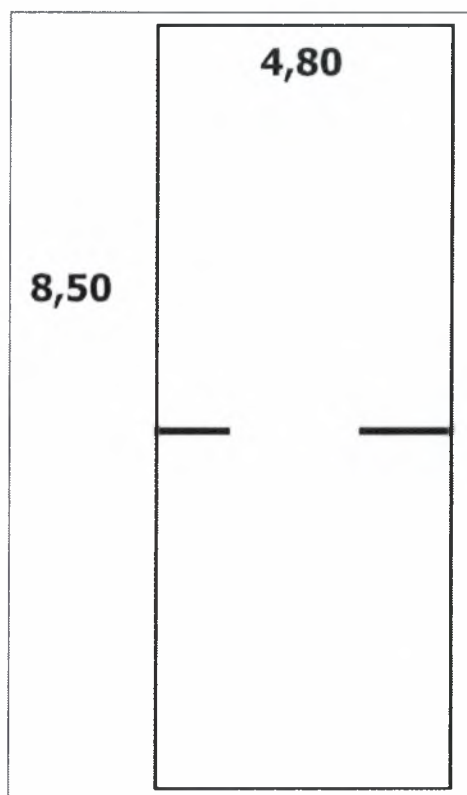
ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΟΡΟΦΗ:

ΖΩΓΡΑΦΟΣ:

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: _____

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Λιλιμπάκη- Ακαμάτη Μ., «*Λαξευτοί θαλαμωτοί Τάφοι της Πέλλας*» 1994 Αθήνα σ. 92-100.
2. Παντερμαλής Δ., *Μακεδονικά* 12 1972 σ. 176κ.ε.
3. Δρούγου Στέλλα, «*Ανασκαφή Πέλλας, 1957-1964, Οι πήλινοι λύχνοι*», 1992 Αθήνα.
4. Παπακωνσταντίνου – Διαμαντούρου Δέσποινα, «*Πέλλα Ι, Ιστορική Επισκόπησις και μαρτυρία*» 1971 Αθήνα.

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 23 :

ΘΕΣΗ:

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:

ΑΝΘΕΜΙΩΝ

ΛΕΥΚΑΔΙΑ

3^{ος} αι. π.Χ.

Συλημένος,

Υπόγειος,

διθάλαμος

κεραμοσκεπής με

πρόσοψη ιωνικού

ρυθμού.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:

Πλούσιος.

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):

ΒΑΣΗ:

Επικρανίτιδες με πολύχρωμα δωρικά και ιωνικά κυμάτια και ταινίες (είσοδος)

ΚΟΡΜΟΣ:

4 ημικίονες ιωνικού ρυθμού.

ΚΙΟΝΟΚΡΑΝΟ:

Λευκό χρώμα.

ΚΟΣΜΟΦΟΡΟΣ:

ΕΠΙΣΤΥΛΙΟ:

Λέσβια κυμάτια και εναλλασσόμενα ανθέμια και άνθη λωτού (γαλάζιο και κόκκινο).

ΑΕΤΩΜΑ:

3 παλλόμενα ανθέμια από ανάγλυφα φύλλα και το τριγωνικό γλωσσίδι με το βαθύ μπλε ανάμεσα στα ωχρόλευκα και ελαφρά ρόδινα φύλλα, έντονο κόκκινο και ρόδινο στην καρδιά.

ΤΥΜΠΑΝΟ ΑΕΤΩΜΑΤΟΣ:

Ανδρόγυνο μισοξαπλωμένο αντικριστά.

ΑΚΡΩΤΗΡΙΟ:

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

Λιτή διακόσμηση.

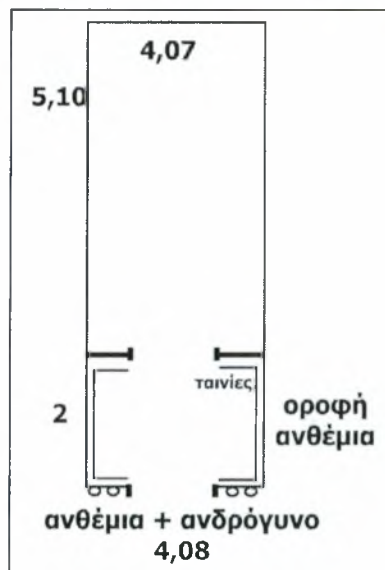
ι) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Ανοιχτό κίτρινο χρώμα στο επάνω μέρος των τοίχων και μαύρο στο κάτω, που χωρίζονται με ανάγλυφες ταινίες (κορνίζες) μαύρου και λευκού χρώματος.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

Ανοιχτό κίτρινο χρώμα στο επάνω μέρος των τοίχων και

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ: μαύρο στο κάτω, που χωρίζονται με ανάγλυφες ταινίες (κορνίζες) μαύρου και λευκού χρώματος.

ΠΙΣΩ: Ανοιχτό κίτρινο χρώμα στο επάνω μέρος των τοίχων και μαύρο στο κάτω, που χωρίζονται με ανάγλυφες ταινίες (κορνίζες) μαύρου και λευκού χρώματος.

**ΔΕΞΗΣ
ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:** Ανοιχτό κίτρινο χρώμα στο επάνω μέρος των τοίχων και μαύρο στο κάτω, που χωρίζονται με ανάγλυφες ταινίες (κορνίζες) μαύρου και λευκού χρώματος.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ: Ανοιχτό κίτρινο χρώμα στο επάνω μέρος των τοίχων και μαύρο στο κάτω, που χωρίζονται με ανάγλυφες ταινίες (κορνίζες) μαύρου και λευκού χρώματος.

ΟΡΟΦΗ: 6 εναλλασσόμενα ανθέμια, με μεγάλα νερολούλουδα με απέραντους έλικες πάνω σε ανοιχτό γαλάζιο.

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ: Είναι μονόχρωμος: το κάτω μέρος μιμείται ορθομαρμάρωση και έχει χρώμα μαύρο, μία ανάγλυφη λευκή κορνίζα το διαχωρίζει από το ανώτερο βαθυκόκκινο τμήμα.

**ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ
ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:** Είναι μονόχρωμος: το κάτω μέρος μιμείται ορθομαρμάρωση και έχει χρώμα μαύρο, μία ανάγλυφη λευκή κορνίζα το διαχωρίζει από το ανώτερο βαθυκόκκινο τμήμα.

ΠΙΣΩ: Είναι μονόχρωμος: το κάτω μέρος μιμείται ορθομαρμάρωση και έχει χρώμα μαύρο, μία ανάγλυφη λευκή κορνίζα το διαχωρίζει από το ανώτερο βαθυκόκκινο τμήμα.

**ΔΕΞΗΣ
ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:** Είναι μονόχρωμος: το κάτω μέρος μιμείται ορθομαρμάρωση και έχει χρώμα μαύρο, μία ανάγλυφη λευκή κορνίζα το διαχωρίζει από το ανώτερο βαθυκόκκινο τμήμα.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ: Είναι μονόχρωμος: το κάτω μέρος μιμείται ορθομαρμάρωση και έχει χρώμα μαύρο, μία ανάγλυφη λευκή κορνίζα το διαχωρίζει από το ανώτερο βαθυκόκκινο τμήμα.

ΟΡΟΦΗ: Ανοιχτό κίτρινο κονίαμα.

ΖΩΓΡΑΦΟΣ: ----N---

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: Υπάρχουν έντονες φωτοσκιάσεις και οι πλαστικοί όγκοι των σωμάτων διαμορφώνονται με την κλιμάκωση των τόνων των χρωμάτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Ρωμιοπούλου Κ., *Λευκάδια, Αρχαία Μίεζα*, 1997 Αθήνα.
2. Πέτσας Φ., *Ο Τάφος των Λευκαδίων*, 1966 Αθήνα.
3. Rhoimiopoulou Κ., *A New Monumental Chamber Tomb with Paintings of the Hellenist Period near Lefkadia AAAVI* 1973 σ.σ. 87-92
4. Παντερμαλής Δ., *Μακεδονικά* 12 1972 176 κ.ε.

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 24 :

ΦΙΛΙΠΠΩΝ

ΘΕΣΗ:

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:

Μέσα 3^{ου} αι. π.Χ.

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:

Ασύλητος

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:

Υπόγειος μονοθάλαμος καμαροσκέπαστος.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:

Επίσημος άνδρας πόλης ή ήρωας [Ευημένης Εξηλέστου]

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):

ΒΑΣΗ:

ΚΟΡΜΟΣ:

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

i) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ

Δεν υπάρχει

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΠΙΣΩ:

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΟΡΟΦΗ:

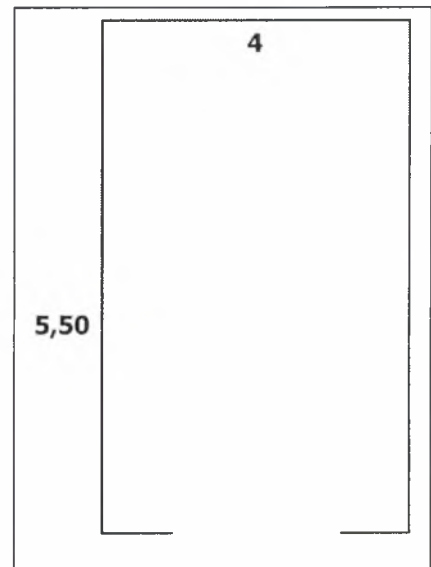
ΖΩΓΡΑΦΟΣ:

----N---

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: _____

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Μακαρόνας Χ., *ΑΔ* 19, 1964 χρονικά σ. 372.

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 25 :**ΘΕΣΗ:****ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:****ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:****ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:****ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:****II ΘΕΣΗ «ΚΑΣΤΡΙ» ΑΜΦΙΠΟΛΗΣ**

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Μέσα 3^{ου} αι. Πρώιμος 2^{ος} αι. π.Χ.

Συλημένος.

Μικρός μονοθάλαμος με δρόμο.

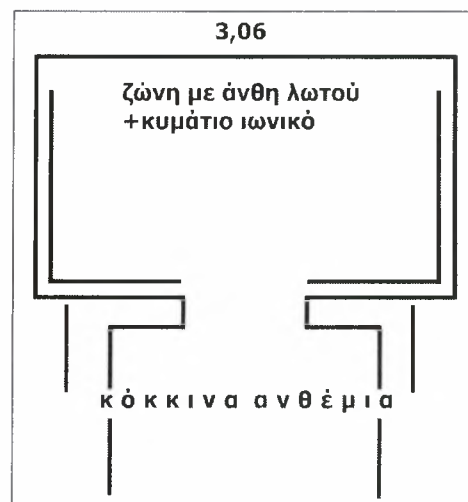
Πλούσιος.

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:**α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):****ΒΑΣΗ:****ΚΟΡΜΟΣ:****ΑΕΤΩΜΑ:****ΑΚΡΩΤΗΡΙΑ:**

Λευκό κονίαμα.

Ανάγλυφο.

Επίθετα με

ζωγραφισμένα κόκκινα
ανθέμια.**β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:****i) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ**

Δεν υπάρχει.

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ**ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:**

Ζώνη με ζωγρ. διακόσμηση (άσπρο, γαλάζιο, κόκκινο, κίτρινο, καφέ). Αποτελείται από: ταινία ιωνικού κυματίου, γαλάζια ταινία με άνθη λωτού, φυτική διακόσμηση με ελισσόμενους βλαστούς και λουλούδια και τέλος λεπτή ζώνη γαλάζια.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ**ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:**

Ζώνη με ζωγρ. διακόσμηση (άσπρο, γαλάζιο, κόκκινο, κίτρινο, καφέ). Αποτελείται από: ταινία ιωνικού κυματίου, γαλάζια ταινία με άνθη λωτού, φυτική διακόσμηση με ελισσόμενους βλαστούς και λουλούδια και τέλος λεπτή ζώνη γαλάζια.

ΠΙΣΩ:

Ζώνη με ζωγρ. διακόσμηση (άσπρο, γαλάζιο, κόκκινο, κίτρινο, καφέ). Αποτελείται από: ταινία ιωνικού κυματίου, γαλάζια ταινία με άνθη λωτού, φυτική διακόσμηση με ελισσόμενους βλαστούς και λουλούδια.

ΔΕΞΗΣ**ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:**

Ζώνη με ζωγρ. διακόσμηση (άσπρο, γαλάζιο, κόκκινο, κίτρινο, καφέ). Αποτελείται από: ταινία ιωνικού κυματίου, γαλάζια ταινία με άνθη λωτού, φυτική διακόσμηση με ελισσόμενους βλαστούς και λουλούδια.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Ζώνη με ζωγρ. διακόσμηση (άσπρο, γαλάζιο, κόκκινο, κίτρινο, καφέ). Αποτελείται από: ταινία ιωνικού κυματίου, γαλάζια ταινία με άνθη λωτού, φυτική διακόσμηση με ελισσόμενους βλαστούς και λουλούδια.

ΟΡΟΦΗ:

Δίρρηχτη στέγη (υπόγειες κατασκευές όχι νεκρικές).

ΖΩΓΡΑΦΟΣ:

----N---

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: _____**ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:**

1. *Parazoglou F., BCH 22 1898, σ. 336*
2. Σαμαρτζίδου Δ., «*Νέα Ευρήματα από την Αρχαία Αμφίπολη*» 1900 Αθήνα.
3. Τσιμπίδου – Αυλωνίτη Μ., «*Ανασκαφικές έρευνες σε ταφικούς Τύμβους των Ν. Θεσσαλονίκης και Χαλκιδικής*» 1995 Αθήνα.

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 26 :

ΘΕΣΗ:

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:

«ΤΥΜΒΟΥ ΜΠΕΛΛΑ» (Α)

ΒΕΡΓΙΝΑ

β' μισό του 3^{ου} αι. π.Χ. (250-200 π.Χ.)

Συλημένος.

Διθάλαμος υπόγειος με χτιστό δρόμο και επίπεδη οροφή στον προθάλαμο.

Πολεμιστής.

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):

ΒΑΣΗ:

ΚΟΡΜΟΣ:

ΕΠΙΣΤΥΛΙΟ:

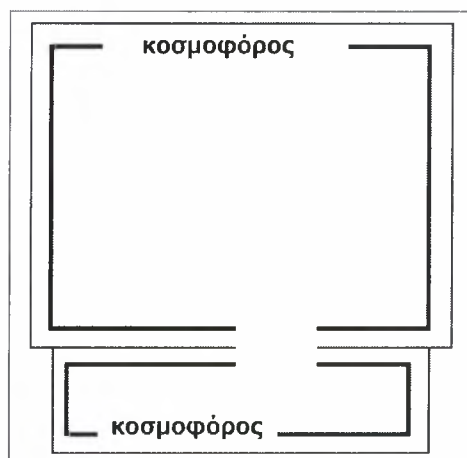
ΤΡΙΓΛΥΦΑ:

ΜΕΤΟΠΕΣ:

ΑΕΤΩΜΑ:

ΓΕΙΣΟ:

4 ημικίονες.

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

ι) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Κοσμοφόρος που μιμείται με χρώμα την επιφάνεια πολύχρωμου μαρμάρου. Επάνω από την επιφάνεια των τοίχων έχει κόκκινο πομπηϊανό χρώμα. Κάτω από αυτήν το επίχρισμα είναι λευκό και μιμείται μεγάλους ορθογώνιους δόκους που χωρίζονται από εισέχουσες ταινίες.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Κοσμοφόρος που μιμείται με χρώμα την επιφάνεια πολύχρωμου μαρμάρου. Επάνω από την επιφάνεια των τοίχων έχει κόκκινο πομπηϊανό χρώμα. Κάτω από αυτήν το επίχρισμα είναι λευκό και μιμείται μεγάλους ορθογώνιους δόκους που χωρίζονται από εισέχουσες ταινίες.

ΠΙΣΩ:

Κοσμοφόρος που μιμείται με χρώμα την επιφάνεια πολύχρωμου μαρμάρου. Επάνω από την επιφάνεια των τοίχων έχει κόκκινο πομπηϊανό χρώμα. Κάτω από αυτήν το επίχρισμα είναι λευκό και μιμείται μεγάλους ορθογώνιους δόκους που χωρίζονται από εισέχουσες ταινίες.

ΔΕΞΗΣ**ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:**

Κοσμοφόρος που μιμείται με χρώμα την επιφάνεια πολύχρωμου μαρμάρου. Επάνω από την επιφάνεια των τοίχων έχει κόκκινο πομπηϊανό χρώμα. Κάτω από αυτήν το επίχρισμα είναι λευκό και μιμείται μεγάλους ορθογώνιους δόκους που χωρίζονται από εισέχουσες ταινίες.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Κοσμοφόρος που μιμείται με χρώμα την επιφάνεια πολύχρωμου μαρμάρου. Επάνω από την επιφάνεια των τοίχων έχει κόκκινο πομπηϊανό χρώμα. Κάτω από αυτήν το επίχρισμα είναι λευκό και μιμείται μεγάλους ορθογώνιους δόκους που χωρίζονται από εισέχουσες ταινίες.

ΟΡΟΦΗ:

Είναι οριζόντια και σχηματίζονται ψευδοδοκοί.

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ**ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:**

Κοσμοφόρος επάνω από αυτήν η επιφάνεια είναι λευκή ενώ κάτω από αυτήν είναι κίτρινη.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ**ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:**

Κοσμοφόρος επάνω από αυτήν η επιφάνεια είναι λευκή ενώ κάτω από αυτήν είναι κίτρινη.

ΠΙΣΩ:

Κοσμοφόρος επάνω από αυτήν η επιφάνεια είναι λευκή ενώ κάτω από αυτήν είναι κίτρινη.

ΔΕΞΗΣ**ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:**

Κοσμοφόρος επάνω από αυτήν η επιφάνεια είναι λευκή ενώ κάτω από αυτήν είναι κίτρινη.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Κοσμοφόρος επάνω από αυτήν η επιφάνεια είναι λευκή ενώ κάτω από αυτήν είναι κίτρινη.

ΟΡΟΦΗ:

Είναι καμάρα.

ΖΩΓΡΑΦΟΣ:

----N---

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: _____**ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:**

1. Ανδρόνικος Μ., «*Βεργίνα, Οι βασιλικοί Τάφοι της Μ. Τούμπα*» 1978 Αθήνα.
2. Ανδρόνικος Μ., «*Ανασκαφή στην Μ. Τούμπα της Βεργίνας, Αρχαιολογικά Ανάλεκτα εξ' Αθηνών ΙΧ* 1976 (1977) σ. 123-130.
3. Ρωμαίος Κ.Α., «*Ο Μακεδονικός Τάφος της Βεργίνας*» 1951 Αθήνα
4. Ανδρόνικος Μ., «*Βεργίνα Ι, Το Νεκροταφείον των Τύμβων*», 1969 Αθήνα σελ. 286.
5. Miller, Stella Gossal, "Macedonian Tombs: Their Architecture and Architectural Decoration, στο *Studies in the History of Art 10, Macedonia and Greece in Late Classical and Early Hellenistic Times*, εκδ. E.N. Borza, B. Barr – Sharrar National Gallery of Art, 1982 Washington.

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 27 :

ΘΕΣΗ:

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:

Τ1 ΑΜΦΙΠΟΛΗΣ

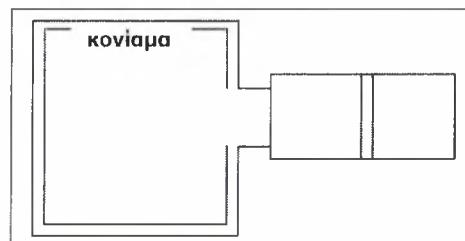
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

β' μισό 3ου αι. π.Χ. – μέσα 2ου αι. π.Χ.

Συλημένος.

Μονοθάλαμος καμαροσκεπής με κτιστό δρόμο.

Επιφανής.

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):

ΒΑΣΗ:

ΚΟΡΜΟΣ:

Επιχρισμένος με κονίαμα.

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

i) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ

Δεν υπάρχει.

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Επιχρισμένος με κονίαμα.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Επιχρισμένος με κονίαμα.

ΠΙΣΩ:

Επιχρισμένος με κονίαμα.

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Επιχρισμένος με κονίαμα.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Επιχρισμένος με κονίαμα.

ΖΩΓΡΑΦΟΣ:

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: _____

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Παραζογλου F., *BCH* 22 1898 σ. 336
2. Δάκαρης Σ., *ΑΔ* 16 1960: χρονικά σ.123
3. Σαμαρτζίδου Δ., «*Νέα ευρήματα από την Αρχαία Αμφίπολη*» 1900 Αθήνα
4. Τσιμπίδου – Αυλωνίτη Μ., «*Ανασκαφικές έρευνες σε ταφικούς τύμβους Θεσσαλονίκης και Χαλκιδικής*» 1995 Αθήνα.

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 28 : "ΤΥΜΒΟΥ ΜΠΕΛΛΑ» (Γ)
ΘΕΣΗ: ΒΕΡΓΙΝΑ
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: Τέλη 3^{ου} αι. π.Χ.
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ: Συλημένος.
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ: Μικρός υπόγειος μονοθάλαμος
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ: _____

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ): Δεν έχει αρχιτεκτονική μορφή.

ΒΑΣΗ: _____

ΑΕΤΩΜΑ: Μικρό με ελαφρό ανάγλυφο στους λίθους του τοίχου.

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

ι) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ Δεν υπάρχει.

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ: _____

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ: _____

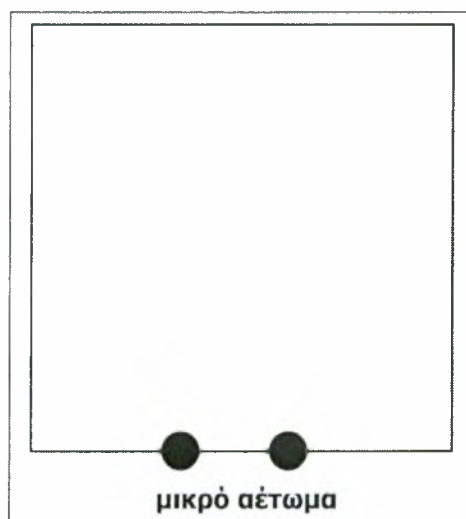
ΠΙΣΩ: _____

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ: _____

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ: _____

ΟΡΟΦΗ: _____

ΖΩΓΡΑΦΟΣ: ----N---

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: _____

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Ανδρόνικος Μ., «Βεργίνα, Οι Βασιλικοί Τάφοι της Μ. Τούμπας», 1988 Αθήνα.
2. Ανδρόνικος Μ., *Ανασκαφή στην Μ. Τούμπα Βεργίνας*, ΑΑΑΙΧ 1976 (1977) σ. 123-130.
3. Ρωμαίος Κ.Α., «Ο Μακεδονικός Τάφος της Βεργίνας» 1951 Αθήνα.

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 29 :

ΘΕΣΗ:

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:

ΛΑΪΩΝ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ – ΚΑΒΑΛΑ

Τέλη 3^{ου} αι. π.Χ. ή πρώτοι Ελληνιστικοί χρόνοι.

Συλημένος.

Υπόγειος διθάλαμος καμαροσκέπαστος.

Επιφανής.

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):

Ναοειδής.

ΒΑΣΗ:

ΚΟΡΜΟΣ:

2 δωρικοί κίονες με ραβδώσεις.

ΘΡΙΓΚΟΣ:

ΕΠΙΣΤΥΛΙΟ:

ΖΩΦΟΡΟ:

ΓΕΙΣΟ:

ΑΕΤΩΜΑ:

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

ι) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Ασβεστόλιθος.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Ασβεστόλιθος.

ΠΙΣΩ:

Ασβεστόλιθος.

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Ασβεστόλιθος.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Ασβεστόλιθος.

ΟΡΟΦΗ:

Ασβεστόλιθος.

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Γραπτό ιωνικό κυμάτιο.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Ασβεστόλιθος.

ΠΙΣΩ:

Ασβεστόλιθος.

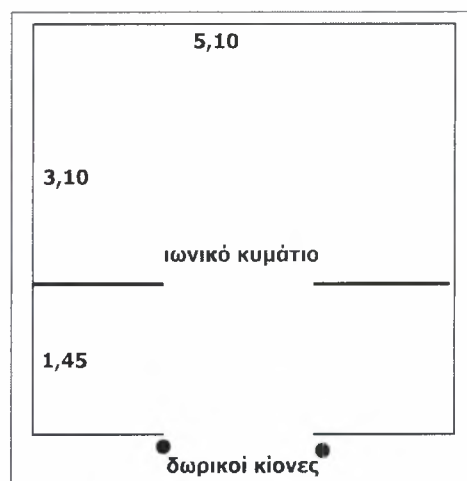
ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Ασβεστόλιθος.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Γραπτό ιωνικό κυμάτιο.

ΟΡΟΦΗ: Ασβεστόλιθος.

ΖΩΓΡΑΦΟΣ: ----N---

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: _____

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Μακαρόνας Χ., *Μακεδονικά* 2 1941-1952 σ. 620

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 30 :**ΘΕΣΗ:****ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:****ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:****ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:****ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:****ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:****α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):****ΒΑΣΗ:****ΚΟΡΜΟΣ:****ΣΤΗΘΑΙΟ:****ΑΕΤΩΜΑ:****ΑΚΡΩΤΗΡΙΑ:****β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:****i) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ****ii) ΘΑΛΑΜΟΣ****ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:****ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ****ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:****ΠΙΣΩ:****ΔΕΞΗΣ****ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:****ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:****ΟΡΟΦΗ:****ΖΩΓΡΑΦΟΣ:****ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:** _____**ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΤΑΦΟΣ ΚΑΡΥΤΣΗΣ (II)**

ΠΙΕΡΙΑ (ΠΕΡΙΟΧΗ ΔΙΟΥ)

Τέλος 3^{ου} αι. – 198 π.Χ. Μάχη Πύδνας.

Ασύλητος, αδιατάρακτος.

Μονοθάλαμος, μικρός.

Συνιστάμενος εκ τοίχου,
θύρα με ιωνικό κυμάτιο.

Ερυθρά ταινία.

Με χαρακτηριστικά
παράφυλλα.

Δεν υπάρχει.

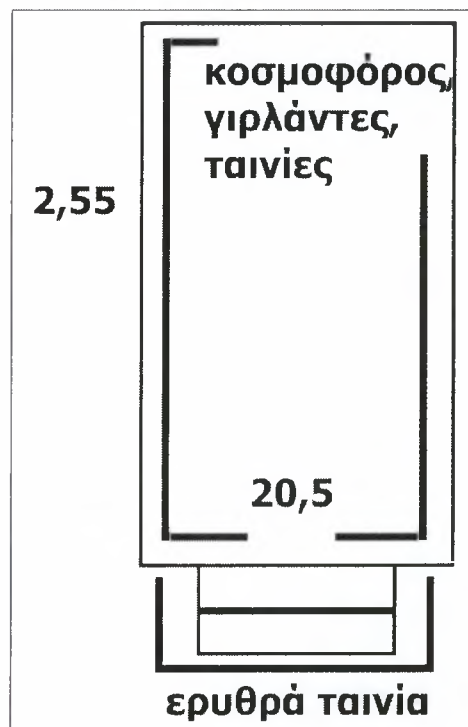
Κοσμοφόρος, κάτωθι αυτής ήλοι για διακόσμηση (γυρλάντες,
ταινίες).

Κοσμοφόρος, από κάτω ήλοι για διακόσμηση.

Κοσμοφόρο, αρμοί από κάτω για στερέωση γυρλαντών.

Ωχροκίτρινο χρώμα.

----N---

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Μακαρόνας Χαράλαμπος Ι, *ΠΑΕ* 1955, σ. 152, εικ. 1
2. *Dimitzas*, *BCH 80*, 1956, *Chron* 1955 σ. 312 εικ. 2

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 31 :**ΘΕΣΗ:****ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:****ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:****ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:****ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:****ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:****α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):****ΒΑΣΗ:****ΚΟΡΜΟΣ:****β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:****ι) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ****ii) ΘΑΛΑΜΟΣ****ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:****ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ****ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:****ΠΙΣΩ:****ΔΕΞΗΣ****ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:****ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:****ΟΡΟΦΗ:****ΖΩΓΡΑΦΟΣ:****ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:** _____**ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:**1. Μακαρόνας Χ., *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας 1956* σ. 131.**ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΤΑΦΟΣ ΔΙΟΥ (ΙΙΙ)**

ΠΙΕΡΙΑ (ΘΕΣΗ ΜΑΛΛΑΘΡΙΑ)

β' μισό του 3^{ου} αι. π.Χ. (τέλη 3^{ου} – αρχές 2^{ου} αι. π.Χ.)

Συλημένος.

Υπόγειος μικρός

μονοθάλαμος

καμαροσκέπαστος.

Πλούσιος.

Λιτή και απέρριπτη

(χωρίς αρχιτεκτονικό

διάκοσμο)

Χονδρό κονίαμα, όχι ίχνη χρώματος.

_____ κονιάματα

Κοσμοφόρος που επιστέφεται με κυμάτιο.

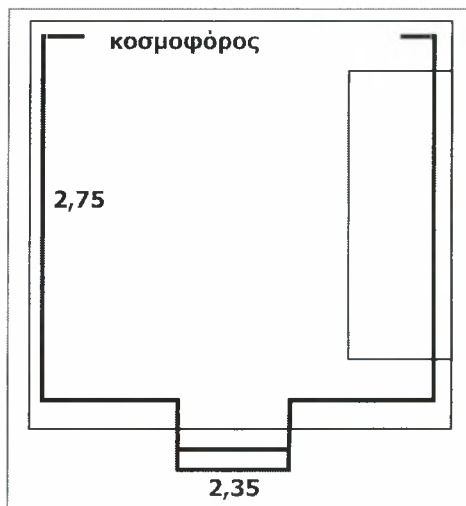
Κοσμοφόρος που επιστέφεται με κυμάτιο.

Κοσμοφόρος που επιστέφεται με κυμάτιο.

Κονιάματα.

Ώχρα και λευκή ταινία.

----N---

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 32 :

ΘΕΣΗ:

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:

ΤΑΦΟΣ Α

ΞΕΡΟΚΩΜΗ ΛΑΚΚΩΜΑΤΟΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

Τέλη 3^{ου} – Αρχές 2^{ου} αι. π.Χ.

Καλή, μικρή οπή από χωρικούς.

Υπόγειος μονοθάλαμος καμαροσκεπής.

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):

ΒΑΣΗ:

ΚΟΡΜΟΣ:

Υπέρθυρο και του υπερκειμένου λίθου.

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

i) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ

Δεν υπάρχει.

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΠΙΣΩ:

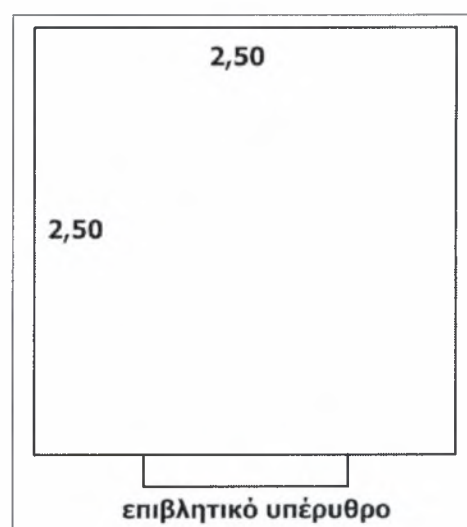
ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΟΡΟΦΗ:

Καμάρα _____

ΖΩΓΡΑΦΟΣ:

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: _____

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Ανδρόνικος Μ., *ΑΔ* 16 1960 σ. 124 πιν. 183^ο

2. *Borga E., BCH* 85 1961, *Chron* 1960 σ. 812 εικ. 6-7.

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 33 :

ΘΕΣΗ:

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:

ΤΑΦΟΣ Β

ΞΕΡΟΚΩΜΗ ΛΑΚΚΩΜΑΤΟΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

Τέλη 3^{ου} – Αρχές 2^{ου} αι. π.Χ.

Ασύλητος.

Μονοθάλαμος, υπόγειος καμαροσκεπής

Επιφανής.

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):

ΒΑΣΗ:

ΚΟΡΜΟΣ:

Επιβλητικό υπέρθυρο.

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

i) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ

Δεν υπάρχει.

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΠΙΣΩ:

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

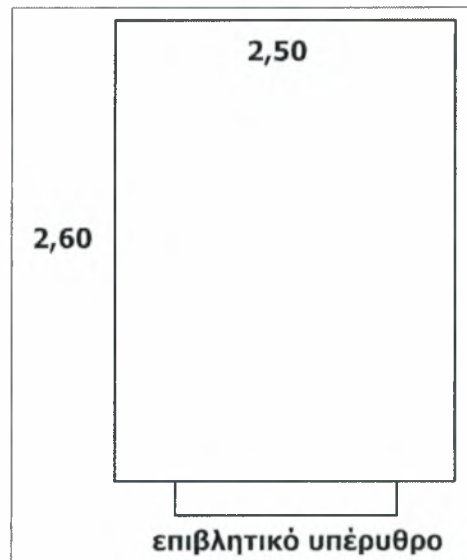
ΟΡΟΦΗ:

ΖΩΓΡΑΦΟΣ:

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: _____

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Ανδρόνικος Μ. *ΑΔ* 1960 σ. 214 πιν. 183β.
2. Borga E., *BCH* 85 1961, *Chron* 1960 σ. 812 εικ. 6-7.

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 34 :

ΘΕΣΗ:

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):

ΑΕΤΩΜΑ:

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

i) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΠΙΣΩ:

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΟΡΟΦΗ:

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΤΑΦΟΣ ΛΥΣΩΝΟΣ ΚΑΛΛΙΚΛΕΟΥΣ

ΛΕΥΚΑΔΙΑ

200 π.Χ. (τελευταίο τέταρτο του 3^{ου} αι. π.Χ.)

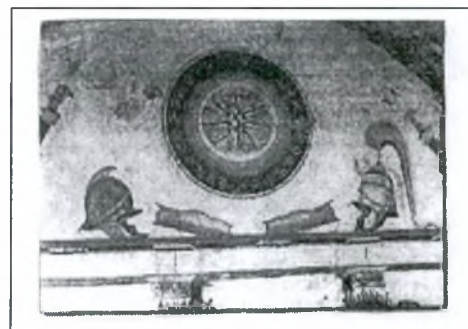
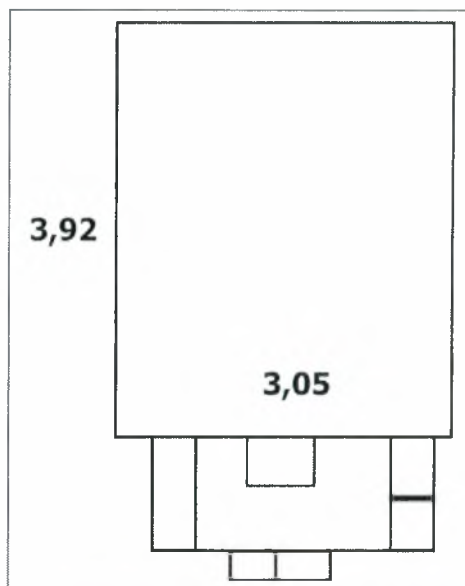
Ασύλητος.

Μικρός, διθάλαμος με απλή πρόσοψη – καμαρωτή στέγη στον θάλαμο και επίπεδη στον προθάλαμο.

Οικογένεια στρατιωτών.

Χωρίς διακόσμηση.

Ελαφρά ανάγλυφο με ακρωτήρια και μίμηση δίφυλλης θύρας.

_____ Ζωγραφισμένο ένα περιρραντήριο γεμάτο νερό.

Κόκκινα γράμματα σε υπέρθυρο: ΛΥΣΩΝΟΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΚΛΕΟΥΣ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΟΥΣ.

_____ Πόδιο με κόκκινη ζώνη (σαν ορθομαρμάρωση). Επάνω πατούν 14 ζωγραφισμένες παραστάδες με ιωνικά επίκρανα. Άνθινοι πλοχμοί σαν μία συνεχής γιρλάντα ενώνει τις παραστάσεις επάνω από την ανώτερη σειρά των πλοχμών. Ψηλά, στα ημικυκλικά τύμπανα των στενών τοίχων έχουμε 2 σύνολα οπλισμού: κράνη, περικνημίδες, ξίφη, θώρακες ενώ

στο κέντρο είναι ασπίδες. Η μία φέρει άστρο και άλλη είναι μακεδονικού τύπου.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Πόδιο με κόκκινη ζώνη, επάνω παραστάδες με ιωνικά επικράνια, πλοχμοί με μορφή γιρλάντας ενώνουν τις παραστάδες. Κόγχες που περιείχαν αγγεία. Η επάνω σειρά κογχών ήταν για άνδρες η κάτω για γυναίκες. Επάνω από κάθε κόγχη ήταν το όνομα του νεκρού.

ΠΙΣΩ:

Κόκκινη ζώνη ως πόδιο, επάνω παραστάδες που ενώνονται με άνθινους πλόχμους σε μορφή γιρλάντας. Στα τύμπανα έχουμε σύνολα οπλισμού. Κόγχες (σειρά).

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Κόκκινη ζώνη ως πόδιο επάνω παραστάδες που ενώνονταν με συνεχή γιρλάντα. Σειρά κόγχων.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Κόκκινη ζώνη ως πόδιο επάνω παραστάδες που ενώνονταν με συνεχή γιρλάντα. Στο τύμπανο σύνολο οπλισμού.

ΟΡΟΦΗ:

Κίτρινη απόχρωση στο κέντρο, ενώ γύρω μία βαθυκόκκινη ζώνη με σχέδια γεωμετρικά που μοιάζουν με επάλξεις τοιχών. Η κόκκινη ζώνη διαχωρίζεται από στενές ταινίες, μία γαλάζια και μία ανοιχτοκίτρινη.

ΖΩΓΡΑΦΟΣ:

----N---

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: Τα αντικείμενα αποδίδονται προοπτικά και τρισδιάστατα, ώστε να δημιουργείται η ψευδαίσθηση μεγαλύτερου χώρου και βάθους. Στο θάλαμο έχει κανείς την εντύπωση ότι βρίσκεται σε μία στοά και βλέπει μακριά ή βρίσκεται σε χώρο που στεγάζεται από υφασμάτινη τέντα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Miller St., " *Tomb Lisonos and Kalliklis*" 1988 Washigton.
2. Ρωμιοπούλου, «*Λευκάδια, Αρχαία Μίεζα*» 1997 Αθήνα.
3. Πέτσας Φ., «*Ο Τάφος των Λευκαδίων*» 1966 Αθήνα.
4. Μίνως Ν., *Ο Μακεδονικός Τάφος της Κρίσεως στα Λευκάδια Νιάουσας. Μελέτη συντήρησης κονιαμάτων και τοιχογραφιών*, 1995 Αθήνα.
5. Μήρτου Ε., Κεσίσογλου Ε., Μιχαηλίδη Μ., «*Ανάλυση χρωμάτων και κονιαμάτων μακεδονικού τάφου της περιοχής Λευκαδίων*, *Ανθρωπολογικά* 8 σ. 47-51.

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 35 :

ΘΕΣΗ:

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):

ΒΑΣΗ:

ΚΟΡΜΟΣ:

ΘΡΙΓΚΟΣ:

ΕΠΙΣΤΥΛΙΟ:

ΣΤΑΓΟΝΕΣ + ΚΑΝΟΝΕΣ:

ΤΑΙΝΙΑ:

ΑΕΤΩΜΑ:

ΓΕΙΣΟ:

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

ι) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΠΙΣΩ:

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΟΡΟΦΗ:

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΤΑΦΟΣ ΣΤΑΥΡΟΠΟΛΕΩΣ

ΞΑΝΘΗ

α' μισό 2^{ου} αι. π.Χ.

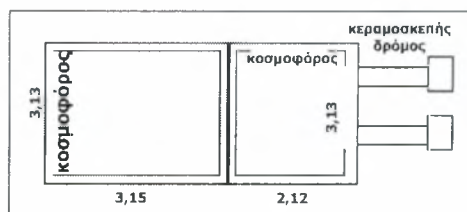
Συλημένος.

Υπόγειος διθάλαμος

καμαροσκεπής με

«εσωτερικό» δρόμο.

Επιφανής.

Θύρα εκ 2 παραστάδων στεφόμενων δια ιωνικού και λέσβιου κυματίου.

Οι επιφάνειες των τοίχων δεν έφεραν κονίαμα. Η γραπτή διακόσμηση γίνονταν απευθείας στις μαρμάρινες επιφάνειες.

Κοσμοφόρος με κυμάτια κάτω ιωνικού, άνω λεσβίου.

Κοσμοφόρος με κυμάτια κάτω ιωνικού, άνω λεσβίου.

Κοσμοφόρος με κυμάτια κάτω ιωνικού, άνω λεσβίου.

Κοσμοφόρος με κυμάτια κάτω ιωνικού, άνω λεσβίου.

Κοσμοφόρος με κυμάτια κάτω ιωνικού, άνω λεσβίου.

Κοσμοφόρος με κυμάτια κάτω ιωνικού, άνω λεσβίου.

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ: Κοσμοφόρος με κυμάτια κάτω ιωνικού, άνω λεσβίου.

ΠΙΣΩ: Κοσμοφόρος με κυμάτια κάτω ιωνικού, άνω λεσβίου.

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ: Κοσμοφόρος με κυμάτια κάτω ιωνικού, άνω λεσβίου.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ: Κοσμοφόρος με κυμάτια κάτω ιωνικού, άνω λεσβίου.

ΟΡΟΦΗ: _____

ΖΩΓΡΑΦΟΣ: _____

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: _____

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Μακαρόνας Χαράλαμπος Ι, *ΠΑΕ* 1953 137 εικ. 5.
2. Παντερμαλής Δ., *Μακεδονικά* 12 1972 σ. 176 κ.ε.

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 36 :**ΘΕΣΗ:****ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:****ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:****ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:****ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:****ΣΠΗΛΙΑΣ ΕΟΡΔΑΙΑΣ**

ΑΝΩ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Αρχές 2^{ου} αι. π.Χ.

Ασύλητος.

Διθάλαμος, με πρόσοψη δωρικού ρυθμού με καμάρα.

Πολεμιστής.

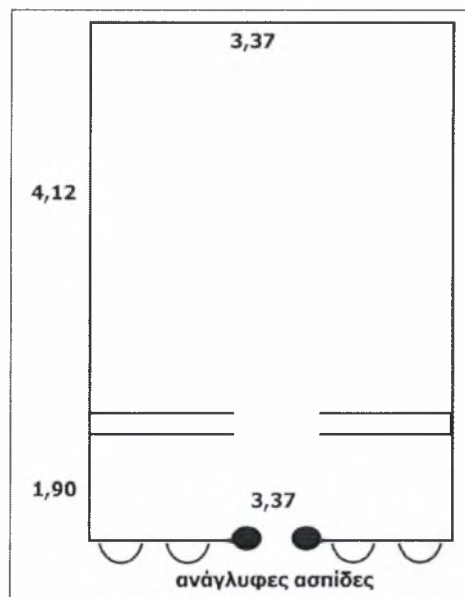
ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:**α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):****ΒΑΣΗ:**

Στυλοβάτη.

ΚΟΡΜΟΣ:

4 δωρικοί ημικίονες με ελαφρά κυρτό εχίνο και άβακα.

Αριστερά – Δεξιά 2 ανάγλυφες ασπίδες με γραπτή, διακόσμηση.

ΕΠΙΚΡΑΝΟ:

Ιωνικό και λέσβιο κυμάτιο με ταινιωτή επίστεψη.

ΕΠΙΣΤΥΛΙΟ:

Ταινία με κανόνες και σταγόνες (ρόδινο χρώμα).

ΘΡΙΓΚΟΣ:

Τρίγυφοι με 2 ολόκληρες γλυφές (μπλε χρώμα) και μετώπες.

ΑΕΤΩΜΑ:

ΟΡΙΖΟΝΤΙΟ + ΕΠΑΕΤΙΟ**ΓΕΙΣΟ:**

ΑΚΡΩΤΗΡΙΟ:

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:**ι) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ****ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:**

Λευκές, ενιαίες αδιάρθρωτες από κονίαμα επιφάνειες.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ**ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:**

Λευκές, ενιαίες αδιάρθρωτες από κονίαμα επιφάνειες.

ΠΙΣΩ:

Λευκές, ενιαίες αδιάρθρωτες από κονίαμα επιφάνειες.

ΔΕΞΗΣ**ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:**

Λευκές, ενιαίες αδιάρθρωτες από κονίαμα επιφάνειες.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Λευκές, ενιαίες αδιάρθρωτες από κονίαμα επιφάνειες.

ΟΡΟΦΗ:

Λευκή πλαστική ταινία.

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ: Λευκή πλαστική ταινία.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ: Λευκή πλαστική ταινία.

ΠΙΣΩ: Λευκή πλαστική ταινία.

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ: Λευκή πλαστική ταινία.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ: Λευκή πλαστική ταινία.

ΟΡΟΦΗ: Λευκή πλαστική ταινία.

ΖΩΓΡΑΦΟΣ: ----N---

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: _____

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Καραμήτρου– Μουτεσιδη Γ., Ο Μακεδονικός Τάφος Σπηλιάς Εορδαίας, *ΑΕΜΘ Ι* 1987 σ. 23
2. Παντερμαλής Δ., *Μακεδονικά* 12 1972 σ. 176

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 37 :

ΘΕΣΗ:

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:

ΤΑΦΟΣ ΣΤΟ ΟΙΚΟΠΕΔΟ ΑΦΩΝ ΚΑΡΑΝΤΟΥΜΑΝΗ.

ΒΕΡΟΙΑ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ.

2^{ος} αι. π.Χ.

Ασύλητος.

Μονοθάλαμος «Μακεδονικού τύπου» τάφος.

Διαταραγμένες ταφές.

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):

ΒΑΣΗ:

ΚΟΡΜΟΣ:

2 πώρινοι δωρικοί ημικίονες επιχρισμένοι με κονίαμα.

ΓΕΙΣΟ:

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

i) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ

Δεν υπάρχει.

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΠΙΣΩ:

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

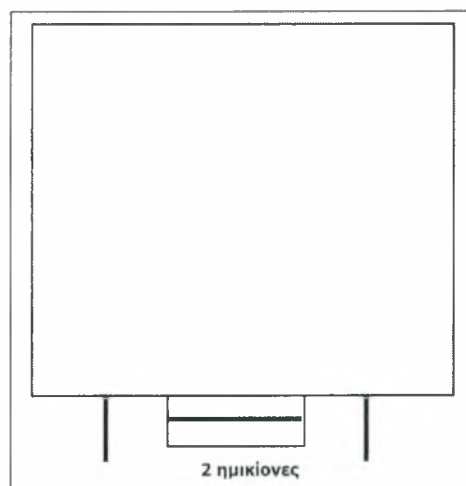
ΟΡΟΦΗ:

ΖΩΓΡΑΦΟΣ:

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: _____

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Τζαναβάρη Κ., ΑΔ 39 1984 : χρονικά σ. 260

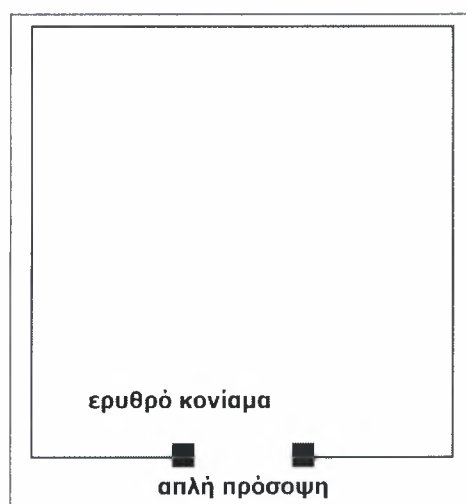
ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 38 : «**ΜΕΣΗΜΕΡΙΟΥ**»
ΘΕΣΗ: ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: β' μισό του 2^{ου} αι. π.Χ.
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ: Συλημένος.
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ: Υπόγειος μονοθάλαμος καμαροσκέπαστος.
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ: Πλούσιος.

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ): Απλή.
ΒΑΣΗ: _____
ΚΟΡΜΟΣ: _____
ΓΕΙΣΟ:

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

i) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ Δεν υπάρχει.
ii) ΘΑΛΑΜΟΣ
ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ: Ερυθρό κονίαμα.
ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ
ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ: Κονίαμα.
ΠΙΣΩ: Κονίαμα.
ΔΕΞΗΣ
ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ: Κονίαμα.
ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ: Ερυθρό κονίαμα.
ΟΡΟΦΗ: Κονίαμα.

ΖΩΓΡΑΦΟΣ: ----N---

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: _____

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Μακαρόνας Χ., *Μακεδονικά* 2 (1941-1952) σ. 622

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 39 :

ΘΕΣΗ:

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:

ΑΓ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Ι

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ελληνιστικοί Χρόνοι

Συλημένος.

Διθάλαμος καμαροσκεπαστός τάφος με δωρική πρόσοψη.

Πλούσιος.

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):

ΒΑΣΗ:

ΚΟΡΜΟΣ:

ΘΡΙΓΚΟΣ:

ΕΠΙΣΤΥΛΙΟ:

ΜΕΤΟΠΕΣ:

ΓΕΙΣΟ:

ΑΕΤΩΜΑ:

Μεγάλη λίθινη δίφυλλη
θύρα.

Διακόσμηση με κονιάματα.

Διακόσμηση με κονιάματα.

Διακόσμηση με κονιάματα.

Διακόσμηση με κονιάματα.

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

i) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΠΙΣΩ:

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΟΡΟΦΗ:

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

ΠΙΣΩ:

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Διακόσμηση με κονιάματα.

Διακόσμηση με κονιάματα.

Διακόσμηση με κονιάματα.

Διακόσμηση με κονιάματα.

Διακόσμηση με κονιάματα.

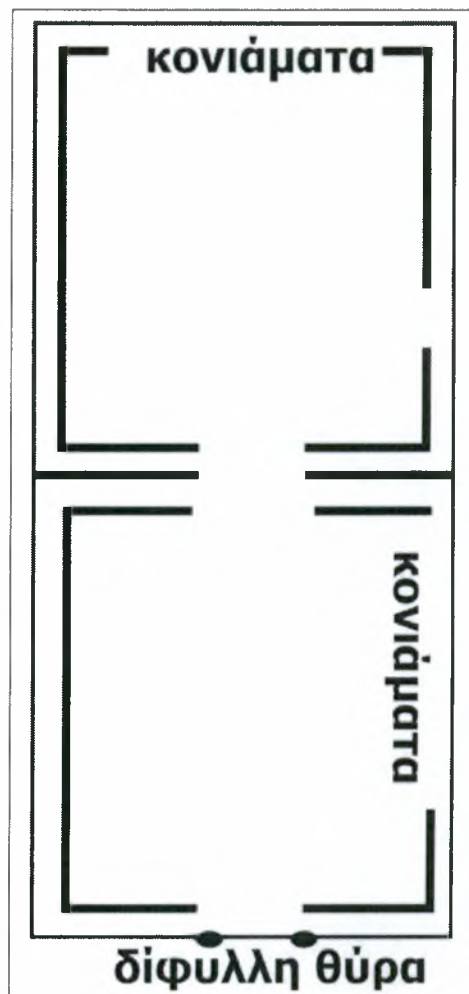
Διακόσμηση με κονιάματα.

Διακόσμηση με κονιάματα και ύπαρξη κτιστών κλινών.

Διακόσμηση με κονιάματα και ύπαρξη κτιστών κλινών.

Διακόσμηση με κονιάματα και ύπαρξη κτιστών κλινών.

Διακόσμηση με κονιάματα και ύπαρξη κτιστών κλινών.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Διακόσμηση με κονιάματα και ύπαρξη κτιστών κλινών.

ΟΡΟΦΗ:

Διακόσμηση με κονιάματα και ύπαρξη κτιστών κλινών.

ΖΩΓΡΑΦΟΣ:

---N---

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: _____

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Πέτσας Φ., *ΑΔ 22 Χρονικά* : 1967 σ. 399
2. Παντερμανλής Δ., *Μακεδονικά* 9 1969 σ.101

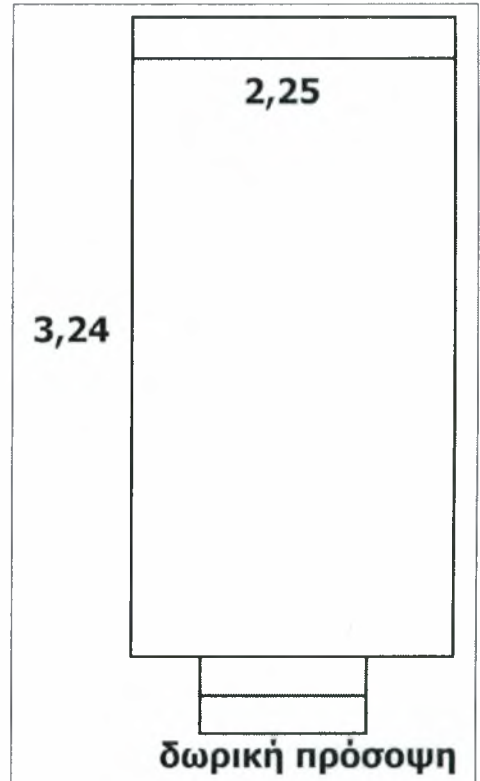
ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 40 : «ΜΑΙΕΥΤΗΡΙΟΥ»
ΘΕΣΗ: ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: Ελληνιστικούς Χρόνους
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ: Συλημένος.
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ: Υπόγειος μονοθάλαμος καμαροσκέπαστος
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ: Επιφανής

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ): Δωρική.
ΒΑΣΗ: _____
ΚΟΡΜΟΣ: _____
ΘΡΙΓΚΟΣ: Δωρικός.
ΕΠΙΣΤΥΛΙΟ: _____
ΑΕΤΩΜΑ: _____

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

ι) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ Δεν υπάρχει.
ii) ΘΑΛΑΜΟΣ
ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ: Κονιάματα.
ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ
ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ: Κονιάματα.
ΠΙΣΩ: Κονιάματα.
ΔΕΞΗΣ
ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ: Κονιάματα.
ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ: Κονιάματα.
ΟΡΟΦΗ: Κονιάματα.

ΖΩΓΡΑΦΟΣ: ----N---

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: _____

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Μακαρόνας Χ., *Μακεδονικά* 2 1941-52 σ. 599

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 41 :

ΘΕΣΗ:

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:

ΤΕΡΠΗΗΣ ΝΙΓΡΙΤΗΣ

ΣΤΟ ΛΟΦΟ «ΠΑΛΑΙΟΚΑΣΤΡΟ»

Ελληνιστικοί Χρόνοι

Συλημένος.

Υπόγειος τετράγωνος μονοθάλαμος με δρόμο.

Επιφανείς άνδρες (Διοσκουρίδης, Ιππώναξ Απολλωδώρου]

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):

ΒΑΣΗ:

ΚΟΡΜΟΣ:

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

i) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ

Δεν υπάρχει.

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Έγχρωμο ασβεστόλιθο.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

Έγχρωμο ασβεστόλιθο.

ΠΙΣΩ:

Έγχρωμο ασβεστόλιθο.

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ:

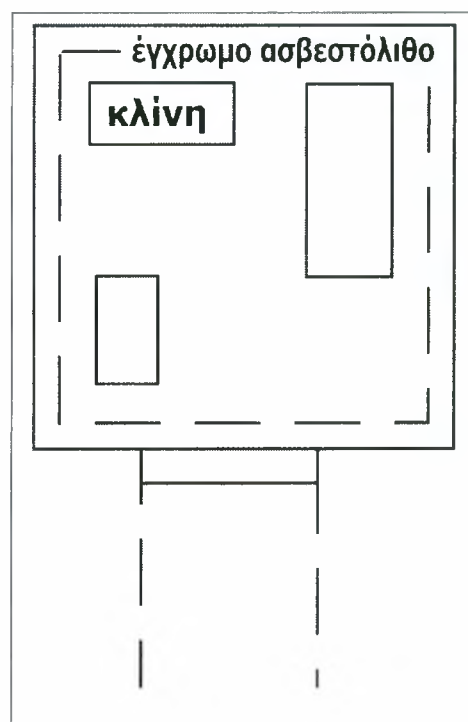
Έγχρωμο ασβεστόλιθο.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ:

Έγχρωμο ασβεστόλιθο.

ΟΡΟΦΗ:

Έγχρωμο ασβεστόλιθο.

ΖΩΓΡΑΦΟΣ:

----N---

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: _____

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Μακαρόνας Χ., ΑΔ 21 Χρονικά : 1966 σ. 365

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 42 : **ΚΑΣΣΩΠΗΣ**
ΘΕΣΗ: ΠΡΕΒΕΖΑ
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: Ελληνιστικοί Χρόνοι.
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ: Συλημένος.
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ: Υπόγειος μονοθάλαμος καμαροσκέπαστος με δρόμο (Βασιλόσπιτο)
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ: Πλούσιος βασιλιάς.

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):

ΒΑΣΗ: _____

ΚΟΡΜΟΣ: Παραστάδες (απομιμήσεις ναού) – θύρα, ημικίονα συμφυή κορινθιακά.

ΘΡΙΓΚΟΣ: _____

ΕΠΙΣΤΥΛΙΟ: _____

ΓΕΙΣΟ: _____

ΜΕΤΟΠΕΣ: _____

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

i) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ Δεν υπάρχει.

ii) ΘΑΛΑΜΟΣ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ: Ασβεστοκονίαμα.

ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ: Ασβεστοκονίαμα.

ΠΙΣΩ: Ασβεστοκονίαμα.

ΔΕΞΗΣ

ΠΛΕΥΡΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ: Ασβεστοκονίαμα.

ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΘΥΡΑ: Ασβεστοκονίαμα.

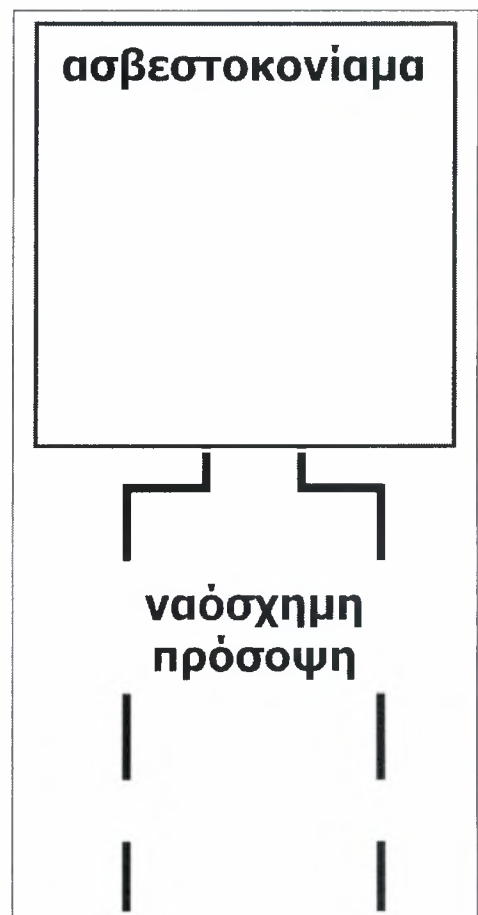
ΟΡΟΦΗ: Ασβεστοκονίαμα.

ΖΩΓΡΑΦΟΣ: ----N----

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: _____

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Δάκαρης Σ., ΠΑΕ 1952 σ. 326

ΤΑΦΟΣ ΑΡ. 43:

ΤΡΙΛΟΦΟ (αδημοσίευτος)

ΘΕΣΗ:

ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ:

Ελληνιστικοί Χρόνοι

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΦΟΥ:

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΟΥ:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΕΚΡΟΥ:

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ:

α) ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ (ΠΡΟΣΟΨΗ):

ΒΑΣΗ:

ΚΟΡΜΟΣ:

ΘΡΙΓΚΟΣ:

ΑΕΤΩΜΑ:

Βαλμένο αριστερά, φέρει πώρινα κινητά ανθεμοειδή ακρωτήρια.

β) ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ:

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

Κότζιας Ν.Χ., *ΑΕ* 1937 τόμος III σ. 868

Β' ΜΕΡΟΣ

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΤΑΦΩΝ

Τα κύρια αρχιτεκτονικά στοιχεία που συνθέτουν την μορφή ενός τάφου «Μακεδονικού τύπου» είναι ο δρόμος, η πρόσοψη και ο θάλαμος. Η εξέταση και η τυπολογική κατάταξη των τάφων αυτών δεν είναι πάντοτε εύκολη γιατί τα στοιχεία των δημοσιευμένων μνημείων είναι πολλές φορές ελλιπή και η καταστροφή των τάφων, που έχει συντελεστεί, μάς στερεί την δυνατότητα επαλήθευσής τους. Οι τάφοι που εμπεριέχονται στον χρονολογικό κατάλογο είναι αρκετοί για να αποτολμήσει κανείς την εξαγωγή γενικών συμπερασμάτων.

Ο δρόμος

Η πρόσβαση στους Μακεδονικούς Τάφους πολλές φορές γινόταν με ένα δρόμο. Ο δρόμος και η είσοδος των τάφων βρίσκονται συνήθως στην ίδια ευθεία. Το πλάτος των δρόμων κυμαίνεται από 0,90 ως 2μ. Ο δρόμος τις περισσότερες φορές είναι χτιστός από λίθους και πλίνθους (τάφοι αρ. 6, 19, 25, 26, 27, 41, 42). Άλλοτε είναι κολλημένοι με καμάρα (τάφος αρ.8) και άλλοτε υπάρχει «εσωτερικός» δρόμος (τάφος αρ. 35). Οι δρόμοι συχνά είναι επιχρισμένοι με κονιάματα. Στον τάφο αρ. 16 υπάρχει αντί για δρόμος τραπεζόσχημη αυλή στην είσοδο του τάφου που συντελεί σαφώς στην μνημειακότητά του.

Στους άλλους τάφους δεν έχουμε δρόμο. Ο Δημ. Παντερμαλής¹ σχετίζει την απουσία δρόμου με την ύπαρξη αρχιτεκτονικής διαμόρφωσης της πρόσοψης ενώ η Β. Gossel² υποστηρίζει ότι ο δρόμος αποτελεί χαρακτηριστικό των δρόμων της Ανατολικής Μακεδονίας. Όμως, οι νέοι μακεδονικοί τάφοι της Βεργίνας έφεραν δρόμο παρά την εξωτερική αρχιτεκτονική διαμόρφωση.

Η μορφή του δρόμου, με λίγα λόγια, δεν είναι κοινή σε όλες τις περιοχές αλλά ποικίλλει εξαιτίας εθιμικών παραγόντων και είναι αποτέλεσμα της διαμόρφωσης του εδάφους.

Η Πρόσοψη

Η Πρόσοψη των Μακεδονικών τάφων δεν έχει καθορισμένη μορφή. Η διαμόρφωσή της παρουσιάζει διάφορες παραλλαγές. Υπάρχουν τάφοι με απλές, απέριπτες, λιτές προσόψεις. Αυτές αποτελούνται απλώς από έναν ενιαίο τοίχο με παραστάδες στις δύο πλευρές του ανοίγματος της εισόδου και υπέρθυρο.

Τέτοιες προσόψεις βρίσκουμε στους τάφους αρ. 6, 7, 8, 18, 22, 24, 27, 31, 32, 33, 37, 38, 41. Στον τάφο αρ. 21 έχουμε απλή αρχιτεκτονική διαμόρφωση που τελειώνει στο επάνω πέρας σε ένα γείσο. Στον τάφο αρ. 28 δεν έχουμε αρχιτεκτονική διαμόρφωση παρά μόνο ένα μικρό ανάγλυφο αέτωμα στους λίθους του τοίχου, ενώ ο τάφος αρ. 10 έχει από τη μια και την άλλη πλευρά του ανοίγματος της εισόδου μόνον επίκρανα παραστάδων, που αποδίδονται ζωγραφικά. Εκτός από τις απλοποιημένες υπάρχουν και προσόψεις δωρικού ρυθμού. Τα αρχιτεκτονικά στοιχεία που συνθέτουν τη μορφή της πρόσοψης είναι η βάση, οι παραστάδες, κίονες ή ημικίονες, κιονόκρανο- επίκρανο, ο θριγκός, το επιστύλιο, η ταινία με κανόνες και σταγόνες, οι τρίγλυφοι και οι μετόπες, το γείσο (οριζόντιο, επαέτιο), το αέτωμα και τα ακρωτήρια. Τα στοιχεία αυτά χωρίς να είναι απαραίτητα όλα μαζί σε έναν τάφο, αποδίδονται σε ανάγλυφο, χαρακτά, με κονίαμα και χρώμα. (Τάφοι αρ. 1, 2, 3, 5, 14, 15, 16, 20, 26, 30, 34, 36, 39, 40, 42, 43).

Η είσοδος των τάφων, και στις απλές και στις αρχιτεκτονικά διαμορφωμένες προσόψεις, δεν είναι πάντοτε τοποθετημένη ακριβώς στον κεντρικό άξονα του τάφου (τάφος αρ. 13, 6).

Επιπλέον στους τάφους αρ. 30, 34, 36, 43 υπάρχουν ακρωτήρια είτε με χαρακτηριστικά παράφυλλα είτε με πώρινα κινητά ανθέμια. Τέλος, στον τάφο αρ. 26 το γείσο είναι αρκετά υψηλό ενώ στους τάφους αρ. 14, 39 η κεντρική μετόπη δεν έχει μεγαλύτερο πλάτος από τις άλλες. Η διαφορά ύψους της ταινίας των τριγλύφων και των μετοπών παρότι αποτελεί αρχαιϊστικό στοιχείο διατηρείται σε αυτούς τους τάφους³.

Ένα άλλο είδος πρόσοψης είναι η πρόσθεση ζωφόρου που αποτελεί ιωνικό στοιχείο στα δωρικά αρχιτεκτονικά στοιχεία. Πρόκειται για ένα μεταβατικό στάδιο. Εδώ οι τεχνίτες προσπαθούν να δώσουν στους τάφους μνημειώδη μορφή και να τους προσδώσουν μορφή ναού. Πειραματίζονται, αυτοσυνθέτουν, δημιουργούν. Τέτοιοι τάφοι είναι οι αρ. 1, 2, 4, 13, 19, 23, 29. Ο τάφος αρ. 2 με δωρική πρόσοψη φέρει ζωφόρο, δεν έχει αέτωμα. Ο Ανδρόνικος αποδίδει την περίπτωση αυτή στο πειραματικό στάδιο.

Άλλοι τάφοι έχουν καθαρά ιωνικού ρυθμού πρόσοψη, δηλαδή τα αρχιτεκτονικά στοιχεία έχουν ιωνικό στυλ (βάση, κίονες- ημικίονες, κιονόκρανο, επιστύλιο, γείσο, ζωφόρος, αέτωμα, ακρωτήρια). Εδώ οι τεχνίτες έφτασαν στο αποκορύφωμα της δημιουργικότητάς τους. Εδώ ανήκουν οι τάφοι αρ. 10, 11, 12 χωρίς αέτωμα, ενώ οι τάφοι αρ. 4, 23, 25 φέρουν ακρωτήρια ζωγραφισμένα.

Άλλο είδος είναι η πρόσοψη με σύνθεση δωρικού και ιωνικού ρυθμού. Χαρακτηριστική περίπτωση είναι ο τάφος αρ. 17 που αποτελείται από δύο ορόφους, κάτω δωρικού ρυθμού και επάνω ιωνικού ρυθμού. Κάτω έχουμε τέσσερις δωρικούς ημικίονες, κιονόκρανο, θριγκό, μετόπες-τρίγλυφα, δωρικό γείσο και σίμη επαέτιου γείσου (μοναδική

περίπτωση) ενώ με τη ζωφόρο περνάμε στον δεύτερο όροφο. Επάνω υπάρχει στηθαίο με επτά πόρτες που χωρίζονται από ιωνικούς ημικίονες και αέτωμα. Τέλος, στο ίδιο είδος ανήκει και ο τάφος 19 που συνδυάζει δωρικά και ιωνικά στοιχεία και φέρει ακρωτήρια.

Θάλαμοι

Οι Μακεδονικοί τάφοι χωρίζονται σε μονοθάλαμοι και διθάλαμοι. Εξαιρεση αποτελεί ο τάφος αρ. 8 που αποτελείται από δυο προθαλάμους και έγινε για ανάγκες επέκτασης. Ο αριθμός των θαλάμων δεν είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα των τάφων μιας περιοχής ή μιας εποχής. Συνδυασμός διάφορων παραγόντων, οικονομικών, φυσικών αλλά και οι ανάγκες για μεταγενέστερες ταφές και σε μικρό βαθμό οι τοπικές εθιμικές συνθήκες φαίνεται ότι καθορίζουν το μέγεθός τους. Από το χρονολογικό κατάλογο που έχω παραθέσει οι τάφοι αρ. 2, 4, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 22, 23, 26, 29, 34, 35, 36, 39 είναι διθάλαμοι, ενώ οι τάφοι αρ. 1, 3, 5, 6, 7, 18, 21, 24, 25, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 37, 38, 40, 41, 42 είναι μονοθάλαμοι.

Κοινό χαρακτηριστικό των Μακεδονικών Τάφων είναι η οροφή σε σχήμα καμάρας στον κύριο θάλαμο. Στον προθάλαμο συναντάμε και επίπεδες στέγες (τάφος αρ. 6, 12, 14, 34, 26). Μοναδική περίπτωση είναι ο τάφος αρ. 25 που φέρει δίρρηχτη στέγη και προσιδιάζει υπόγειες κατασκευές αλλά δεν χρησιμοποιείται σε νεκρικές λειτουργίες. Η φορά της καμάρας είναι ομοιόμορφη στους θαλάμους των διθάλαμων τάφων που βρίσκονται στον ίδιο άξονα (τάφος αρ. 2, 4, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 23, 20, 22, 29, 36, 35, 39), το ύψος από το δάπεδο, όμως, σε καμιά περίπτωση δεν είναι όμοιο. Η μορφή της καμάρας ποικίλλει. Άλλοτε αρχίζει να σχηματίζεται χαμηλά και άλλοτε ψηλά από τα τοιχώματα του θαλάμου. Η μορφή της μπορεί να θεωρηθεί περισσότερο ως αποτέλεσμα ικανότητας ή εμπειρίας των τεχνιτών και ανθεκτικότητας του υλικού.

Οι μονοθάλαμοι τάφοι έχουν θαλάμους τετράγωνους (τάφοι αρ. 3, 7, 25, 28, 38, 41, 42) ή ορθογώνιους τετράπλευρους (τάφοι αρ. 1, 5, 6, 18, 21, 24, 27, 30, 31, 32, 33, 34, 37, 40), με πλευρές που κυμαίνονται από 1,90 ως 5,50μ.

Η είσοδος του θαλάμου δεν βρίσκεται πάντα στο μέσο του θυραίου τοιχώματος. Τα τοιχώματα του θαλάμου είναι συνήθως επιχρισμένα. Υπάρχουν κλίνες στους θαλάμους για εναπόθεση των νεκρών. Στους τάφους με κλίνες (αρ. 2, 6, 7, 8, 11, 31, 39) οι σπάνιες κόγχες βρίσκονται λίγο ψηλότερα. Συχνά, αντί για κόγχες έχουμε θήκες που φράζονται με πρόχειρα τοιχάρια (π.χ. τάφος αρ. 11), γωνιόλιθους, πέτρινες πλάκες και αρχιτεκτονικό υλικό από δεύτερη χρήση.

Στους διθάλαμους τάφους παρουσιάζονται ασυμμετρίες σε σχέση με τους μονοθάλαμους. Ο δεύτερος θάλαμος είναι πολύ μεγαλύτερος του πρώτου χωρίς όμως να

υπάρχουν σταθερές αναλογίες. Το δάπεδο των θαλάμων δεν βρίσκεται πάντα στο ίδιο επίπεδο. Για την διευκόλυνση της εισόδου στον δεύτερο θάλαμο υπήρχε μερικές φορές μια βαθμίδα.

Η θέση του ανοίγματος επικοινωνίας δεν είναι πάντα η ίδια. Αυτή ορίζεται από τη διαμόρφωση κλινών στον δεύτερο θάλαμο. Συνήθως η διάταξη των κλινών δημιουργεί απλό ορθογώνιο σχήμα. Υπάρχουν και δείγματα εισόδων με αρχιτεκτονική διαμόρφωση. Χαρακτηριστικός είναι ο τάφος αρ. 17 όπου η είσοδος του δεύτερου θαλάμου πλαισιώνεται με παραστάδες και ανώφλι. Η θύρα είναι είτε ξύλινη είτε μαρμάρινη (κυρίως η εξωτερική) για λόγους μνημειακούς.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Οι Μακεδονικοί Τάφοι, όπως έδειξε η μορφολογική εξέταση των αρχιτεκτονικών στοιχείων τους, παρουσιάζουν κάποια ομοιομορφία και ακολουθούν σε γενικές γραμμές ένα τυπικό. Ο δρόμος και οι ένας ή δύο θάλαμοι καμαροσκέπαστοι συνθέτουν την βασική αρχιτεκτονική μορφή τους. Οι ιδιαιτερότητες που παρατηρούνται σε ορισμένους τάφους δεν οφείλονται τόσο στις διαφορετικές χρονικές περιόδους και σε εθιμικούς παράγοντες αλλά πολλές φορές είναι αποτέλεσμα τοπικής επιλογής που διαμορφώνουν οι εδαφολογικές και οικονομικές συνθήκες.

Παράλληλα με τους τάφους αυτού του τύπου που εμφανίζονται στο τρίτο τέταρτο του 4^{ου} αι π.Χ. και φθάνουν ως τα μέσα του 2^{ου} αι π.Χ. υπάρχουν και οι λαξευτοί θαλαμωτοί τάφοι που δεν ήταν ιδιαίτερα γνωστοί πριν τον 3^ο αι π.Χ.. Η εποχή της εμφάνισης των λαξευτών τάφων συμπίπτει με την εποχή ακμής των μακεδονικών τάφων⁴.

Η αρχιτεκτονική διαμόρφωση της πρόσοψης των λαξευτών τάφων, όπως και στους μακεδονικούς, είναι καθαρά διακοσμητική. Τα αρχιτεκτονικά στοιχεία, που παραλείπονται, συντμούνται και διαφοροποιούνται, δεν έχουν καμιά σχέση με την υπόλοιπη κατασκευή του μνημείου. Παράλληλα, η επιλογή ορισμένων αρχιτεκτονικών στοιχείων για την πρόσοψη στους λαξευτούς τάφους μπορεί να θεωρηθεί και ως αποτέλεσμα μιας συνεχώς φθίνουσας τάσης μίμησης των μακεδονικών τάφων. Ένα άλλο στοιχείο που μπορεί να θεωρηθεί αποτέλεσμα της απλοποίησης αυτής είναι η παντελής έλλειψη εξωτερικής θύρας στους λαξευτούς τάφους.

Η ύπαρξη κογχών στους κτιστούς τάφους είναι σπάνια. Οι συμμετρικά τοποθετημένες, σε διπλή σειρά, κόγχες με επιγραφές στον τάφο του Λύσωνα και Καλλικλή στα Λευκάδια (αρ.34) είναι μεμονωμένη περίπτωση.

Το έθιμο τοποθέτησης των νεκρών σε κλίνες είναι κοινό σε «μακεδονικούς» και λαξευτούς θαλαμωτούς τάφους. Στους πρώτους οι κλίνες είναι κατά κανόνα κτιστές ενώ στους δεύτερους έχουμε τις λαξευτές κλίνες. Η ύπαρξη δύο κλινών τοποθετημένων σε σχήμα **Γ** στους μακεδονικούς τάφους σπανίζει στους λαξευτούς. Η διάταξη των κλινών στους τελευταίους είναι σε σχήμα **Π** που εξασφαλίζει καλύτερη εκμετάλλευση του χώρου.

Οι θρόνοι των Μακεδονικών Τάφων που υπάρχουν στο στενό χώρο μεταξύ των κλινών και του θυραίου ανοίγματος θυμίζουν τους αναβαθμούς προσφορών των λαξευτών τάφων που υπάρχουν στις αντίστοιχες θέσεις.

Μια σημαντική διαφοροποίηση υπάρχει στην εναπόθεση των τάφων ανάμεσα στους λαξευτούς και στους κτιστούς τάφους. Στους Μακεδονικούς Τάφους οι ταφές τοποθετούνται μόνον στον έναν, στον δεύτερο, που είναι ο κύριος νεκρικός θάλαμος. Ο πρώτος μένει κατά κανόνα κενός. Στον τάφο του Φιλίππου Β' (αρ.2) στην Βεργίνα υπάρχει ταφή και στον πρώτο θάλαμο. Στους λαξευτούς, αντίθετα, ταφές τοποθετούνται και στους δύο θαλάμους. Η καύση των νεκρών και στα δύο είδη τάφων γινόταν έξω από αυτούς.

Ακόμη, οι κτιστοί τάφοι δεν είναι μεμονωμένοι. (π.χ. βασιλικοί τάφοι μεγάλης Τούμπας, τάφοι Μπέλλα), αλλά σχηματίζουν ομάδες, όπως και οι λαξευτοί. Απαραίτητο στοιχείο στους κτιστούς τάφους είναι ο τύμβος (στους «μακεδονικούς» τάφους του Ρωμαίου αρ.13 και των Παλατισίων αρ.10 δεν βρέθηκαν τύμβοι γιατί είχαν καταστραφεί πιθανόν από τη μηχανική καλλιέργεια) που δεν έχει διαπιστωθεί στο σύνολο των λαξευτών. Ο τύμβος ορίζει το χώρο που ανήκει ο νεκρός. Κάτω από αυτόν συνήθως υπήρχαν πολλοί τάφοι διαφορετικών κατασκευών και διαφόρων εποχών.

Οι λαξευτοί τάφοι του 3^{ου} αι φαίνεται ότι δεν ήταν πολλοί και όσοι κατασκευάστηκαν είχαν ως πρότυπα τους μακεδονικούς τάφους. Η πληθώρα των λαξευτών τάφων ανήκει στον 2^ο αι π.Χ. όταν οι μακεδονικοί λιγοστεύουν και στο τέλος σταματούν να κατασκευάζονται. Η περισσότερο εύκολη, σύντομη και λιγότερο δαπανηρή κατασκευή των λαξευτών τάφων αντικατέστησε τους κτιστούς τάφους σε περιοχές με πετρώματα συμπαγή, κατάλληλα για λάξευση.

Η ΕΓΧΡΩΜΗ ΚΑΙ ΓΡΑΠΤΗ ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ ΤΩΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΜΕΡΩΝ ΤΩΝ ΤΑΦΩΝ

Η χρησιμοποίηση γραπτής και έγχρωμης διακόσμησης στους μακεδονικούς τάφους είναι συχνή. Τα επιχρίσματα εδώ έχουν καθαρά διακοσμητικό χαρακτήρα. Αντίθετα, στους λαξευτούς τάφους έχουμε περιορισμένη χρήση κονιαμάτων και χρώματος.

Με βάση την αρχιτεκτονική διαμόρφωση των τάφων παρατηρούμε ότι στους δρόμους δεν υπήρχαν ίχνη χρώματος. Υπάρχουν μόνον αδρά λευκά επιχρίσματα. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του τάφου αρ. 6 που φέρει υποκύανες γραμμές σε μορφή ψευδομαρμάρωσης.

Αντίθετα, η πρόσοψη ήταν διακοσμημένη κατάφορα με διάφορα χρώματα και ανάγλυφα. Με βάση τον χρονολογικό κατάλογο παρατηρούμε ότι η διακόσμηση γινόταν σε συγκεκριμένα αρχιτεκτονικά μέλη και με συγκεκριμένα χρώματα.

Τα πρώτα από κάτω προς τα πάνω έγχρωμα αρχιτεκτονικά στοιχεία από τα τυπικά μέλη του δωρικού και ιωνικού ρυθμού της πρόσοψης είναι η ταινία και οι κανόνες-σταγόνες του επιστυλίου. Η ταινία είναι είτε με την μορφή λευκού μαιάνδρου (τάφος αρ. 2) είτε συνηθέστερα χρωματισμένη με κόκκινο χρώμα (τάφοι αρ. 2, 4, 13, 16, 23, 30, 36). Οι σταγόνες και οι κανόνες χρωματίζονταν με βαθυκύανο χρώμα (τάφοι αρ. 2, 4) και ρόδινο (τάφος αρ. 36). Η κάτω και η άνω επιφάνεια της ταινίας ήταν συνήθως λευκή. Οι Τρίγλυφοι, στη συνέχεια, αποτελούν το επόμενο αρχιτεκτονικό στοιχείο που επιτρέπει έγχρωμη διακόσμηση. Αυτοί χρωματίζονταν, όπως και οι κανόνες, σε βαθυκύανο χρώμα (τάφοι αρ. 2, 4, 12, 14) και σε μπλε (τάφοι αρ. 16, 36). Η κατά το ύψος της κεφαλής ταινίας φέρει το ίδιο βαθυκύανο χρώμα σε όλο το μέτωπο του τάφου ως συνέχεια των εκατέρωθεν της όψης των τριγλύφων επιφανειών.

Η ταινία κάτω από το γείσο διακοσμείται με ερυθρό χρώμα (τάφοι αρ. 2, 4, 13, 16, 23, 30, 36).

Το γείσο αποτελούταν συνήθως από κυμάτιο (ιωνικού ρυθμού) το οποίο έφερε λευκά ανθέμια (τάφοι αρ. 2, 23) και κόκκινο χρώμα (τάφοι αρ. 16, 23). Οι πρόμοχοι ήταν χρωματισμένοι επίσης σε μελανό χρώμα (τάφος αρ. 17). Σε μεταγενέστερες επισκευές καλύπτονταν με λευκό χρώμα (ασβέστη).

Οι μετόπες, όντας επίπεδες επιφάνειες αποτέλεσαν μέρος του τυπικού της διακόσμησης των μελών της πρόσοψης. Έφεραν έγχρωμα κοσμήματα και κιτρινωπό, φαιό χρώμα (τάφοι αρ. 12, 14 και 17). Συνηθέστερα χρησιμοποιούνταν γραπτή διακόσμηση αφού

προετοιμαζόταν καταλλήλως η επιφάνεια του κονιάματος. Ο ζωγράφος εδώ επιδιόταν στην τέχνη της γλυπτικής καθώς και οι παραστάσεις ήταν ανάγλυφες. Χαρακτηριστικές είναι οι μετόπες του Μεγάλου Τάφου των Λευκαδίων αρ. 17 που απεικόνιζαν Κενταυρομαχία.

Σε ορισμένους τάφους (αρ. 4, 36, 21) που δεν φημίζονταν για την αρχιτεκτονική τους διαμόρφωση έφεραν είτε στον τοίχο του τάφου έγχρωμες παραστάσεις (τάφος αρ. 21) είτε εκατέρωθεν της θύρας ανάγλυφες ασπίδες (τάφοι αρ. 26, 4).

Άλλο αρχιτεκτονικό στοιχείο που πάντοτε διακοσμούσαν ήταν η ζωφόρος. Αυτή, τις περισσότερες φορές, έφερε τοιχογραφία με θέμα κυνηγιού (τάφος αρ. 2), ζωγραφικό πίνακα (τάφος αρ. 4), ανάγλυφα με θέμα Αμαζονομαχία (τάφος αρ. 17) και ανάγλυφα εναλλάξ κόκκινα και κυανά ζεύγη ανθεμίων (κοσμοφόρος), (τάφος αρ. 13).

Μια άλλη επίπεδη επιφάνεια, το τύμπανο του αετώματος, συμπληρώνει το τυπικό διακόσμησης της πρόσοψης. Τα χρώματα που χρησιμοποιούνταν ήταν το ωχροκίτρινο και το κυανό. Συχνά έφερε ζωγραφικό διάκοσμο με θέμα σχετιζόμενο με τον νεκρό (τάφος αρ. 23, 3) και ανάγλυφο διάκοσμο (τάφοι αρ. 23 –στο αέτωμα- 28, 34).

Τέλος, γραπτή διακόσμηση έχουμε στη σίμη του επαέτιου γείσου η οποία ήταν σπάνια στους Μακεδονικούς Τάφους (τάφοι αρ. 16, 17). Χρησιμοποιούσαν συνήθως κυανό στο βάθος, κόκκινο στα ανθέμια και λευκό ή μαύρο στα φύλλα.

Στην μοναδική περίπτωση διώροφης πρόσοψης του τάφου αρ. 17 υπήρχαν ζωγραφικές παραστάσεις μεταξύ των παραστάδων και των μετοπών. Οι ημικίονες έφεραν ραβδώσεις με ίχνη χρώματος.

Τέλος, αξίζει να σημειώσουμε πως υπήρχαν τάφοι χωρίς μεγάλη ποικιλία χρωμάτων και διακόσμησης. Οι τάφοι αρ. 1, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 15, 18, 19, 20, 22, 24, 26, 27, 31, 32, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43 έφεραν απλό κονίαμα χωρίς ιδιαίτερη- περίτεχνη διακόσμηση. Το κονίαμα αποτελούνταν από στρώματα με άμμο, πωρόχωμα και στην επιφάνεια υπήρχε στρώμα από χυλό ασβέστη και μαρμαροκονία σε χρώμα λευκό. Το στρώμα αυτό λειαινόταν και αποκτούσε στιλπνότητα. Στα διάφορα αρχιτεκτονικά μέλη της πρόσοψης χρησιμοποιούνταν πότε το παχύ στρώμα, πότε τα δυο λεπτότερα , πότε και τα τρία μαζί. Το παχύ στρώμα χρησιμοποιείται ως υπόστρωμα (τάφος αρ. 17) της ζωφόρου ενώ τα άλλα δύο λεπτότερα στρώματα καλύπτουν συνήθως τις περισσότερες επιφάνειες της πρόσοψης εκτός κάποιων χασμάτων του λίθου, τα οποία συμπληρώνονταν συνήθως με χονδρό κονίαμα.

Συνεχίζοντας πηγαίνουμε στον προθάλαμο. Και εδώ, παρατηρούμε πως ακολουθείται ένα τυπικό πρόγραμμα έγχρωμης και γραπτής διακόσμησης. Συνηθέστερα είναι τα έγχρωμα κονιάματα που διαχέονται σε όλους τους πλευρικούς τοίχους και στην οροφή. Το λευκό, το κόκκινο, το γκρι είναι τα πιο συχνά χρώματα στα επιχρίσματα (τάφοι αρ. 8, 10, 11, 9, 12, 15, 20, 22, 29, 36, 39). Χρησιμοποιήθηκαν δηλαδή τα δύο λεπτότερα στρώματα και σε

κάποια χάσματα του λίθου τοποθετήθηκε χονδρό κονίαμα Έπειτα, χρωματίστηκαν για να γίνουν αξιοπρόσεκτα και τελειότερα. Ένα άλλο σύστημα που είθισται να χρησιμοποιείται είναι η απομίμηση ορθομαρμάρωσης (τάφοι αρ. 16, 26). Η ψευδαίσθηση νευρώσεων μαρμάρου προσέδιδε κύρος στο κτίριο, τόνιζε την μνημειακότητα του θαλάμου και δηλοποιούσε πως πρόκειται για τάφο κάποιου πλουσίου, επιφανούς προσώπου καθότι το μάρμαρο ήταν υλικό που χρησιμοποιούνταν κατεξοχήν από τους βασιλείς¹.

Αυτό, όμως, που δείχνει κατεξοχήν την ύπαρξη εικονογραφικού προγράμματος των τάφων είναι η διακόσμηση που υπήρχε σχεδόν πάντοτε στη ζωφόρο. Συνήθως, έμπαιναν τοιχογραφίες (τάφοι αρ. 4, 19, 34) πλαισιωμένες τις περισσότερες φορές από ιωνικό κάτω και λέσβιο επάνω κυμάτιο. Άλλοτε πάλι υπήρχε ζωφόρος με φυτικά μοτίβα η οποία και λέγεται κοσμοφόρος. Αυτή ήταν είτε ανάγλυφη είτε έγχρωμη (τάφοι αρ. 13, 14, 26, 35). Εδώ κυριαρχούσαν το λευκό, το πράσινο και το κόκκινο χρώμα. Δεν έλειπαν και οι έγχρωμες ταινίες που έκαναν το χώρο πιο ευχάριστο, διακοσμητικό και φαντασικό (τάφοι αρ. 16, 23). Τέλος, ένα διακοσμητικό στοιχείο που έρχεται να συμπληρώσει τον περίτεχνο χαρακτήρα του θαλάμου είναι οι ανάγλυφες ασπίδες εκατέρωθεν της θύρας του θαλάμου από την μεριά του προθαλάμου στον τάφο αρ. 17.

Πέραν από τη ζωφόρο, η οροφή αποτελεί το άλλο κύριο αρχιτεκτονικό στοιχείο που εικονογραφείται. Πέρα από τα επιχρίσματα (τάφοι αρ. 4, 10, 16) και τις έγχρωμες ταινίες (κόκκινο και κίτρινο στον τάφο αρ. 19) διακοσμούσαν και με φυτικά μοτίβα (τάφοι αρ. 19, 23) που προσέδιδαν μια μνημειακότητα και ένα δέος στο κτίριο.

Στο θάλαμο, όπως και στον προθάλαμο, ακολουθείται το ίδιο τυπικό πρόγραμμα διακόσμησης. Δεν λείπουν σαφώς τα επιχρίσματα σε όλους σχεδόν τους τάφους και οι έγχρωμες ταινίες. Τα χρώματα που κατακλύζουν τον θάλαμο είναι το καφέ, το κόκκινο, το πράσινο και το γαλάζιο (τάφοι αρ. 5, 13, 17, 21, 25). Διακοσμητικά μοτίβα όπως άνθη ζωγραφισμένα (τάφοι αρ. 6, 5, 25), εγχάρακτα ιωνικά κυμάτια (τάφοι αρ. 29, 35, 17, 25), στέφανα (τάφος αρ. 6), graffiti, επιγραφές, ανάγλυφες ασπίδες εκατέρωθεν της θύρας του θαλάμου και το κεφάλι της Μέδουσας (τάφος αρ. 15) προσδίδουν έναν μνημειακό, περίτεχνο, διακοσμητικό, ονειρικό χαρακτήρα και τα συνδέουν με την φυσική πραγματικότητα επιθυμώντας να συνδυάσουν τον φυσικό κόσμο –ζωντανό- και τον κάτω κόσμο –των νεκρών- και να προσδώσουν στο κτίριο κάποια ιερότητα και μεγαλοπρέπεια όπως του αξίζει. Σαφώς, ενυπάρχει και εδώ το σύστημα ορθομαρμάρωσης (τάφοι αρ. 5, 16, 23, 24) που το καθιστά μεγαλειώδες και το απομακρύνει από τα μέτρα και σταθμά των φτωχών, άσημων ανθρώπων της εποχής.

Τέλος, η ζωφόρος είναι και εδώ το κατεξοχήν αρχιτεκτονικό στοιχείο που διακοσμείται άλλοτε σε μεγάλο και άλλοτε σε μικρότερο πάχος. Απαντούν τοιχογραφίες με

ιππείς (τάφος αρ. 12), με πρόσωπα (τάφος αρ. 19), ή και με ολόκληρο θεματικό κύκλο (τάφος αρ. 1, αρπαγή Περσεφόνης). Άλλοτε παρουσιάζονται κοσμοφόροι που απεικονίζουν την φυσική πραγματικότητα (τάφοι αρ. 14, 26, 30, 31, 35) και πλαισιώνεται με κυμάτια ιωνικά και λέσβια. Η ζωφόρος άλλοτε περιτρέχει όλους τους τοίχους του θαλάμου και άλλοτε πάλι τους μισούς, με κύριους τους πλευρικούς, μακριούς τοίχους. Η οροφή, επίσης, διακοσμείται κυρίως με λευκά και ωχροκίτρινα επιχρίσματα, είτε τίθεται τοιχογραφία με νεκρικό θέμα που σαφώς συνδέεται με τους ενταφιασμένους νεκρούς. Τέτοια περίπτωση αποτελεί ο τάφος αρ. 19 που παριστάνει νεκρικό βασιλικό συμπόσιο και καταδεικνύει απερίφραστα πως οι νεκροί ήταν ένα βασιλικό ζεύγος.

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΓΧΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΓΡΑΠΤΗΣ ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗΣ

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε πως οι κτιστοί «Μακεδονικοί» Τάφοι, που είχαν πάντοτε μόνιμη κάποια ιερότητα, είναι «*ἱερά κεκμηκότων*»¹, κατά την ευριπίδεια φράση, είχαν ναόσχημη μορφή. Όπως οι βασιλικές των βυζαντινών και παλαιοχριστιανικών χρόνων έτσι και οι τάφοι αυτοί ακολουθούσαν ένα τυπικό εικονογραφικό πρόγραμμα.

Πρώτα- πρώτα, η πρόσοψη διακοσμείται με συγκεκριμένα χρώματα σε συγκεκριμένα αρχιτεκτονικά μέλη και με συγκεκριμένα θέματα που σχετίζονται με τον Κάτω Κόσμο, τον νεκρό και την ζωή του. Ειδικότερα, οι κανόνες, οι σταγόνες και οι τρίγλυφοι χρωματίζονται με βαθυκύανο χρώμα, η ταινία του επιστυλίου είναι κόκκινη. Στο γείσο υπάρχει συνήθως ιωνικό κυμάτιο ενώ στις μετόπες παρίστανται γνωστά θέματα όπως Κενταυρομαχία. Ανάλογες μονομαχίες βρίσκουμε σε αρχαϊστικούς ναούς, στη ζωφόρο της Φιγάλειας², στο Μουσωλείο Αλικαρνασσοῦ³, ακόμη και στην ασπίδα της Αθηνάς Παρθένου παρατηρούμε πολεμιστή με όμοια στάση. Στη ζωφόρο απαντούν τοιχογραφίες με θέμα την Αμαζονομαχία ή το κυνήγι. Ανάλογο θέμα υπάρχει στο ψηφιδωτό της Πέλλας⁴ με κυνήγι ελάφου. Τα θέματα αυτά σχετίζονται με τον νεκρό και τις ασχολίες του. Παράλληλα, η κοσμοφόρος απαντά σε ναούς όπως της Αρτέμιδος Λευκοφρυήνης⁵ ή του μουσωλείου Belevi⁶, σε σαρκοφάγους⁷, σε ψηφιδωτά⁸ όπως της Μακεδονίας, του Δυρραχίου και της Αρχαίας Επιδάμνου, σε μικροτεχνήματα⁹ όπως σε κοσμήματα του 4^{ου} και 3^{ου} αι π.Χ., σε πίνακες του Απελλή του Κολοφώνιου¹⁰ και του μαθητή του Πausία που μιμήθηκε ανθοπλοκάμους της Γλυκέρας, και σε μωσαϊκά της Αλεξάνδρειας¹¹. Η Επαέτιος σίμη, όταν υπάρχει, αναπαριστά φυτικά μοτίβα και θυμίζει την σίμη του Ασκληπιού στην Πριήνη.

Στους θαλάμους το σχέδιο διακόσμησης είναι σταθερό. Στη ζωφόρο είτε μπαίνουν τοιχογραφίες με θέματα παρμένα από τον κόσμο των Νεκρών ή αναφερόμενα στον ενταφιαζόμενο, είτε έχουμε κοσμοφόρο. Η Κοσμοφόρος είτε σε πρόσοψη είτε σε θάλαμο διακοσμούνταν με τον ίδιο τρόπο. Στον Τάφο της Κρίσεως στα Λευκάδια (αρ.17) τα πράσινα φύλλα ακάνθου και οι ρόδακες περιβάλλονταν από τα ίδια στοιχεία με τα τον τάφο της Βεργίνας. Επίσης, παρότι στον τάφο του Kinch (αρ.14) έχει καταστραφεί μεγάλο μέρος της συνειδητοποιούμε ότι ακολουθούσε τον ίδιο τρόπο. Η διαφορά των κοσμοφόρων μεταξύ των τάφων των Λευκαδίων και της Βεργίνας είναι στο ότι στην Βεργίνα υπάρχει η ιδέα της εναλλαγής πλατύτερου και στενότερου στοιχείου. Αντίθετα, στα Λευκάδια έχουμε ομοιότητα στους ανθοπλοκάμους όπως συμβαίνει και στο πλαίσιο των μωσαϊκών της Πέλλας.

Στην οροφή ο ζωγράφος παριστάνει είτε φυτικά μοτίβα είτε τοιχογραφία με αναφορά στο Νεκρό. Κάτω, τέλος, μπαίνουν έγχρωμες ταινίες είτε μιμήσεις έγχρωμων μαρμάρων.

Συγκεφαλαιώνοντας, μπορεί κανείς να διατυπώσει την άποψη πως οι ζωγράφοι των Μακεδονικών Τάφων ήξεραν όταν καλούνταν να τον διακοσμήσουν τι ακριβώς έπρεπε να κάνουν, ποιο δηλαδή τυπικό εικονογραφικό πρόγραμμα θα ακολουθούσαν. Αυτό ίσως να οφειλόταν και στον εφήμερο και πρόσκαιρο χαρακτήρα των τάφων. Έτσι, προσπάθησαν να τους προσδώσουν όση μεγαλοπρέπεια, μνημειακότητα, πολυτέλεια και κατάπληξη ήταν δυνατή, επηρεαζόμενοι βέβαια από τις επιδράσεις της Ανατολής και της Δύσης.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ :

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΤΑΦΩΝ

1. Παντερμανλής Δ., *Μακεδονικά* 12 ,1972 σ. 147
2. Gossel B., *Makedonische Kammergraber* , 1980 Μόναχο σ. 13
3. Λιλιμπάκη – Ακαμάτη Μ., *Λαξευτοί Θαλαμωτοί Τάφοι της Πέλλας* 1994 Αθήνα σ. 77
4. Λιλιμπάκη – Ακαμάτη Μ., *Λαξευτοί Θαλαμωτοί Τάφοι της Πέλλας* 1994 Αθήνα σ. 92

ΕΓΧΡΩΜΗ ΚΑΙ ΓΡΑΠΤΗ ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ ΤΩΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΜΕΡΩΝ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΤΑΦΩΝ

1. Λιλιμπάκη – Ακαμάτη Μ., *Λαξευτοί Θαλαμωτοί Τάφοι της Πέλλας*, 1994 Αθήνα σ. 89

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΓΧΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΓΡΑΠΤΗΣ ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗΣ

1. Ρωμαίος Κ.Α., *Ο Μακεδονικός Τάφος της Βεργίνας* 1994 Αθήνα σ. 52
2. Bull. Ant. Besch 37 , 1962 Gravenhage σ. 52, εικ.3
3. Krischen F., *Weltwunder der Bankunst in Babylonien* ,Μνημείο Λυσικράτους πιν 28
4. *Archeology* II 1958 σ. 253
5. Humann , *Magnisia am Maeander* 1904 Berlin σ. 77 πιν.68
6. Fyfe T., *Hellinistic Architecture* 1936 Cambridge πιν. XXI
7. Mendal G., *Catalogue I* σ. 201 αρ. 72- 74
8. Rumpf A., Muz , σ. 139 εικ.16
9. Carducci C., *Ori e argenti dell Italia antica* 1962 Milano πιν.39b
10. Webster T.B.L., *Hellinistic Poetry and Art* 1964 London σ. 22,253,398
11. Brown Bl., Για το περγαμηνό ψηφιδωτό πιν XXIIIX

ΘΕΜΑΤΑ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥΣ

Πολλοί μακεδονικοί τάφοι έφεραν τοιχογραφίες με θέματα σχετιζόμενα με τον νεκρό και την ζωή στον άλλο κόσμο. Χαρακτηριστικοί είναι οι τάφοι αρ. 1, 2, 3, 4, 5, 12, 13, 14, 16, 17, 19, 21, 23, 25, 26, 30, 31, 34, 35.

Ο Τάφος της Περσεφώνης (αρ.1).

Θέμα

Στον τάφο αυτό ο ζωγράφος είχε την δυνατότητα να τοποθετήσει ζωγραφική διακόσμηση στις δυο μακριές πλευρές και στην ανατολική στενή πλευρά. Τα πρόσωπα είναι τέσσερα : ο Ερμής, ο Πλούτων, η Περσεφώνη και μια νεανική γυναικεία μορφή. Εκτός από αυτά υπάρχουν το τέθριππο του Πλούτωνα, λουλούδια στο έδαφος, πίσω και κάτω από το άρμα και κυματιστές γραμμές που έβγαιναν από την αριστερή επάνω γωνία του τοίχου. Στις άλλες πλευρές υπάρχουν η Δήμητρα και οι Τρεις Μοίρες (ή Ώρες).

Η επιλογή της αρπαγής της Περσεφώνης ως κύριο θέμα της εικονογράφησης του τάφου αποτελεί την πρώτη και κύρια πρωτοτυπία της τοιχογραφίας. Πρόκειται για μια ρηξικέλευθη επιλογή που δεν μπορεί να έγινε από τον ζωγράφο, χωρίς την συγκατάθεση τουλάχιστον του εντολοδότη, που σημαίνει πως αυτός ήταν οικείος με τον ελευσινιακό μύθο και πιθανόν με το βαθύτερο μυστικό νόημά του. Ο Καλλέρης υποστήριξε πως ο μακεδονικός μήνας Αύδναιος σχετίζεται ετυμολογικά με το Αΐδης- Αΐδωνεύς¹. Επιπλέον, έχουμε την λατρεία του Πλούτωνα στην Μακεδονία κατά τους χρόνους της Ρωμαιοκρατίας². Πιο σημαντική είναι η αποκάλυψη Θεσμοφορίου στο Δίον όπου η λατρεία της Δήμητρας και της Κόρης χρονολογείται στις αρχές του 5^{ου} αι π.Χ³ ενώ η ύπαρξη ιερού της Δήμητρας και της Κόρης του 2^{ου} αι π.Χ στην Πέλλα⁴ βεβαιώνει την έκταση, τοπική και χρονική, της λατρείας.

Βλέπουμε, λοιπόν, πως ο ελευσινιακός μύθος δεν ήταν άγνωστος στους οικείους των νεκρών του «τάφου της Περσεφώνης». Η άποψη αυτή ενισχύεται περισσότερο από την ανακάλυψη ενός άλλου βασιλικού τάφου της ίδιας περιόδου που επαναλάμβανε το θέμα του χθόνιου ζεύγους στο ερεισίνωτο- θρόνο που βρίσκεται στον κυρίως θάλαμο. Η Δήμητρα κρατά την αυτοτέλεια και επιβάλλεται με την απομόνωσή της ενώ οι τρεις Μοίρες μετέχουν κατά κάποιο τρόπο στα δρώμενα αλλά εντελώς έμμεσα και διακριτικά.

Συμβολισμός

Ο Μύθος της Περσεφόνης συμβόλιζε τις ελπίδες μιας μεταθανάτιας ζωής. Η εικονογράφηση του μύθου αυτού σε ταφικά μνημεία ξεκινάει στα αυτοκρατορικά χρόνια. Η υποκατάσταση, βέβαια, της Περσεφόνης βεβαιώνεται στον τάφο Vibia της Via Appia, στην Ρώμη.

Η απεικόνιση ενός θρησκευτικού μυθολογικού θέματος σε ταφικό οικοδόμημα είναι μοναδική στον ελληνικό χώρο. Η διονυσιακή λατρεία είχε βαθιές ρίζες στους Μακεδόνες. Ας θυμηθούμε πως οι Βάκχες του Ευριπίδη γράφονται και παίζονται στην Μακεδονία. Το πιο χαρακτηριστικό εικαστικό αντίστοιχο στις Βάκχες προσφέρουν οι παραστάσεις του κρατήρα του Δερβενίου⁵ ενώ ο ορφικός πάπυρος που βρέθηκε σε γειτονικό τάφο⁶ επιτρέπει να διατυπωθεί η γνώμη πως «βακχικές ελπίδες για μια μεταθανάτια ζωή δηλώνονται υπαινικτικά σε μια καλυμμένη μορφή από ταφικές προσφορές που βρίσκονται σε τάφους, από τον 4^ο αι π.Χ και ύστερα⁷».

Οι μυστικές λατρείες βρίσκουν μέσα στον 4^ο αι π.Χ μια παράλληλη ανάπτυξη με τις ορφικές διδασκαλίες και με τα βακχικά δρώμενα, είναι κάτι που αποτελεί κοινό τόπο στην ελληνική θρησκεία⁸. Μέσα από αυτές τις τάσεις διαβλέπει κανείς τις ελπίδες και τους φόβους των ανθρώπων για μια μεταθανάτια ζωή, που παίρνει πια καινούριες διαστάσεις καθώς ο κλονισμός στην αλιά πίστη γίνεται καταφανής. Η επίμονη αναφορά του Πλούτωνα στη ζωή του άλλου κόσμου, με όλες τις συνέπειες που ακολουθούν την αιώνια κρίση, όπως μας δίνεται στον Γοργία και στον Φαίδωνα και, τέλος, στον εσχατολογικό μύθο της Πολιτείας, δεν μπορεί να θεωρηθεί άσχετη προς μια γενικότερη πνευματική στάση ολόκληρης της κοινωνίας⁹.

Την αμεσότερη καλλιτεχνική μαρτυρία για το θέμα προσφέρει η εικονογράφηση της πρόσοψης του μεγάλου Τάφου των Λευκαδίων, όπου ο νεκρός, ο Ερμής και οι δύο κριτές του κάτω κόσμου, ο Αιακός και ο Ραδάμανθους, επιτρέπουν να συσχετιστεί με ασφάλεια η παράσταση με την πλατωνική περιγραφή της κρίσης¹⁰. Και ο τόπος και ο χρόνος του μνημείου δεν απέχουν πολύ από την τοιχογραφία της Βεργίνας και έτσι η σημασιολογική τους συσχέτιση είναι και θεμιτή και αναγκαία.

Μέσα σ' αυτή την ατμόσφαιρα της «μυστικής» ελπίδας βυθίζονται ολοένα και περισσότερο οι άνθρωποι του 4^{ου} προχριστιανικού αιώνα. Οι επιγραφές στα χρυσά ελάσματα, με οδηγίες στους νεκρούς για τον δρόμο που πρέπει να ακολουθήσουν, η περιγραφή του τοπίου με τα σταθερά ορόσημα που δείχνουν την πορεία στους «μύστες» και στους «βάκχους» βεβαιώνουν πως η πλατωνική «μυθολογία» δεν αποτελεί φιλοσοφικό ιδεολόγημα, αλλά θρησκευτική πίστη πολύ πλατιά διαδεδομένη στον ελληνικό χώρο, από την Κρήτη και την Θεσσαλία ως την Κάτω Ιταλία¹¹.

Σ' αυτό το πλαίσιο των «μυστικών» αναζητήσεων βρίσκει τη θέση της και η τοιχογραφία του τάφου της Βεργίνας. Η μυθολογική εικονογράφηση δεν περιορίζεται στην αρπαγή της Κόρης : δίπλα σ' αυτήν υπάρχει η Δήμητρα και πιο πέρα οι Τρεις Μοίρες, μια πληρέστερη δηλαδή αναφορά στον μύθο που μπορεί να σχετισθεί με τους ανθρώπινους φόβους και τις ελπίδες εκείνων των χρόνων.

Την παρουσία των τριών Μοιρών στον μύθο της Αρπαγής τη γνωρίζουμε μόνον από μια πηγή : από τη διήγηση του Πausανία για τη λατρεία της Δήμητρας μελαίνης σε μια σπηλιά έξω από την Φιγαλία. Εκεί ανακάλυψε τη Δήμητρα ο Παν και ειδοποίησε τον Δία. Έπειτα αυτός έστειλε στην θεά τις Μοίρες, που κατάφεραν να την πείσουν «ἀποθέσθαι τὴν ὄργην, ὑφείναι δε και τῆς λύπης»¹². Η λατρεία αυτή πρέπει να αναχθεί στους πολύ πρώιμους χρόνους. Οι Μοίρες στον εσχατολογικό μύθο της πλατωνικής Πολιτείας¹³ διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην περιγραφή του «άλλου κόσμου» και στην πορεία των ψυχών προς και από τον Άδη προς την καινούρια γέννα.

Από τα παραπάνω προκύπτει πως η τοιχογραφία του τάφου της Βεργίνας, πέρα από την υψηλή καλλιτεχνική της ποιότητα, κατορθώνει να μας μεταδώσει τα βαθύτερα μηνύματα των καιρών για την πίστη, τους φόβους και τις ελπίδες των ανθρώπων μπροστά στο θάνατο. Χωρίς να μετατρέπεται σε ψυχική αλληγορία ή σε τυποποιημένη εικονογράφηση φθαρμένων μυθευμάτων και άχυμων θρησκευτικών δοξασιών, η εικονογράφηση του τάφου δημιουργεί, με τους μυθικούς και οπτικούς της υπαινιγμούς, την ατμόσφαιρα της «μυστικής» ελπίδας που μπορούσε να τρέφει ο «μύστης» και ο «βάκχος» για την επέκείνα ζωή. Η δραματική Μοίρα της Κόρης, η οδύνη της Δήμητρας, η παρουσία των θυγατέρων της Ανάγκης –των Μοιρών- με την υπέρβαση του ανθρώπινου στοιχείου στη σφαίρα του θείου, την εντάσσει μέσα στην κοσμική αναγκαιότητα και την αποφορτίζει από την εφήμερη τραγικότητα. Οι νεκροί του τάφου περιβάλλονται από τις θείες εκείνες δυνάμεις που ενσαρκώνουν και τον πόνο και τον θάνατο, αλλά που υπόσχονται την ίδια ώρα την αιωνιότητα και την ευδαιμονία στους πιστούς τους

Μέσα λοιπόν από το πλέγμα θρησκευτικών, μυθολογικών και αισθητικών σημάτων μιας ορισμένης κοινωνίας σε μια ορισμένη ιστορική στιγμή επηρεάζεται και η τέχνη και συγκεκριμένα η ζωγραφική που δεν διστάζει να τα αναπαραστήσει μέσω προσώπων, τόπων και αντικειμένων.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

Τάφος Περσεφόνης (αρ.1)

1. Kalleris J.N, *Les anciens Macédoniens* I I 1976 σ. 560-563.
2. Baege W., *De Macedonum Sacris* 140-142. , Μακαρόνας Χ., *ΑΕ* 1936 Χρόνος 3, Ριζάκης Θ. - Τουράτσογλου Γ., *Επιγραφές Άνω Μακεδονίας* 1985 σ. 32
3. Παντερμαλής Δ., Ανασκαφή Δίου *ΠΑΕ* 1981 σ. 62
4. Σιγανίδου Μ., Ανασκαφή Πέλλας, *ΠΑΕ* 1981 σ. 51
5. Γιούρη Ε., Ο κρατήρας του Δερβενίου 1975 Αθήνα
6. Καψωμένος Στ., Ο ορφικός πάπυρος της Θεσ/νίκης, *ΑΔ* 19, 1964 (1965), 1725 πιν. 12-15
7. Burkert W., *Greek Religion* London 1985 σ. 294, με αναφορά στο Δερβένι. Για τον πάπυρο βλ. και σ. 296 και 462 σημ.2
8. Burkert W., *Greek Religion* London 1985 σ. 276-304 σημ. 176
9. Πλατ. Γοργίας 523α κέ, Φαίδων 112ε κέ, Πολιτεία 614α κέ
10. Πλατ. Γοργίας 523α - 524ε. Βλ. Πέτσα Φ., *Ο Τάφος των Λευκαδίων* 1966 Αθήνα σ. 143 , σημ.141
11. Burkert W., *Greek Religion* 1985 London σ.143 σημ. 176
12. Πausanias 8, 42 1-3 σ. 95 κέ, και Burkert W., *Structure and History in Greek Mythology and Ritual* London 1979 σ. 125 κέ.
13. Πλατ. Πολιτεία 614^α κ.ε

ΤΑΦΟΣ ΠΟΤΙΔΑΙΑΣ (ΑΡ.5) ΚΑΙ ΤΑΦΟΣ ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ (ΑΡ.16)

Ο Τάφος της Ποτίδαιας (αρ. 5) στον θάλαμο και ο Τάφος της Αγ. Παρασκευής Θεσ/νικης (αρ.16) στον προθάλαμο φέρουν διονυσιακή διακόσμηση. Η Παρουσία του διονυσιακού στοιχείου στην διακόσμηση των νεκρικών μνημείων αποτελεί χαρακτηριστικό φαινόμενο του αρχαίου κόσμου και κυρίως του ελληνιστικού και του ρωμαϊκού. Το ίδιο φαινόμενο αποκτά ιδιαίτερη σημασία στον Μακεδονικό χώρο αφού η βακχική λατρεία ήταν ευρύτατα διαδεδομένη, σε σημείο μάλιστα που να έχει δοθεί στον Διόνυσο και το προσωνύμιο «μακεδονικός»¹. Η λατρεία αυτή είχε στην Μακεδονία πανάρχαιες και βαθιές ρίζες², όμως κορυφώθηκε στην εποχή του Μεγάλου Αλεξάνδρου, όταν αποδόθηκαν στον στρατηλάτη και πολλές ιδιότητες του ίδιου του Διόνυσου³. Συνεπώς, η παρουσία διονυσιακών θεμάτων στην τέχνη και μάλιστα στην ταφική κατά την περίοδο ακμής των μακεδονικών τάφων δεν μας ξενίζει καθόλου⁴.

Η βαθύτερη σημασία της διονυσιακής θεματολογίας έγκειται στον χθόνιο χαρακτήρα του Διονύσου που συνυπήρχε με τον γνωστό και χαρούμενο βακχικό⁵. Δεν ήταν μόνο έκφραση της χαράς και του γλεντιού αλλά στο όνομα του θεού αντιπροσωπεύεται εξίσου και ο θάνατος της φύσης και του ανθρώπου ειδικότερα. Οι δοξασίες αυτές πέρασαν πολύ νωρίς και στις ταφικές συνήθειες των αρχαίων, αφού το όνομα του Διονύσου συνδέθηκε με τον Πλούτωνα και το βασίλειο των νεκρών⁶. Αυτή η υπόσταση του Διονύσου είναι που τον συνδέει με τον Άδωνι και τον Ορφέα αλλά και με τον Χριστό αργότερα, με την ζωή δηλαδή, τον θάνατο και την ανάσταση⁷.

Δεν πρέπει σαφώς να ξεχνάμε πως το β' μισό του 4^{ου} αι π.Χ προβάλλει έντονη η ανάγκη του ανθρώπου για αθανασία ψυχής και ελπίδα ζωής μετά τον θάνατο⁸. Κύρια απόληξη αυτής της ανάγκης αλλά και του θρησκευολογικού συγκρητισμού είναι οι συχνές αναφορές της λογοτεχνίας και της τέχνης στα θέματα διονυσιακού κύκλου, όπως χαρακτηριστικά φαίνεται αυτό στην ερυθρόμορφη αγγειογραφία της εποχής⁹. Επανεμφανίζονται ακόμη πολλοί αρχέγονοι μύθοι σχετικοί με τα Ηλύσια Πεδία και τα Νησιά των Μακάρων¹⁰ και ανάμεσα σε αυτούς τους μύθους πρωτεύοντα ρόλο έχουν εκείνοι που σχετίζονται με το μυστηριακό, όσο και ελπιδοφόρο κόσμο του Διονύσου¹¹.

Συγκεφαλαιώνοντας μπορούμε να διατυπώσουμε την άποψη πως οι αναπαραστάσεις συμβόλων του Διονύσου (σταφύλια, φύλλα κισσού) στους νεκρικούς τοίχους τάφων εκφράζουν την ανάγκη του ανθρώπου να εκφράσει την ψυχική αναζήτηση και την αγωνία του για την μεταθανάτια ζωή.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

Τάφος Ποτίδαιας (αρ.5) και Τάφος Αγ. Παρασκευής Θεσ/νίκης (αρ. 16).

1. Daux G., *AJPh* 100 (1979) σ. 13-15
2. Baege, *Sacris* σ. 77-106
3. Jeanmaire, *Dionysos* σ. 442-447, 518-527, 533-535 και Mitsopoulos-Leon V., *Hellenistische Schalen, Dionysos und Macedonien, Πρακτικά του Συμποσίου της 40τηρίδος της ΕΜΣ* (1982) σ. 90
4. Για την επίδραση της διονυσιακής λατρείας στην μακεδονική τέχνη, από την κλασική ήδη περίοδο βλ. Jeanmaire, *Dionysos* σ.192 και 211
5. Για τον δισυπόστατο χαρακτήρα του Διονύσου, ως θεού της χαράς και της ζωής από τη μια, και ως χθόνιου της φύσης που πεθαίνει από την άλλη, βλ. Jeanmaire, *Dionysos* σ. 81, 345-350, 532-533, 542-543 Metzger H., *Dionysos chthonien d' après les monuments figurés de la periode classique*, BCH 68-69 (1944-45) σ. 296-339
6. Βλ. ό.π. (υποσημ.5). Ακόμη Schanenburg K., *Pluton und Dionysos*, *Jdl* 68 1963 σ. 38-72 και LIMC III 1 1986 σ. 468-469, λ. Dionysos (C. Gaspari)
7. Για το πάθος-θάνατο- ανάσταση του Διονύσου βλ. Jeanmaire, *Dionysos* σ. 467 κέ
8. Βλ. Γιούρη, *Κρατήρας* σ. 64
9. Ό.π. σ. 62 κέ
10. Metzger, *Représentations*, 409 κέ και Καρούζου, *ΑΔ* 1964, κέ σημ. 13-18
11. Για την εξάπλωση του διονυσιασμού ως θρησκείας μετά τον Αλέξανδρο βλ. Jeanmaire, *Dionysos* σ. 518- 527

ΜΕΓΑΛΟΣ ΤΑΦΟΣ ΤΩΝ ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ (ΑΡ. 17)

Η Κύρια γραπτή παράσταση : Η Κρίση

Το σπουδαιότερο μέρος της πλούσιας διακόσμησης της πρόσοψης του τάφου είναι ασφαλώς η γραπτή παράσταση των τεσσάρων μορφών : νεκρού, Ερμού, Αιακού και Ραδάμανθους, οι οποίοι παρόλο που αποτελούν ενιαίο θέμα, τοποθετήθηκαν χωριστά, μια μορφή σε κάθε μετακίονιο διάστημα.

Ο Νεκρός παριστάνεται όρθιος, σχεδόν κατ' ενώπιον, στρεφόμενος προς τα δεξιά. Το αριστερό χέρι είναι στην θήκη του ξίφους και με το δεξί έχει υψώσει το δόρυ σε χαρακτηριστική φάση εκκίνησης. Πρέπει να πέθανε μετά την επιστροφή του στην πατρίδα γιατί δε φορά ασπίδα και κράνος. Ο Ερμής παριστάνεται όρθιος με στραμμένο το κεφάλι πίσω προς αριστερά κατά τρία τέταρτα. Με το αριστερό χέρι κρατά κηρύκειο και φορά το χαρακτηριστικό πέτασο. Ο Αιακός παριστάνεται καθισμένος προς τα αριστερά, φέρει γενειάδα, μακριά μαλλιά επάνω στα οποία υπάρχει διάδημα και στεφάνι, ένδειξη του λειτουργήματός του και του αφηρωισμού του. Με το αριστερό χέρι κρατά ράβδο και με το δεξί ακουμπά στον δεξιό μηρό. Ο Ραδάμανθους, τέλος, παριστάνεται όρθιος προς τα αριστερά, στηριζόμενος σε ράβδο με το αριστερό χέρι και με το δεξί να πέφτει κάτω.

Το θέμα της πρόσοψης του τάφου αναφέρεται στους Κριτές οι οποίοι θα αποφασίσουν εάν θα κατατάξουν τον νεκρό πολεμιστή στους καλούς για να καταλήξει στο νησί των Μακάρων ή στους κακούς οπότε θα τιμωρηθεί βασανιζόμενος στα Τάρταρα. Ανάλογο θέμα δεν έχει βρεθεί στις εικαστικές τέχνες. Μόνο στην Πλατωνική φιλοσοφία βρίσκουμε τέτοιες εικόνες. Ο Πλατωνικός Γοργίας με την αναφορά του στον βασιλιά της Μακεδονίας Αρχέλαο¹, δεν είναι δυνατόν να μην προκάλεσε αίσθηση, όχι μόνο στον βασιλόπαιδα και τους εταίρους του στη Μίεζα, αλλά γενικότερα στους πεπαιδευμένους Μακεδόνες. Έτσι, η παράσταση του τάφου είναι μια απάντηση : ἔγώ μὲν οὖν.....σκοπῶ ὅπως ἀποφανοῦμαι τῷ κριτῇ ὡς ὑγιεστάτην τήν ψυχὴν².

Ο Πλάτωνας ονομάζει δικαστές τον Αιακό και τον Ραδάμανθου ενώ για τον Μίνωα (δεν διακρίνεται σαφώς στην τοιχογραφία) κρατά τις επιφυλάξεις του. Ο Αιακός δικάζει τους Ευρωπαίους, ο Ραδάμανθους τους Ασιάτες ενώ τις δύσκολες κρίσεις τις αφήνει υπό την διαιτησία του Μίνωα για να εξασφαλίσει την αμεροληψία.

Η Πλατωνική προέλευση της τοιχογραφίας προκύπτει σαφώς από τις αντιλήψεις για τον Αιακό και τον Ραδάμανθου πριν και μετά τις πηγές του Πλάτωνα³.

Ο Όμηρος αναφέρει τον Ραδάμανθου ως κάτοικο των Ηλυσιών, τον Μίνωα ως κριτή και καθόλου τον Αιακό. Τους τρεις κριτές αναφέρει και ο Δημοσθένης⁴. Στις μεταπλατωνικές πηγές ο Αιακός θεωρείται κλειδούχος του Άδη. Στον Λουκιανό ο Μίνωας και ο Ραδάμανθους⁵ θεωρούνται κριτές ενώ ο Αιακός αυτός που παραλαμβάνει τους νεκρούς κατά το στόμιο⁶.

Το θέμα δεν αποτελεί «θύραθεν σοφίαν» στη Μακεδονία. Ο Αιακός προέρχεται από την Δωδωναία⁷, ο χθόνιος Ερμής από Θεσσαλία⁸.

Από τα παραπάνω μπορούμε να διατυπώσουμε την άποψη ότι ο Κόσμος από τον οποίο προέρχεται η Παράσταση της Κρίσεως είναι ο ακμαίος ανδρούμενος «ελληνισμός» του τέλους του 4^{ου} αι π.Χ. Πηγή της Κρίσης είναι ο Πλάτωνας, του οποίου τον κόσμο έφερε μαζί του ο Αριστοτέλης στη Σχολή της Μίεζας, όπου δεν δίδαξε μόνο τον Αλέξανδρο. Η Σχολή αυτή ήταν σχολή φιλοσοφικής ηθικής, η επίδραση της οποίας απηχείται στην τοιχογραφία σε χρόνους τους οποίους η γενιά του Αλεξάνδρου πεθαίνει. Η παρουσία του νεκρού μας κάνει να θυμηθούμε την μεγάλη εκστρατεία η οποία αναμόρφωσε τον κόσμο, σε χρόνια σεμνής, υπερήφανης ηθικολογίας των αληθινών ανδρών. Σε εποχή, κατά την οποία το ιδανικό του άνδρα συνοψίζεται στην απόφασή του να αποδείξει «τῷ κριτῇ ὡς ὑγιεστάτην τὴν ψυχὴν». Δεν είναι ο νους αλλά η ψυχή που είναι «υγιής». Ανδρείο σώμα και ψυχή υγιή αποκτούν την έννοια της αρχαίας αρετής, είναι ιδανικά και προβάλλονται στον τάφο. Το ιδανικό αυτό είχε ως αποτέλεσμα το μεγαλείο του μακεδονικού ελληνισμού.

Η διακόσμηση των μετοπών

Στις μετόπες παριστάνεται η Κενταυρομαχία. Κανείς υπαινιγμός δεν υπάρχει για το αίτιο της μάχης, τον γάμο, την αρπαγή των γυναικών κλπ. Το θέμα αποτελεί τυπική διακόσμηση του αρχιτεκτονήματος. Αυτό που εικονίζεται είναι η πόλη του ανθρώπου προς το τέρας, πιθανότατα, η πάλη του Έλληνα προς τον βάρβαρο. Δεν πρέπει, νομίζω, να δούμε εδώ την χθόνια σημασία των Κενταύρων⁹ ούτε την ιδιαίτερη σημασία για την Μακεδονία εξαιτίας της γειτνίασης προς τη Θεσσαλία ή το Βέρμιο¹⁰. Πρόκειται μάλλον για αναβίωση του πνεύματος, το οποίο κατέστησε δημοφιλές το θέμα της Κενταυρομαχίας μετά τις νίκες των Ελλήνων κατά των Περσών τον 5^ο αι π.Χ. Μετά την νικηφόρο εκστρατεία του Αλεξάνδρου οι Μακεδόνες είδαν το θέμα με ανάλογο πνεύμα. Πιθανόν, στην εθνική μνήμη των Μακεδόνων το γνωστό από τον Ηρόδοτο επεισόδιο της προσβολής των γυναικών της αυλής του Αμύντα αποτέλεσε κρίκο που συνδέει του Κενταύρους προς τους Πέρσες¹¹.

Η ζωφόρος

Το θέμα της ζωφόρου είναι η μάχη εφίππων και πεζών, Ελλήνων και βαρβάρων και πιθανόν μάχη Μακεδόνων και Περσών.

Δεν πρόκειται για τυπική επανάληψη μάχης και είναι απίθανο η παράσταση της ζωφόρου να έχει κάποια σχέση προς τον νεκρό. Είτε πρόκειται για μια από τις περίφημες μάχες στην ιστορία και την τέχνη είτε είναι άσχετη προς αυτές. Το θέμα σχετίζεται με την εκστρατεία του Μ. Αλεξάνδρου και λαμβάνει θέση στη σειρά μεταλεξανδρινών ζωφόρων που εικονίζουν πραγματική μάχη¹².

Αέτωμα

Στο τύμπανο του αετώματος διεσώθησαν τρία τεμάχια. Πρόκειται για υπόγραμμο κεφαλή που είναι σαφώς εικονιστική. Αποκλείεται να ανήκε σε θεό, δαίμονα ή ήρωα. Πρόκειται μάλλον για πολεμιστή που από τον ίππο του δορατίζει τον αντίπαλο. Πρόκειται για την εμφάνιση του νεκρού σε στάση ήρωα.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

Μεγάλος Τάφος Λευκαδίων (Τάφος Κρίσεως), (αρ. 17)

1. Πλατ. Γοργίας 470, D κέ, και 525, D
2. Πβλ. Επίγραμμα στον Johnson, *Lysippos*, σ. 299. Οι Αρχαίοι Έλληνες πλησίαζαν ως «friends and equals» και τους θεούς τους, Haufmann στο *AJA* 61, 1957, σ. 76
3. L. Ruhl, *De mortuorum iudicio*, 1903, σ. 34 κέ, Dieterich, *Nekyia* σ. 113 κέ, RE 1 A1, 1914 σ. 34, C. Kerényi, *The Gods of the Greeks*, London 1951 σ. 245
4. Δημοσθ. XVIII 27, M.Nilsson, *Gesch.d.gr. Rel²*. München 1961 σ. 231
5. Λουκιανός, *Περί πένθους* 7
6. Λουκιανός, *Περί πένθους* 4: Προς δε αυτη τη καθόδω και πύλη.... και τω χασματι δεδιπτόμενος
7. Toerfer στο RE 1,1 1893 σ. 923
8. *RE* VIII σ. 738 κέ
9. *RE* XI 1, 1921 σ. 174, Kuhnert στο Roscher, *Myth. Lex* στη λ. Satyros
10. Πρβ. Βερεκύνται- Κένταβροι- Κένταυροι στο Roscher, *Myth. Lex* II, 1, στ 1052 και στ 1072 κέ
11. Πρβ Carpenter. R., *Greek Art*, Philadelphia 1962 σ. 175
12. Demangel R., *La frise ionique*, 1932 Paris σ. 425 κέ

ΤΑΦΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ Β' (ΑΡ. 2)

Στον τάφο αυτό θαυμάζουμε την τοιχογραφία που βρέθηκε στο επάνω μέρος της πρόσοψης. Το θέμα της ήταν σκηνή κυνηγιού, όπου πεζοί και ιππείς, κυνηγετικά σκυλιά και άγρια θηράματα κινούνται σε μια θαυμαστή ανάπτυξη μέσα σ' ένα τοπίο που δηλώνεται με δέντρα και βράχους. Το θέμα αυτό είναι απολύτως κατανοητό για τον τάφο του Φιλίππου του Β'.

Αναλύοντας την τοιχογραφία διαπιστώνει κανείς ότι ο νέος ιππέας στο κέντρο της παράστασης μπορεί να εικονίζει τον Αλέξανδρο και ο ιππέας που χτυπά με το δόρυ του το λιοντάρι τον Φίλιππο, ενώ οι υπόλοιποι νέοι αποτελούν τους «παίδας», την ακολουθία δηλαδή του βασιλιά, που, σύμφωνα με τις αρχαίες πηγές, τον βοηθούσαν στο κυνήγι¹. Αν η άποψη αυτή γίνει δεκτή τότε αποτελεί και απόδειξη για την ταυτότητα του νεκρού. Ακόμη όμως κι αν δεν γίνει δεκτή η ταύτιση των προσώπων, είναι βέβαιο πως το θέμα αναφέρεται σε βασιλικό κυνήγι μέσα σε ιερό άλσος. Και μπορεί να θεωρηθεί αναντίρρητο ότι σ' ένα τέτοιο κυνήγι αποκλείεται να παίρνει μέρος ο Φίλιππος Αριδαίος ο οποίος κατά τον Peter Green θεωρείται «ο πιο ασήμαντος και μη ηρωικός βασιλιάς της Μακεδονίας»².

Το κυνήγι επιλέχθηκε γιατί αποτελεί ένα είδος βασιλικής απασχόλησης. Εκεί οι βασιλόπαιδες καταδεικνύουν την τόλμη, το θάρρος, την γενναιότητα, την ρώμη, την ανδρεία τους και γίνονται έτσι άξιοι θαυμασμού και επευφημιών. Ο ζωγράφος, όπως είθισται, διακόσμησε τον τάφο του νεκρού με αυτό το θέμα θέλοντας να δείξει την αγαπημένη συνήθεια του νεκρού αλλά και για να δηλώσει πως δεν πρόκειται για έναν κοινό θνητό αλλά για βασιλιά, σημαίνον πρόσωπο της κοινωνίας.

ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΠΡΙΓΚΗΠΑ (ΑΡ. 4)

Στον Προθάλαμο του «Τάφου του Πρίγκηπα» υπάρχει στενή ζωφόρος με παραστάσεις αρματοδρομίας. Άρματα με δύο άλογα που λέγονται σινωρίδες τρέχουν ορμητικά το ένα πίσω από το άλλο.

Η Παράσταση αυτή καταδεικνύει περίτρανα πως ο νεκρός ήταν βασιλικού γένους και μικρός σε ηλικία.

Συχνά οι νεαροί βασιλείς έπαιρναν μέρος σε αγώνες αρματοδρομίας για επίδειξη της τόλμης και της γενναιότητας. Το έπαθλο ήταν κάποτε ένα στεφάνι αλλά κυρίως η αναγνώριση και η υστεροφημία. Έτσι και εδώ ο νεκρός ήταν νέος, «πρίγκηπας», που είχε πάρει μέρος κάποτε σε αγώνες και ο ζωγράφος καθώς το γνώριζε δε δίστασε να διακοσμήσει τον τάφο του και να αποτελέσει έτσι διακριτικό σημάδι.

Το αγωνιστικό πνεύμα αποτελεί αναμφισβήτητα μια από τις κινητήριες δυνάμεις του ελληνιστικού πολιτισμού. Οι Έλληνες, εξάλλου, είχαν την ικανότητα να μετατρέπουν τα πάντα σε αγώνα όπως πχ την άθληση και την φυσική ομορφιά, τέχνη και χορό, θέατρο και λόγο¹. Σαφώς πιο δημοφιλείς ήταν οι αθλητικοί αγώνες. Η Αρματοδρομία αναπτύχθηκε από την πρακτική των αρματομαχιών της Εποχής του Χαλκού, ενώ η πάλη, η πυγμαχία, το άλμα, ο ακοντισμός έρχονταν σε δεύτερη μοίρα.

Στην Πρόσοψη υπάρχουν εκατέρωθεν της θύρας δύο ανάγλυφες διακοσμητικές ασπίδες οι οποίες συμβολίζουν τρόπαια μάχης ή σύμβολα νίκης. Συνεπώς, ο νεκρός είχε πρωταγωνιστήσει σε κάποιες μάχες και προφανώς έφευγε ως νικητής.

ΤΑΦΟΣ Β΄ «ΤΥΜΒΟΥ ΜΠΕΛΛΑ» (ΑΡ. 21)

Μολονότι ο τάφος δεν διαθέτει σπουδαία αρχιτεκτονική πάνω από το υπέρθυρο της πρόσοψης παριστάνεται η μορφή θωρακισμένου πολεμιστή, ατενίζει μακριά, κρατά με το δεξί του χέρι δόρυ και ταυτίζεται με τον νεκρό του τάφου. Αριστερά του υπάρχει γυναικεία μορφή που προσφέρει στεφάνι. Ίσως είναι προσωποποίηση της Μακεδονίας ή της Άρτεμης και έτσι σχετίζεται με την πράξη που οδήγησε τον νέο πολεμιστή στο θάνατο¹. Τέλος, στην δεξιά μεριά έχουμε την μορφή άνδρα στρατιωτικού που κάθεται πάνω σε ασπίδες ως τρόπαια και παρατηρεί τους άλλους δυο. Ίσως αποτελεί προσωποποίηση του Πολέμου, ίσως είναι ο Άρης ή κάποια άλλη συμβολική μορφή².

Στόχος του καλλιτέχνη είναι να εξάρει την πολεμική ανδρεία και δόξα του Νεκρού. Ο Νεκρός πολέμησε γενναία και έδειξε απίστευτη αρετή και τόλμη στο πεδίο της Μάχης για την πατρίδα του, την Μακεδονία.

ΤΑΦΟΣ ΛΥΣΩΝΟΣ- ΚΑΛΛΙΚΛΕΟΥΣ (ΑΡ. 34)

Στον Προθάλαμο του τάφου αυτού υπήρχαν ζωγραφισμένες δυο παραστάσεις που συνδέονται με ταφικά έθιμα τα οποία τελούνται στην μεταθανάτιο ζωή. Συγκεκριμένα, υπήρχε ζωγραφισμένο περιρραντήριο με νερό το οποίο συνδεόταν με τον εξαγνισμό.

Ο Καθαρός (ή εξαγνισμός) αποτελεί συλλήβδην κοινωνική διαδικασία. Όποιος θέλει να ανήκει σε κοινή ομάδα πρέπει να ανταποκρίνεται στα κριτήρια της «καθαριότητας». Έτσι εξασφαλίζουν πρόσβαση στην καινούργια περιοχή και σ' ένα ανώτερο επίπεδο. Το πιο διαδεδομένο μέσο καθαρισμού είναι το νερό. Ο Πλάτωνας, αργότερα, πιστεύει ότι «ακάθαρτος είναι όποιος έχει κακή ψυχή»¹ και ο Δημοσθένης² έχει τη γνώμη πως ένας ιερέας πρέπει να διατηρεί τον εαυτό του αγνό όχι για ορισμένες ημέρες μόνον, αλλά σ' όλη τη διάρκεια της ζωής.

Εκτός του περιρραντηρίου, υπήρχε βωμός με φίδι που συνδέεται με την θυσία. Το κύριο χαρακτηριστικό της ιερής πράξης, για την οποία χρησιμοποιείται η φράση «τελῶ τὰ ἱέρα» είναι ότι στην ελληνική πρακτική συνιστά τη θυσία ενός ζώου (βόδι, πρόβατο, ταύρος, όρνιθες). Ο Ησίοδος αναφέρει χαρακτηριστικά «όταν οι θεοί και οι θνητοί άνθρωποι διαχωρίστηκαν, τότε γεννήθηκε η θυσία»³.

Η Τάξη της ζωής, η οποία στηρίζεται στην Κοινότητα, θεσμοποιείται κατά τη θυσία μέσω αμετάκλητων πράξεων. Θρησκεία και καθημερινή ύπαρξη εισχωρούν η μια μέσα στην άλλη τόσο τέλεια, ώστε κάθε κοινότητα, κάθε τάξη πρέπει να θεμελιωθεί μέσω μια θυσίας.

Στον Θάλαμο υπήρχαν άνθη μυρτιάς. Οι γιρλάντες αποτελούν σύνθετες στην διακόσμηση τάφων ιδιαίτερα η απεικόνιση ροδιών που συνδέονται με την λατρεία της Δήμητρας⁴.

Στα ημικύκλια των στενών πλευρών του θαλάμου υπήρχαν σύνολα οπλισμού. Από δω συμπεραίνουμε πως ο νεκρός ήταν πολεμιστής. Τα σύνολα αυτά αποτελούνταν από ασπίδες μακεδονικού τύπου με άστρο στην μέση, κράνη αττικού τύπου, περικνημίδες και όπλα. Αυτά ήταν είτε λάφυρα πολέμου, τρόπαια νίκης είτε προσωπικός οπλισμός του νεκρού, ο οποίος προερχόταν από οικογένεια

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

Τάφος Φιλίππου Β' (αρ. 2)

1. Ανδρόνικος Μ., Βεργίνα, *Οι Βασιλικοί τάφοι* 1988 Αθήνα σ.57
2. Ανδρόνικος Μ., Βεργίνα *Οι Βασιλικοί τάφοι* 1988 Αθήνα σ.227

Τάφος Πρίγκιπα (αρ.4)

1. Reisch E., "Agones", RE I 336 –67 και Weiler , *Der Agon im Mythos : zur Einstellung der Griechen zum Wettkampf*, 1974

Τάφος Β' «Τύμβου Μπέλλα» (αρ. 21)

1. Ανδρόνικος Μ., Βεργίνα, *Οι βασιλικοί τάφοι* 1988 Αθήνα σ.37
2. Ανδρόνικος Μ., Βεργίνα , *Οι βασιλικοί τάφοι* 1988 Αθήνα σ. 37

Τάφος Λύσωνος – Καλλικλέους(αρ. 34)

1. Πλατ. Νομ. 716e Πρβ. Ευριπ. Ορ. 1604, Αριστοφ. Βατρ. 355
2. Δημοσθ. Κατ' Ανδροτ. 78
3. Ησίοδος , Θεογονία 535. Vernant 146. Πρβ. A. Thomsen "Der Trug des Promittheous" , ARW 12 (1909) 460- 90
4. Miller St., *Tomb Lisonos and Kaliklis* 1982 Washigton σ.73

ΤΑΦΟΣ ΚΑΖΑΝΛΑΚ (ΑΡ. 19)

Ο Τάφος αυτός, ο αρχαιότερος που υπάρχει στην Ευρώπη¹, έχει στην οροφή του θαλάμου τοιχογραφία με θέμα νεκρικό ή γαμήλιο συμπόσιο. Πρόκειται για θέμα γνωστό που συνήθως διακοσμούσε ανάγλυφα ελληνο-ανατολίτικα. Ο άνδρας κατέχει κεντρική θέση στη σύνθεση, τα δε ρούχα του και η στάση του υποδήλωναν άνδρα σοβαρό με σημαντικό αξίωμα. Η σύζυγός του στέκεται δίπλα και οι δυο τους πλαισιώνονται από υπηρέτες, μουσικούς, ιπποκόμους με πολλές προσφορές που προέρχονται από τη Θράκη. Ο ζωγράφος έχει επηρεαστεί σαφώς από τις θρακικές συνήθειες και τα ελληνοιστικά πρότυπα².

Η πολυπληθής ακολουθία του ζεύγους υποδηλώνει σαφώς προσωπικότητες ισχυρές με επιφανείς κοινωνικές θέσεις. Η εμφάνιση των αλόγων αποτελεί στοιχείο λιγότερο γνωστό σε νεκρικές σκηνές. Μπορούμε να το δούμε σε αρκετά νεκρικά ανάγλυφα της ελληνοιστικής εποχής, όπως και σε ανατολίτικες σαρκοφάγους ή και σε έργα ελληνικής τέχνης που παριστάνουν μάχες μεταξύ Ελλήνων και βαρβάρων³.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον αποτελούν οι δυο σαλπικτές που σπανίως υπάρχουν σε ανατολίτικα μνημεία με θρησκευτικά ή στρατιωτικά θέματα του 6^{ου} και 5^{ου} αι π.Χ. Ο ζωγράφος επέλεξε το θέμα με διαφορετικές στάσεις σε σχέση με τα ελληνικά ανάγλυφα.

Στους διαδρόμους υποδηλώνεται θέμα πολεμικό. Αποσπάσματα πεζών και ιππέων συμπλέκονται με εχθρούς. Παρόμοιο θέμα βρίσκεται σε βάζα, σαρκοφάγους. Οι εμπόλεμοι είναι χωρισμένοι σε δύο ομάδες, στους Θράκες (ξεχωρίζουν από την ενδυμασία και τα εξαρτήματα) και σε βαρβάρους.

Όπως και στον τάφο του Kazanlak έτσι και στους Μακεδονικούς τάφους υπάρχει ελληνικού τύπου διακόσμηση και αρχιτεκτονική. Η νεκρική ζωγραφική στους τάφους της Μακεδονίας, της Θράκης και της Κριμαίας μαρτυρούν την μεγάλη μετάδοση της ελληνικής τέχνης στην αρχή της ελληνοιστικής εποχής που εκτεινόταν σε τάφους αξιωματικών των τριών αυτών περιοχών μαζί με κάποια δημόσια οικοδομήματα και κατοικίες μεγάλων πολιτιστικών κέντρων της Ελλάδας και ιδιαίτερα κάποιων ιωνικού τύπου καταλυμάτων της Μ. Ασίας⁴.

ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΚΙΝΧ (ΑΡ. 14) ΚΑΙ ΤΑΦΟΣ ΔΙΟΥ Ι (ΑΡ. 12)

Στους τάφους αυτούς συναντάμε σκηνές καθαρά πολεμικού χαρακτήρα. Στο Τάφο αρ. 14 παρατηρούμε στον θάλαμο μάχη μεταξύ Μακεδόνα ιππέα και Πέρση πεζού που προσπαθεί να αποφύγει το χτύπημα με την ασπίδα¹. Στον Τάφο αρ. 12 υπάρχει ζωφόρος με ιππείς εν βαδίσματι². Και στις δύο περιπτώσεις μπορούμε να υποθέσουμε ότι η διακόσμηση αυτή έχει άμεση σχέση με την στρατιωτική ιδιότητα του νεκρού που είχε ενταφιαστεί εκεί. Εικονογραφούνται με άλλα λόγια τα κατορθώματα ανδρών σε μάχες ή σε ιππομαχίες ανάλογα με την συγκεκριμένη ιδιότητα και την ειδικότητα που είχε στο στράτευμα. Οι απεικονίσεις των ίδιων των αφηρωισθέντων νεκρών είναι συχνές και σε πολλά άλλα μνημεία.

ΤΑΦΟΣ ΦΟΙΝΙΚΑ (ΑΡ. 3) ΚΑΙ ΤΑΦΟΣ ΑΝΘΕΜΙΩΝ (ΑΡ. 23)

Στο Αέτωμα των δύο τάφων και στην οροφή του τάφου αρ. 23 απεικονίζονται ανθέμια, λουλούδια δηλαδή που συμβολίζουν την φυσική πραγματικότητα. Στο τύμπανο του αετώματος (τάφος αρ. 23) υπάρχει απεικόνιση ενός ανδρογύνου που κάθεται αντικριστά. Το ανδρογόνο αυτό πιθανότατα ήταν απεικόνιση των νεκρών του τάφου¹.

Και τα δύο θέματα, τα ανθέμια και η απεικόνιση του νεκρού, είναι ιδιαίτερα γνωστά στην διακόσμηση τάφων και νεκρικών κλινών. Οι καλλιτέχνες ακολουθούσαν τυπικές ζωγραφικές αναπαραστάσεις και σπανίως έμπαιναν στη διαδικασία να εφεύρουν καινούργια θεματολογία.

**ΤΑΦΟΙ «ΡΩΜΑΙΟΥ» (ΑΡ. 13), ΚΙΝΧΗ (ΑΡ. 14), ΑΜΦΙΠΟΛΗΣ ΙΙ (ΑΡ. 25), Α
«ΤΥΜΒΟΥ ΜΠΕΛΛΑΣ»(αρ. 26) , ΔΙΟΥ ΙΙ (ΑΡ. 30), ΔΙΟΥ ΙΙΙ (ΑΡ. 31),
ΣΤΑΥΡΟΥΠΟΛΗΣ (ΑΡ. 35)**

Κοσμοφόροι

Σε πολλούς Μακεδονικούς Τάφους υπάρχει η διακόσμηση των γοητευτικών κοσμοφόρων. Δεν είναι μόνο ο ευφρόσυνος πλούτος των χρωματιστών λουλουδιών, η φυσικότητα στην παράσταση τους και σύγχρονα η τοποθέτηση τους στον μυθικό κόσμο της τέχνης, αλλά και σε μια κρυμμένη συστηματική ρυθμική κίνηση, που κινεί το ενδιαφέρον και όλα τα τακτοποιεί σε ενιαία θαυμαστή εικόνα¹. Η Κοσμοφόρος δεν είναι τίποτα άλλο από την απεικόνιση της αρχαίας ομορφιάς. Η κοσμοφόρος είναι μια ανθοστοιχία με ανθήματα συνδεδεμένα με ελισσόμενους κλαδίσκους. Πρόκειται για μια θαυμάσια σύνθεση που προξενεί ευχάριστη εντύπωση. Είναι μια αναπαράσταση της φυσικής πραγματικότητας που δημιουργεί έντονο κλίμα, ζωντάνια. Το πιο εντυπωσιακό είναι ότι παρότι πρόκειται για ένα νεκρικό κτίριο η διακόσμηση είναι παρμένη από τη ζωή, τη φύση, τον πραγματικό κόσμο- και αυτή είναι η αντίθεση που προσδίδει μεγαλοπρέπεια και θαυμασμό.

Η Τέχνη σήμερα προορίζεται αποκλειστικά για τις ανάγκες της πρακτικής ζωής και οι καλλιτέχνες έχουν περιορισμένο κύκλο πελατείας, ενώ οι αρχαίοι συνάδελφοί τους είχαν μόνιμους και απαιτητικούς πελάτες τους αθάνατους θεούς και όχι μικρότερους, τους νεκρούς τους. «Άγαλμα του θεού»² αναφέρουν οι επιγραφές, δηλαδή καμάρι της θεάς, για το οποίο έργο τέχνης, ανάθημα. Οι τάφοι ήταν ορατοί μόνο για λίγες μέρες από τους ζωντανούς, μετά καταδικάζονταν σε αφάνεια κάτω από τα χώματα. Εξυπηρετούσε και κείνη τη ζωή, αλλά μια ζωή πολύ πιο πλατειά, που την συμμερίζονταν και οι πεθαμένοι και οι αθάνατοι θεοί και οι ήρωες.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

Τάφος Kazanlak(αρ. 19)

1. Micoff Vassil., *Le tombeau antique pres du Kazanlak* 1954 Σόφια σ.9
2. Vassilief Assen, *The ancient Tomb at Kazanlak* 1960 Σόφια σ.37
3. Micoff Vassil., *Le tombeau antique pres du Kazanlak* 1954 Σόφια σ. 13
4. Shivkova L., *Das Gramal von Kazanlak* 1973 Σόφια σ. 90

Τάφος του Kinch (αρ. 14) και Τάφος Δίου I (αρ. 12)

1. Σωτηριάδης Γ., *ΠΑΕ* Αθήνα σ.40
2. Ρωμιοπούλου Κ., - Τσουράσογλου Ι., *Ο Μακεδονικός Τάφος της Νάουσας (τάφος Kinch)* Αθήνα σ 160

Τάφος Φοίνικα (αρ.13) και Τάφος Ανθεμίων (αρ.23)

1. Ρωμιοπούλου Κ., *Λευκάδια ,Αρχαία Μίεζα ,* Αθήνα 1997 σ.20

Τάφος «Ρωμαίου» (αρ.13), Kinch (αρ.14), Αμφίπολης ΙΙ(αρ.25) ,Α' « Τύμβου Μπέλλα » (αρ 26), Δίου ΙΙ(αρ.30), Δίου ΙΙΙ)(αρ.31), Σταυρούπολης (αρ. 35)

1. Ρωμαίος Κ.Α., *Ο Μακεδονικός Τάφος της Βεργίνας* 1954 Αθήνα σ.31
2. Ρωμαίος Κ.Α., *Ο Μακεδονικός Τάφος της Βεργίνας* 1954 Αθήνα σ. 56

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Κλείνοντας τη μελέτη μας για τους Μακεδονικούς τάφους και ειδικότερα για την ύπαρξη εικονογραφικού προγράμματος μπορούμε να διατυπώσουμε τις παρακάτω απόψεις:

Η εμφάνιση των υπόγειων κτιστών με καμαρωτή οροφή μνημείων που σημαίνονται συνήθως με τύμβο συμπίπτει με το υψηλότερο σημείο ακμής του πολιτισμού της Ελληνιστικής εποχής. Η Μακεδονική κυριαρχία εδραιώνεται στις σημαντικότερες πόλεις της νότιας Ελλάδας και Μακεδόνες ηγεμόνες αρχίζουν να εμπλέκονται στις αναμετρήσεις των ελληνιστικών κρατών της Ανατολής¹. Τα μνημεία αυτά σχετίζονται με την αριστοκρατική τάξη των εταίρων γεγονός που μαρτυράται από το πλήθος των κτερισμάτων των τάφων. Οι τάφοι αυτοί, μονοθάλαμοι και διθάλαμοι, έχουν μοναδική αρχιτεκτονική με πρόσοψη ιωνικού ή δωρικού ρυθμού στην οποία οδηγεί κατηφορικός λαξευμένος στο έδαφος ή κτιστός δρόμος (τάφοι αρ. 6, 19, 25, 26, 27, 41, 42). Οι χρωματικές λεπτομέρειες των κονιαμάτων αντιγράφουν εσωτερικά και προσόψεις σπιτιών της εποχής.

Αναφορικά με το ζήτημα της ύπαρξης εικονογραφικού προγράμματος, διαπιστώνουμε πως οι ζωγράφοι της εποχής (Φιλόξενος από Ερέτρια, Εργαστήριο του Νικόμαχου) όταν καλούνταν να στολίσουν τους τάφους επέλεξαν κάθε φορά ένα τυπικό σχήμα διακόσμησης.

Για τους μονοθάλαμους τάφους ακολουθούσαν ένα από τα παρακάτω τυπικά:

- Πολλές φορές διακοσμούσαν μόνο τον κύριο θάλαμο και την πρόσοψη του την άφηναν μόνο με τις στρώσεις των κονιαμάτων της. Τα θέματα που συνήθως επέλεξαν για την διακόσμηση προέρχονταν από τον κόσμο των Νεκρών (τάφοι αρ. 1, 18) ή παρίσταναν την ζωντανή πραγματικότητα δίνοντας έτσι μια νότα ζωντάνιας σε ένα κτίσμα που σε λίγο θα καλύπτονταν με χώμα και θα έμενε αθέατο στους θνητούς (τάφοι αρ. 4, 31).
- Άλλοτε ζωγράφιζαν τα αρχιτεκτονικά στοιχεία της πρόσοψης και τον θάλαμο τον άφηναν με κονίαμα ή τον κάλυπταν με απλά χρώμα χωρίς κανένα σχέδιο (τάφοι αρ. 3, 21, 30). Τα θέματα που επέλεξαν προέρχονταν από τον Κάτω κόσμο (τάφος αρ. 3), από την ζωή του νεκρού (τάφος αρ. 21) ή καλύπτονταν με κοσμοφόρους (τάφος αρ. 30).
- Ζωγράφιζαν την πρόσοψη και τον θάλαμο. Τέτοια περίπτωση αποτελεί ο τάφος αρ. 25 που ήταν καταστόλιστος μέσα και έξω με ανθέμια και άνθη λωτού.

- Τέλος, υπήρχε η κατηγορία των τάφων που δεν έφερε ιδιαίτερη ζωγραφική διακόσμηση. Περιορίζοντας μόνο στα κονιάματα. Εδώ ανήκουν οι τάφοι αρ. 7, 22, 23, 27, 28, 32, 33, 37, 38, 40, 42.

Στους διθάλαμους τάφους ακολουθούσαν ένα από τα παρακάτω προγράμματα:

- Επέλεξαν να ζωγραφίσουν μόνο τους θαλάμους (προθάλαμο και κύριο θάλαμο) ενώ τις προσόψεις τις άφηναν ακόσμητες. Εδώ τα θέματα ήταν από τη ζωή του Νεκρού, από τον Κάτω κόσμο και από την ζωντανή πραγματικότητα (τάφοι αρ. 14, 16, 19, 26, 34, 35) άλλοτε χρησιμοποιούσαν απλά χρώματα (τάφος αρ.10) άλλοτε πάλι γραπτή διακόσμηση 9τάφος αρ. 90. Έχουμε και δύο περιπτώσεις τάφων(τάφοι αρ. 12, 15) που είχαν μόνο στον κύριο θάλαμο ζωγραφική διακόσμηση με θέματα παρμένα από την ζωή του νεκρού.
- Άλλη κατηγορία τάφων περιλάμβανε ζωγραφική διακόσμηση μόνο στην πρόσοψη (τάφοι αρ. 2, 36) με θέματα σχετικά με τον νεκρό και την ζωή του.
- Υπάρχει και ο τύπος τάφων που ζωγραφίζονταν κατάφωρα τόσο στην πρόσοψη όσο και στους δύο θαλάμους. Τέτοιες περιπτώσεις έχουμε στους τάφους αρ. 4, 13, 17, 23 με θεματολογία σχετική με τη ζωή του νεκρού και την ζωντανή πραγματικότητα.
- Τέλος, υπάρχουν και λίγες περιπτώσεις τάφων που έμεναν ακόσμητοι (τάφοι αρ. 8, 11, 20, 29, 39).

Με βάση την παραπάνω κατηγοριοποίηση επισημαίνουμε πως οι καλλιτέχνες:

- Επέλεξαν να διακοσμούν κυρίως τους διθάλαμους τάφους παρά τους μονοθάλαμους. Αυτό ίσως εξηγείται από την άποψη ότι είχαν περισσότερη έκταση χώρου και μπορούσαν να διατυπώσουν πιο εύκολα τις εμπνεύσεις τους. Μην ξεχνάμε πως οι διθάλαμοι τάφοι προορίζονταν για αυτούς που ήταν σε ανώτερη κοινωνική ιεραρχία επομένως η διακόσμηση έπρεπε να ήταν ανώτερη και πυκνότερη συγκριτικά με τους μονοθάλαμους.
- Μια άλλη διαπίστωση είναι η προτίμησή τους να διακοσμούν είτε την πρόσοψη είτε τους θαλάμους. Αυτό δικαιολογείται αν λάβουμε υπόψη μας πως οι αρχαίοι είχαν πάντα στο νου τους τη ρήση «παν μέτρο άριστον». Το υπερβολικό φόρτωμα θα προκαλούσε δυσφορία και αποστροφή. Στόχος των καλλιτεχνών ήταν να αντικατροπτίσουν το αρχαίο πνεύμα και να αγκαλιάσουν την ιδεολογία και την σκέψη των Μακεδόνων.
- Προτιμούσαν να στολίζουν τον νεκρικό θάλαμο σε σχέση με τα άλλα αρχιτεκτονικά στοιχεία. Αυτό απορρέει από την επιθυμία τους να ευχαριστήσουν τον νεκρό και να κάνουν το πνεύμα του να αισθανθεί άνετα σαν τον οικείο χώρο του.

- Το ρεπερτόριο των θεμάτων των καλλιτεχνών ήταν συγκεκριμένο. Τα θέματα πήγαιναν από τον χώρο των νεκρών, τον χώρο του Άδη, τον χώρο του νεκρού όταν ήταν εν ζωή, από τις συνήθειες και τις ασχολίες του και από την πολεμική του ζωή και τα κατορθώματά του από το πεδίο της μάχης. Τέλος, εμπεριέχονταν θέματα από την ζωντανή πραγματικότητα που αναπαριστάνονταν με την απεικόνιση ανθεμίων, λουλουδιών, φυτών και καρπών.

Καταλήγοντας, διαπιστώνουμε πως οι Μακεδονικοί τάφοι αποτελούν μνημεία απaráμιλλης αξίας με μεγάλη σημασία από αρχιτεκτονική, επιστημονική, καλλιτεχνική, αισθητική, οικονομική άποψη. Οι μελέτες που πραγματοποιήθηκαν έφεραν στο φως αξιόλογα αποτελέσματα. Ευελπιστώ και στο μέλλον οι αρχαιολόγοι να ασχοληθούν με τα μνημεία αυτά προστατεύοντάς τα και μελετώντας τα προσεκτικά ώστε να εξαχθούν συμπεράσματα χρήσιμα για τις μελλοντικές γενιές. Πράγματι, αποτελούν σπάνια κομμάτια της πολιτιστικής μας κληρονομιάς και της ζωής μας γενικότερα.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΛΟΓΟΣ

1. Bengtson H. , *Griechische Geschichte von den Anfängen bis in die Römische Kaiserzeit* 1979 σ.332 και Κανατσούλης Δ., *Ιστορία της Μακεδονίας μέχρι του Μεγάλου Κωνσταντίνου* 1964 Αθήνα σ.34

ΓΕΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ανδρόνικος Μανόλης, «Βεργίνα, Οι Βασιλικοί Τάφοι της Μεγάλης Τούμπας», Αρχαιολογικά Ανάλεκτα εξ' Αθηνών 10(1937) 1-39 ανατυπώθηκε ως «Βασιλικοί Τάφοι της Βεργίνας» 1978 Αθήνα
- Ανδρόνικος Μ., Βεργίνα I. Το νεκροταφείον των τύμβων, 1969 Αθήνα σ. 286
- Ανδρόνικος Μ., Ανασκαφή νεκροταφείου Βεργίνας, Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας, 1952, 1953, 1957-61.
- Ανδρόνικος Μ., Οι βασιλικοί Τάφοι των Αιγών, στον τόμο: Φίλιππος, βασιλεύς Μακεδόνων, 1980 Αθήνα σ. 188-230.
- Ανδρόνικος Μ., Βεργίνα II, «Ο Τάφος της Περσεφόνης», 1994 Αθήνα.
- Ανδρόνικος Μ., Ανασκαφή στην Μεγάλη Τούμπα της Βεργίνας, Αρχαιολογικά Ανάλεκτα εξ' Αθηνών IX, 1976 (1977), σελ. 123-130.
- Ανδρόνικος Μ., «Οι βασιλικοί Τάφοι της Βεργίνας και το πρόβλημα του νεκρού», Αρχαιολογικά Ανάλεκτα εξ' Αθηνών XIII, 1980 (1981) σ. 156-78.
- Ανδρόνικος Μ., Βεργίνα και Αιγαί, στο «Βήμα» 3-10-1976
- Ανδρόνικος Μ., ΒΕΡΓΙΝΑ, Αρχαιολογικά και Ιστορία AAA XIII 1980 σ. 156-78.
- Ανδρόνικος Μ., «Το χρονικό της Βεργίνας», 1997 Αθήνα
- Δάκαρης Σ., ΑΔ 16 χρονικά: 1960 σ.123
- Δάκαρης Σ., ΠΑΕ 1952 σ. 326
- Δρούγου Στέλλα, «Ανασκαφή Πέλλας, 1957-1964, Οι πήλινοι λύχνοι» 1971 Αθήνα.
- Επιστ. Επέτ. Φιλοσοφικής Σχολής Θεσσαλονίκης 2 1932 σ. 5-19.
- Καραμήτρου – Μουτερίδη, Ο Μακεδονικός Τάφος Σπηλιάς Ευρδαίας ΑΕΜΘ I 1987 σ. 23
- Κανατσούλης Δ. , Ιστορία της Μακεδονίας μέχρι του Μ. Κωνσταντίνου 1964, Αθήνα σ.34
- Κοκκόρου –Αλευρά Γ. , Η Τέχνη της Αρχαίας Ελλάδας, μια σύντομη ιστορία (1050-50 π.χ) 1995 Αθήνα
- Κότζιας Ν.Χ., ΑΕ 1937 σ. 868
- Κότζιας Ν.Χ., Αρχαιολογική Εφημερίδα 1899 σ. 231
- Λιλιμπάκη – Ακαμάτη Μ., «Λαξευτοί θαλαμωτοί Τάφοι της Πέλλας» 1994 Αθήνα σ. 92-100.
- Μακαρόνας Χ., ΑΔ 19 χρονικά 1964 σ. 372.
- Μακαρόνας Χαράλαμπος., ΠΑΕ 1955 σ. 151.
- Μακαρόνας Χ., ΠΑΕ 1956 σ. 131
- Μακαρόνας Χ., ΠΑΕ 1953, 137.

- Μακαρόνας Χ., *ΑΔ 21 Χρονικά* :1966 σ. 365
- Μήτρου Ε., Κεσίσογλου Ε., Μηχαηλίδη Μ., «*Ανάλυση χρωμάτων και κονιαμάτων μακεδονικού τάφου περιοχής Λευκαδίων, Ανθρωπολογικά 8* Αθήνα σ. 47-51.
- Lehmann, «The So-called Tomb & Philip II: A different Interpretation» *AJA* 84 (1980) σ. 527-31
- Prog. A.I.N., Musgrane, J.N, Neare, R.A.H, «The Skull from tomb at Vergina King Philippe od Macedon», *J.H.S.* (1984) σ. 40-78.
- Τσιμίδου – Αυλωνίτη Μ., «*Ανασκαφικές Έρευνες σε ταφικούς Τύμβους του Ν. Θεσσαλονίκης και της Χαλκιδικής*» 1995 Αθήνα
- Μίνως Ν., «*Ο Μακεδονικός Τάφος της Κρίσεως στα Λευκάδια Νάουσας. Μελέτη συντήρησης κονιαμάτων και τοιχογραφιών*» 1995 Αθήνα.
- Μπακαλάκης Γ., *Αρχαιολογικές έρευνες στη Θράκη 1959- 1960* Θεσσαλονίκη
- Παντερμαλής Δ., *Μακεδονικά* 12 1972 σ. 176
- Παπακωνσταντίνου – Διαμαντούρου Δέσποινα, «*Πέλλα Ι, Ιστορική Επισκόπησις και μαρτυρία*», 1971 Αθήνα.
- Πέτσας Φ., *Ο τάφος των Λευκαδίων*, 1966 Αθήνα.
- Πέτσας Φ., «*Λαμπροί Τάφοι Κοσμοκρατόρων*» στο *Εικόνες* 79, 25 Απριλίου – 5 Μαΐου 1957.
- Πέτσας Φ., *ΑΔ 22 Χρονικά* : 1967 σ. 399
- Ρωμαίος Κ.Α. , *Ο Μακεδονικός τάφος της Βεργίνας*, 1951 Αθήνα σ. 52-54
- Ρωμιοπούλου Κ.– Τσουράσογλου Ι., *Ο Μακεδονικός Τάφος της Νάουσας* (Τάφος Kinch) σ. 146-164.
- Ρωμιοπούλου Κ., «*Λευκάδα, Αρχαία Μίεζα*», 1997 Αθήνα
- Σακελαρίου Μ.Β., *Μακεδονία* (4000 χρόνια Ελληνική ιστορία και πολιτισμού), 1994 Εκδοτική Αθηνών ΑΑ, Αθήνα.
- Σαρματζίδου Δ., «*Νέα Ευρήματα από την αρχαία Αμφίπολη*» 1990 Αθήνα
- Σισμανίδης Κ. «*Κλίνες και κλινοειδείς κατασκευές των Μακεδονικών Τάφων*» 1990 Αθήνα.
- Σισμανίδης Κ., «*Ο Νέος Μακεδονικός Τάφος της Αγ. Παρασκευής Θεσσαλονίκης*, *ΑΑΑΧV* σ. 267-284
- Σισμανίδου Μ., Ανασκαφή Πέλλας, *ΠΑΕ* 1981 σ. 51
- Σωτηριάδης Γ., *Π.Α.Ε.* 1930 σ. 36-49.
- Σωτηριάδης Γ., *ΑΜ* 26 1901 σ. 335.
- Τζαναβάρη Κ., *ΑΔ 39 χρονικά* : 1984 σ. 260

- Τσιμπίδου – Αυλωνίτη Μ., «Ανασκαφικές Έρευνες σε ταφικούς τύμβους Θεσσαλονίκης και Χαλκιδικής» 1995 Αθήνα
- Ανδρόνικος Μανόλης, «*Regal Treasures from a Macedonian Tomb*» 1978 London
- Ανδρόνικος Μ., *The tombs at the Great Tumulus at Vergina*, Acta of the XI Intern Congress of Vlassical Aecheology 1978 London 3-9 September σ. 39-56.
- Ανδρόνικος Μ., «*The Royal Tombs at Vergina: A brief of the exclavations*» στο *The Search from Alexander* 1972 Λονδίνο.
- Adams W.I., «*The Royal Macedonian Tombs at Verginia: An Historical Interpretation*», *The ancient World* 3, 1980 London σ. 67-72.
- *Archeology II* 1958 σ.253
- *Borga E., BCH* 85 1961, *Chron* 1960 σ. 812
- Burkert W., *Greek Religion* 1985 Λονδίνο σ. 294.
- *Bull. Ant. Besch* 37 1962 Gravenhage σ.52 εικ.3
- Carducci C., *Ori e argenti dell Italia antica* 1962 Milano πιν.39b
- Daux G., *AJPH* 100 1979 σ. 13-15
- *Dimitzas, BCH* 80 1956, *Chron* 1955, σ. 312 εικ. 2
- Fyfe T., *Hellinistic Architecture* 1936 Cambridge πιν. XXI
- Gruben G., *Ιερά και Ναοί της Αρχαίας Ελλάδας* 2000 Αθήνα σ.13-17
- Heuzey L. –Daumet H., *Mission Archeologique de Macedoine* 1876 Paris, σ. 117, 243, 251
- Heuzley L., *J.d.l.* 26 1911 σ. 163.
- Humann, *Magnisia am Maeander* 1904 Berlin σ. 77 εικ .68
- Jeanmaire, *Dionysos* σ. 442-535.
- Kalleris J.N, *Les anciens Macediniens II* (1976) 560-563
- Kerenyi C., *The Gods of the Greeks* 1995 London, σ. 245
- Krischen F., *Weltwunder der Bankunst in Babylonien*, Μνημείο Λυσικράτους πιν. 28
- Lehman , «The So-called Tomb of Philipe II:An addendum», *A.J.A.* 86 (1982) σ.437-42.
- Mendal G., *Catalogue I*, σ.201 αρ.72-74
- Micoff, Vassil, «*Le tombeam antique pres du Kazanlak*» 1954 Σοφία σ. 3-6, 9-32.
- Miller St. G. , «*Macedonian Tombs: Their Architecture and Architectural Decoration στο Studies in the History of Art 10: Macedonia and Greece in late classical and early Hellenistic Times*, εκδ. E.N. Borza, B. Barr – Sharrar National Gallery of Art, 1982 Washington
- Miller St., «*Tomb Lisonos and Kaliklis*» 1988 Washigton
- Papazoglou F., *BCH* 22 1898 σ. 336.

- Pollitt J.J., «*Η τέχνη στην Ελληνιστική Εποχή*» 2000 Αθήνα Εκδόσεις Παπαδήμα σ. 244-248, 267-269.
- *RE* VIII σ. 738 και XI 1921 σ. 174
- Romiopoulou K., *A New Monumental Chamber with Pointings of the Hellenistic Period near Le f Kadia* AAVI 1973 σ. 87-92.
- Rostovtzeff M., *Αρχαία Διακοσμητική της Ν. Ρωσίας*, 1913-14 Πετρούπολη.
- Rumpf A., *Muz*, σ. 139 εικ.16
- Shirkova L., *Das Gramal von Kazanlak* 1973 Σόφια
- Vassilief, Assen, «*The ancient Tomb at Kazanlak*», 1960 Σοφία.
- Webster T.B.L., *Hellenistic Poetry and Art* 1964 London σ. 22, 253, 298
- Weiler L., *Der Agon im Mythos : zur Eistellung der Griechen zum Wettkampf* 1974 Μόναχο
- Zazzoff P., Hocker C., Schneider K., «*Zur thrakischenkunst in fruh hellenismus* 1985 Μόναχο σ. 595, 619.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1 : Η πρόσοψη του τάφου που αποκάλυψαν οι ανασκαφές του Κ. Α Ρωμαίου το 1938 στη Βεργίνα (Από Ανδρόνικος Μ., *Βεργίνα οι Βασιλικοί τάφοι* Αθήνα 1978 σ.33)

Εικόνα 2 : Ο Μεγαλύτερος από τους τρεις Μακεδονικούς τάφους που βρέθηκαν στον « Τύμβο Μπέλλα » (Από Ανδρόνικος Μ., *Βεργίνα, Οι Βασιλικοί τάφοι* Αθήνα 1978 σ. 34)

Εικόνα 3 : Ο Τάφος με την τοιχογραφία του « Τύμβου Μπέλλα». Στην επιφάνεια της πρόσοψης εικονίζεται στο μέσον ο νεκρός. Αριστερά του μια γυναικεία μορφή και δεξιά ένας καθιστός νέος. (Από Ανδρόνικος Μ., *Βεργίνα Οι Βασιλικοί τάφοι* Αθήνα 1978 σ.36)

Εικόνα 4 : Η μορφή του νεκρού πολεμιστή από τον τάφο του « Τύμβου Μπέλλα» (Από Ανδρόνικος Μ., *Βεργίνα, Οι βασιλικοί τάφοι* Αθήνα 1978 σ.37)

Εικόνα 5 : Το εσωτερικό του « τάφου της Περσεφόνης» από την δυτική όψη.(Από Ανδρόνικος Μ., *Βεργίνα, Οι Βασιλικοί τάφοι* Αθήνα 1978 σ. 87)

Εικόνα 6 : Ο Πλούτων και η Περσεφόνη επάνω στο άρμα (Από Ανδρόνικος Μ., *Βεργίνα, Οι βασιλικοί τάφοι Αθήνα* 1978 σ. 92)

Εικόνα 7 : Η κεφαλή της Περσεφόνης (Από Ανδρόνικος Μ., *Βεργίνα, Οι Βασιλικοί τάφοι* Αθήνα 1978 σ. 93)

Εικόνα 8 : Το φοβερό κεφάλι του Θεού του Κάτω Κόσμου (Από Ανδρόνικος Μ., *Βεργίνα, Οι Βασιλικοί τάφοι* Αθήνα 1978 σ. 93)

Εικόνα 9 : Η επιβλητική πρόσοψη του « Τάφου του Φιλίππου» (Από Ανδρόνικος Μ., *Βεργίνα, Οι Βασιλικοί τάφα* Αθήνα 1978 σ. 101)

Εικόνα 10 : Ο κεντρικός ιππέας από το βασιλικό κυνήγι στον Τάφο του Φιλίππου. Είναι πολύ πιθανόν να απεικονίζει τον Αλέξανδρο (Από Ανδρόνικος Μ., *Βεργίνα, Οι Βασιλικοί τάφα* Αθήνα 1978 σ. 109)

Εικόνα 11 : Η πρόσοψη του « Τάφου του Πρίγκιπα» (Από Ανδρόνικος Μ., *Βεργίνα, Οι Βασιλικοί τάφοι* Αθήνα 1978 σ. 199)

Εικόνα 12 : Ο Ερμής από τον Μεγάλο τάφο των Λευκαδίων (Από Πέτσας Φ., *Ο Τάφος των Λευκαδίων* 1966 Αθήνα πίναξ Ζ')

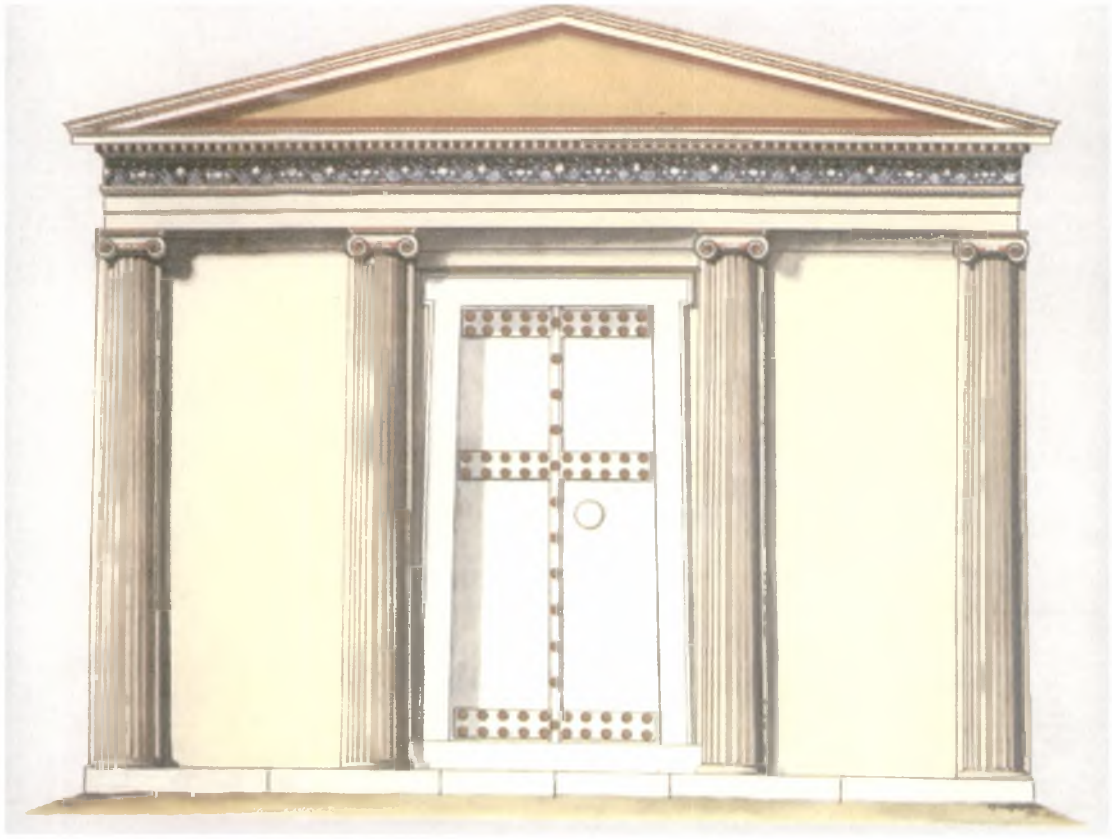
Εικόνα 13 : Α) Λεπτομέρεια της πρόσοψης του τάφου της Κρίσειως

Β) Το άνω μέρος του νεκρού από την πρόσοψη του Τάφου των
Λευκαδίων

Γ) Το άνω μέρος του Ραδαμάνθους

(Από Πέτσας Φ., *Ο Τάφος των Λευκαδίων* Αθήνα 1966 Πίναξ Ι')

Εικόνα 14 : Μετόπη από την πρόσοψη του Τάφου της Κρίσεως. Η πρώτη από
αριστερά. (Από Πέτσας Φ., *Ο Τάφος των Λευκαδίων* Αθήνα 1966 πίναξ Γ')

Εικόνα 1: Η πρόσοψη του τάφου που αποκάλυψαν οι ανασκαφές του Κ.Α. Ρωμαίου το 1938 στη Βεργίνα (σχέδιο του Χρ. Λεφάκη)

Εικόνα 2: Ο Μεγαλύτερος από τους τρεις Μακεδονικούς τάφους που βρέθηκαν στον «Τύμβο Μπέλλα»

Εικόνα 3: Ο τάφος με την τοιχογραφία του «Τύμβου Μπέλλα». Στην επιφάνεια της πρόσοψης εικονίζεται στο μέσον ο νεκρός: αριστερά του μια γυναικεία μορφή και δεξιά ένας καθιστός νέος.

Εικόνα 4: Η μορφή του νεκρού πολεμιστή από τον τάφο του «Τύμβου Μπέλλα»

Εικόνα 5: Το εσωτερικό του «Τάφου της Περσεφόνης» από τα δυτικά

Εικόνα 6: Ο Πλούτων και η Περσεφόνη επάνω στο άρμα

Εικόνα 7: Η κεφαλή της Περσεφόνης

Εικόνα 8: Το φοβερό πρόσωπο του θεού του Κάτω Κόσμου

Εικόνα 9: Η επιβλητική πρόσοψη του «Τάφου του Φιλίππου»

Εικόνα 10: Ο κεντρικός ιππέας από το βασιλικό κυνήγι στον Τάφο του Φιλίππου. Είναι πιθανόν να απεικονίζει τον Αλέξανδρο

Εικόνα 11: Η πρόσοψη του «Τάφου το Πρίγκιλα»

Εικόνα 12: Ο Ερμής από τον τάφο των Λευκαδίων

Εικόνα 13: α) Λεπτομέρεια της πρόσοψης
β) Το άνω μέρος του νεκρού
γ) Το άνω μέρος του Ραδαμάνθυος

Εικόνα 14: Μετόπη από την πρόσοψη του Τάφου της Κρίσεως
Η πρώτη από αριστερά

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

ΤΙΤΛΟΣ

ΛΗΞΗ	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΔΑΝΕΙΖΟΜΕΝΟΥ
20/06/11	

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τηλ.: 24210 06300-1

